

Nordisk Råd

---

6. ekstrasession

2001

Kungälv

Redaksjon:

Charlotta Gotthardt
Guðrún Garðarsdóttir
Hilde Elisabeth Haaland
Eva Hjelm

ISBN 87-988551-1-5

EDITA Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 2002

Innholdsfortegnelse

Innkallelse til ekstrasesjonen	7
Deltakerliste	9
Regjeringsrepresentanter og valgte medlemmer	10
Dagsorden og Årendelista	20
Oversikt over ekstrasesjonen	21
Protokoll	25
Saker m.m.	
Ministerrådsforslag (B-saker)	53
B 199/när	53
B 201/när	90
Dokumenter	119
Vedtak	
Rekommandasjoner	123
Presidium, sekretariat, sakkyndige m.m.	128
Register	
Personregister	133
Plan over sesjonssalen	134

Indkaldelse til Nordisk Råds 6. ekstrasession

Nordisk Råds Præsidium har med henvisning til Helsingforsaftalens artikel 51 og Rådets arbejdsordning § 1 besluttet at Rådets 6. ekstrasession skal afholdes i Kungälv, Sverige, tirsdag den 26. juni 2001.

København, den 2. maj 2001

Svend Erik Hovmand
Præsident

Frida Nokken
Rådsdirektør

Deltakerliste

(Opprettet ifølge §4 i arbeidsordningen og godkjent ved møtet den 26. juni 2001)

Regjeringsrepresentant – Hallituksen edustaja

Samarbeidsminister Jørgen Kosmo

Medlemmer – Jäsenet

Eero Akaan-Penttilä	Per Kaalund
Christel Anderberg	Laila Kaland
Hanne Andersen	Bjarne Kallis
Arnbjörg Sveinsdóttir	Ola Karlsson
Ásta R. Jóhannesdóttir	Jógvan við Keldu
Dorte Bennedsen	Mogens Kleist
Per Berthelsen	Ewa Larsson
Charlotta Bjälkebring	Kaj Larsson
Tuija Brax	Paula Lehtomäki
Berit Brørby	Harriet Lindeman
Ole Vagn Christensen	Svein Ludvigsen
Kristian Thulesen Dahl	Pehr Löf
Frank Dahlgaard	Hannes Manninen
Lennart Daléus	Ragnwi Marcelind
Erik Dalheim	Eva Møller
Øystein Djupedal	Petri Neittaanmäki
Ann-Marie Fagerström	Astrid Marie Nistad
Reynoldh Furustrand	Outi Ojala
Aud Gaundal	Kent Olsson
Jette Gottlieb	Heli Paasio
Per Erik Granström	Vibeke Peschardt
Lis Greibe	Dan Reinert Petersen
Åke Gustavsson	Riitta Prusti
Tuula Haatainen	Bror Yngve Rahm
Søren Hansen	Aulis Ranta-Muotio
Valgerd Svarstad Haugland	Jonas Ringqvist
Chris Heister	Petri Salo
Hjálmar Jónsson	Sigríður Jóhannesdóttir
Lars Hjertén	Sigríður Anna Þórðardóttir
Odd Holten	Sonja Irene Sjøli
Svend Erik Hovmand	Steingrímur J. Sigfússon
Kaj Ikast	Hasse Svensson
Ísólfur Gylfi Pálmason	Hannu Takkula
Margareta Israelsson	Kristen Touborg
Johan J. Jakobsen	Rita Tveiten
Anita Johansson	Jari Vilén
Eva Johansson	Jan Erik Ågren
Elver Jonsson	

Regjeringsrepresentanter og medlemmer samt varamedlemmer etter land og partier

(Ved ekstrasesjonens begynnelse)

Danmarks Riges Delegation

Medlemmer

(Valgt av Folketinget 4. oktober 2000)

Socialdemokratiet (S)

Medlemmer

Hanne Andersen, f. 39
kontorassistent

Poul Andersen, f. 52
telefonmontør
forfall; erstattet av Lis Greibe

Dorte Bennedsen, f. 38
fhv. minister, cand. theol.

Ole Vagn Christensen, f. 43
slagteriarbejder

Søren Hansen, f. 42
sølvsmed

Per Kaalund, f. 37
konsulent, fhv. amtsborgmester

Varamedlemmer

Hans-Pavia Rosing, f. 48
informationschef

Lis Greibe, f. 39
civilingeniør, adjunkt

Peder Sass, f. 43
fuldmægtig

Svend Erik Larsen, f. 47
forbundsmand

Lars Kramer Mikkelsen, f. 56
informationschef

Helen Beim, f. 43
lærer

Socialistisk Folkeparti (SF)

Medlem

Kristen Touborg, f. 43
landmand

Varamedlem

Kaj Stilling, f. 43
lærer, erhvervsleder

Det Radikale Venstre (RV)

Medlem

Vibeke Peschardt, f. 39
fuldmægtig

Varamedlem

Niels Helveg Petersen, f. 39
cand. jur.

Enhedslisten (EL)

Medlem

Jette Gottlieb, f. 48
tømrer

Varamedlem

Søren Kolstrup, f. 47
lektor

Venstre (V)*Medlemmer*

Preben Rudiengaard, f. 44
adm. embedslæge
forfall

Svend Erik Hovmand, f. 45
journalist

Ellen Kristensen, f. 72
salgsassistent
forfall

Varamedlemmer

Rikke Hvilshøj, f. 70
cand. polit.

Ester Larsen, f. 36
cand. phil.

Kim Andersen, f. 57
informationschef

Det Konservative Folkeparti (KF)*Medlemmer*

Kaj Ikast, f. 35
major

Eva Møller, f. 40
lektor

Varamedlemmer

Flemming Hansen, f. 39
merkonom, skohandler

Pia Christmas-Møller, f. 61
fuldmægtig

Dansk Folkeparti (DF)*Medlem*

Kristian Thulesen Dahl, f. 69
cand.merc.jur.

Varamedlem

Poul Nødgaard, f. 36
bogholder

Kristelig Folkeparti (KRF)*Varamedlem*

Tove Videbæk, f. 45
direktør

Uden partitilknytning*Medlem*

Frank Dahlgaard, f. 46
journalist

Varamedlem

(Tove Videbæk (KRF))

Færøernes Delegation¹**Medlemmar***(Valgt av Føroyas Lagting 28. juni 2000)***Fólkaflokkurin (Ff)***Medlem**Jógvan við Keldu, f. 44
grossist**Varamedlem**Jógvan á Lakjuni, f. 52
lærer***Javnaðarflokkurin (Jvfl.)***Medlem**Dan Reinert Petersen, f. 46
lærer**Varamedlem**(Heðin Mortensen (Sb))***Sambandsflokkurin (Sb)***Varamedlem**Heðin Mortensen, f. 46
maskin- og bilmekaniker,
forsikringsfuldmægtig***Grønlands Delegation²****Medlemmer***(Valgt av Grønlands Landsting 11. oktober 2000 med endringer 26. juni 2001)***Kandidatforbundet (K)***Medlem**Mogens Kleist, f. 60
socialrådgiver**Varamedlem**(Anders Nilsson (A))***Siumut (Si)***Medlem**Per Berthelsen, f. 50
viceborgmester**Varamedlem**Ruth Heilmann, f. 45
lærer, borgmester***Atassut (A)***Varamedlem**Anders Nilsson, f. 46*

---

¹ Inngår i Danmarks Riges Delegation² Inngår i Danmarks Riges Delegation

Finlands Delegation**Medlemmer/Jäsenet***(Valgt av Riksdagen 7. februar 2001 og 4. april 2001)***Suomen Sosialidemokraattinen Puolue
(Finlands Socialdemokratiska Parti) SDP***Medlemmer/Jäsenet**Tuula Haatainen, f. 60*
sjukskötare*Kimmo Kiljunen, f. 51*
pol. dr., docent
forfall*Heli Paasio, f. 72*
fil. mag.*Riitta Prusti, f. 41*
riksdagsledamot*Jouko Skinnari, f. 46*
jur. kand.
forfall*Varamedlemmer/Varajäsenet**Jouni Backman, f. 59*
student i samhällsvetenskap*Mikko Elo, f. 43*
fil. lic.*Liisa Jaakonsaari, f. 45*
journalist*Kalevi Olin, f. 45*
professor*Ilkka Taipale, f. 42*
docent, med. och kir. doktor**Suomen Keskusta (Centern i Finland) (Kesk.)***Medlemmer/Jäsenet**Paula Lehtomäki, f. 72*
ekon. mag. och pol. kand.*Hannes Manninen, f. 46*
lic. i administrativ vetenskap*Petri Neittaanmäki, f. 75*
mag. i samhällsvetenskap*Aulis Ranta-Muotio, f. 46*
agronom*Hannu Takkula, f. 63*
ped. mag. lärare*Vara medlemmer/Varajäsenet**Katri Komi, f. 68*
agronomi- och forst mag.*Mika Lintilä, f. 66*
ekonomichef*Kari Myllyniemi, f. 42*
merkonom, polismästare*Pekka Nousiainen, f. 45*
kommundirektör**Kansallinen Kokoomus (Samlingspartiet) (Kok.)***Medlemmer/Jäsenet**Eero Akaan-Penttilä, f. 43*
med. och kir. doktor*Leena Harkimo, f. 63*
verkställande direktör
forfall*Petri Salo, f. 59*
äldre konstabel*Varamedlemmer/Varajäsenet**Timo Ihamäki, f. 39*
med. och kir. doktor*Seppo Kanerva, f. 41*
generalstabskommodor*Pertti Mäki-Hakola, f. 51*
forstmästare

Jari Vilén, f. 64
ped. mag.

Tuija Nurmi, f. 58
med. doktor

Marja Tiura, f. 69
mag. i administrativa vetenskaper

Vasemmistoliitto (Vänsterförbundet) (Vas.)

Medlem/Jäsen

Varamedlem/Varajäsen

Outi Ojala, f. 46
specialsjukskötare

Anne Huotari, f. 59
merkonom

Svenska Folkpartiet (Ruotsalainen Kansanpuolue) (SFP)

Medlem/Jäsen

Varamedlem/Varajäsen

Pehr Löfv, f. 47
med. lic.

Margaretha Pietikäinen, f. 40
fil. mag., m. sc.

Vihreä Liitto (Gröna Förbundet) (Vihr.)

Medlem/Jäsen

Varamedlem/Varajäsen

Tuija Brax, f. 65
jur. kand.

Irina Krohn, f. 62
mag. i teaterkonst

Suomen Kristillinen Liitto (Kristdemokraterna i Finland) (KD)

Medlem/Jäsen

Varamedlem/Varajäsen

Bjarne Kallis, f. 45
pol. kand.

Leena Rauhala, f. 42
fil. mag.

Ålands Delegation³

Medlemmer

(Valgt av Ålands lagting 4. april 2001)

Liberalerna på Åland (lib)

Medlem

Varamedlem

Hasse Svensson, f. 38
journalist

(Lasse Wiklöf (ÅSD))

Frisinnad Samverkan (FS)

Medlem

Varamedlem

Harriet Lindeman, f. 46
hälsovårdare

(Gun-Mari Lindholm (ob))

³ Inngår i Finlands Delegation

Ålands Socialdemokarter (ÅSD)

Varamedlem

Lasse Wiklöf, f. 44
informationschef

Obunden samling (ob)

Varamedlem

Gun-Mari Lindholm, f. 62
sjukskötare

Islands Delegation

Medlemmer

(Valgt av Alþingi den 20. februar 2001)

Samfylkingin (Alliancen) (A)

Medlemmer

Rannveig Guðmundsdóttir, f. 40
altingsmedlem
forfall, erstattet av Ásta R. Jóhannesdóttir

Sigríður Jóhannesdóttir, f. 43
lærer

Varamedlemmer

Ásta R. Jóhannesdóttir, f. 49
afdelingschef

Guðrún Ögmundsdóttir, f. 50
afdelingschef

Sjálfstæðisflokkurinn (Selvstændighedspartiet) (Sj)

Medlemmer

Sigríður Anna Þórðardóttir, f. 46
lærer

Arnbjörg Sveinsdóttir, f. 56
altingsmedlem

Hjálmar Jónsson, f. 50
præst

Varamedlemmer

Árni Johnsen, f. 44
lærer og journalist

Drífa Hjartardóttir, f. 50
landmand

Ásta Möller, f. 57
sygeplejer

Vinstri Grænir (VG)

Medlem

Steingrímur J. Sigfússon, f. 55
geolog

Varamedlem

Þuríður Backman, f. 48
sygeplejer

Framsóknarflokkurinn (Fremskridtspartiet) (F)

Medlem

Ísólfur Gylfi Pálmason, f. 54
lærer

Varamedlem

Hjálmar Árnason, f. 50
rektor

Norges Delegasjon**Regjeringsrepresentanter**

Jørgen Kosmo, f. 47
Samarbeidsminister

Medlemmer

(Valgt av Stortinget 20. oktober 2000; suppleringsvalg 7. desember 2000)

Arbeiderpartiet (A)*Medlemmer*

Berit Brørby, f. 50
stortingsrepresentant

Hill-Marta Solberg, f. 51
stortingsrepresentant
forfall; erstattet av Aud Gaundal

Erik Dalheim, f. 40
stortingsrepresentant

Rita Tveiten, f. 54
stortingsrepresentant

Rune E. Kristiansen, f. 48
stortingsrepresentant
forfall; erstattet av Laila Kaland

Astrid Marie Nistad, f. 38
stortingsrepresentant

Marit Nybakk, f. 47
stortingsrepresentant
forfall

Gunnar Breimo, f. 39
stortingsrepresentant
forfall

Varamedlemmer

Bent Hegna, f. 59
stortingsrepresentant

Liv Marit Moland, f. 48
stortingsrepresentant

Gunn Karin Gjøl, f. 67
stortingsrepresentant

Tore Nordtun, f. 49
stortingsrepresentant

Laila Kaland, f. 37
stortingsrepresentant

Torstein Rudihagen, f. 51
stortingsrepresentant

Aud Gaundal, f. 49
stortingsrepresentant

Mimmi Bæivi, f. 50
stortingsrepresentant

Fremskrittspartiet (Frp)*Medlemmer*

Lodve Solholm, f. 49
stortingsrepresentant
forfall

John I. Alvheim, f. 30
stortingsrepresentant
forfall

Øyvind Korsberg, f. 60
stortingsrepresentant
forfall

Varamedlemmer

Christopher Stensaker, f. 45
stortingsrepresentant

(*Jørn L. Stang (UP)*)

Per Roar Bredvold, f. 57
stortingsrepresentant

Kristelig Folkeparti (KrF)*Medlemmer*

Valgerd Svarstad Haugland, f. 56
stortingsrepresentant

Odd Holten, f. 40
stortingsrepresentant

Randi Karlstrøm, f. 60
stortingsrepresentant
forfall; erstattet av Bror Yngve Rahm

Varamedlemmer

Kari Økland, f. 59
stortingsrepresentant

Bror Yngve Rahm, f. 55
stortingsrepresentant

Åse Wissløff Nilssen, f. 45
stortingsrepresentant

Høyre (H)*Medlemmer*

Per-Kristian Foss, f. 50
stortingsrepresentant
forfall

Sonja Irene Sjøli, f. 49
stortingsrepresentant

Svein Ludvigsen, f. 46
stortingsrepresentant

Varamedlemmer

Jan Petersen, f. 46
stortingsrepresentant

Ansgar Gabrielsen, f. 45
stortingsrepresentant

Kjellaug Nakkim, f. 55
stortingsrepresentant

Senterpartiet (Sp)*Medlem*

Johan J. Jakobsen, f. 37
stortingsrepresentant

Varamedlem

John Dale, f. 40
stortingsrepresentant

Sosialistisk Venstreparti (SV)*Medlem*

Øystein Djupedal, f. 60
stortingsrepresentant

Varamedlem

Karin Andersen, f. 52
stortingsrepresentant

Venstre (V)*Medlem*

Odd Einar Dørum, f. 43
stortingsrepresentant
forfall

Varamedlem

Gunnar Kvassheim, f. 53
stortingsrepresentant

Uten partitilknytning*Varamedlem*

Jørn L. Stang, f. 59
stortingsrepresentant

Sveriges Delegation**Medlemmer***(Valgt av Riksdagen 19. oktober 2000 og 8. mars 2001)***Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (s)***Medlemmer**Anita Johansson, f. 44*
underskötterska*Reynoldh Furustrand, f. 42*
ombudsman*Kaj Larsson, f. 38*
inköpare*Margareta Israelsson, f. 54*
lärare*Eva Johansson, f. 47*
ombudsman*Per Erik Granström, f. 42*
riksdagsman*Åke Gustavsson, f. 43*
redaktör*Ann-Marie Fagerström, f. 53*
barnskötare*Varamedlemmer**Sven Hulterström, f. 38*
kommunalråd*Sinikka Bohlin, f. 47*
lärare*Urban Ahlin, f. 64*
lärare*Agneta Brendt, f. 46*
lärare*Karin Olsson, f. 44*
hushållningslärare*Berndt Sköldestig, f. 44*
föreståndare*Kristina Zakrisson, f. 56*
kontorist*Annika Nilsson, f. 71*
student**Moderata samlingspartiet (m)***Medlemmer**Chris Heister, f. 50*
politisk sekretær*Lars Hjertén, f. 38*
folkhögskolarektor*Christel Anderberg, f. 43*
chefsåklagare*Kent Olsson, f. 44*
adjunkt*Ola Karlsson, f. 61*
lantbrukare*Varamedlemmer**Bo Lundgren, f. 47*
civilekonom*Sten Tolgfors, f. 66*
fil. kand.*Carl Fredrik Graf, f. 59*
marknadschef*Birgitta Wistrand, f. 39*
verkställende direktör*Göran Lenmarker, f. 43*
verkställende direktör**Folkpartiet liberalerna (fp)***Medlem**Elver Jonsson, f. 36*
postman*Varamedlem**Lars Leijonborg, f. 49*
socioonom

Centerpartiet (c)*Medlem*

Lennart Daléus, f. 46
informationschef

Varamedlem

Marianne Andersson, f. 42
ekonom

Vänsterpartiet (v)*Medlemmer*

Charlotta L. Bjälkebring, f. 60
fritidsledare

Lennart Gustavsson, f. 54
lärare
forfall; erstattet av Jonas Ringqvist

Varamedlemmer

Jonas Ringqvist, f. 71
riksdagsman

Claes Stockhaus, f. 56
1:e skötare

Miljöpartiet (mp)*Medlem*

Ewa Larsson, f. 52
samhällsvetare, Waldorflärare

Varamedlem

Ingegerd Saarinen, f. 47
bibliotekarie

Kristdemokratiska samhällspartiet (kd)*Medlem*

Jan Erik Ågren, f. 44
prost

Ragnwi Marcelind, f. 53
ombudsman

Varamedlem

Gunilla Tjernberg, f. 50
förskollärare

Alf Svensson, f. 38
fil. mag.

Dagordning

**för Nordiska rådets 6:e extrasession i Kungälv
den 26 juni 2001**

Tisdagen den 26 juni 2001, kl. 09.30-11.30

1. **Öppning av Nordiska rådets president**
2. **Fastställande av närvarolista**
3. **Fastställande av dagordning för sessionen**
4. **Fastställande av Regler för sessionens genomförande (Dokument 1)**
5. **Samlad behandling av**
Ministerrådsförslag B 199/när om et handlingsprogram for det nordiske miljøsamarbejde 2001-2004
Ministerrådsförslag B 201/när om ”Bæredygtig udvikling – En ny kurs for Norden”
6. **Sessionens avslutning**

Ärendelista för 6:e extrasessionen

B. Ministerrådsförslag

B 199/när Ministerrådsförslag om et handlingsprogram for det nordiske miljøsamarbejde 2001-2004

B 201/när Ministerrådsförslag om ”Bæredygtig udvikling – En ny kurs for Norden”

Dokument

- 1 Regler för sessionens genomförande

Oversikt over ekstrasesjonen

Rådets plenums møter ble holdt i Hamnsalen i Hotel Fars Hatt i Kungälv. Plasseringen i salen fremgår av listen bakerst i denne delen av boken. Utvalgenes, delegasjonenes, ministerrådets og presidiets møter, og sekretariatenes og pressens arbeide m.m. fant sted i ulike lokaler i Hotel Fars Hatt.

Plenums møter

Tirsdag 26. juni 2001 kl. 09.30 – 11.30

Utvalgsmøter

Nordenutvalget, Europautvalget og Nærområdeutvalget

Tirsdag 26. juni 2001 kl. 14.00 – 16.00

Presidie møte

Tirsdag 26. juni 2001 kl. 14.00 – 16.00

Protokoll

Protokoll

Præsidenter: Svend Erik Hovmand

Tisdagen 26 juni 2001

Kl. 09.30 – 11.30

1. Öppning av Nordiska rådets president

Præsidenten: Kære nordiske venner. Nordisk Råd afholder i dag sin 6. ekstra session i Rådets historie. Jeg byder alle hjertelig velkommen.

Dette, at det kun er den sjette ekstraordinære session, viser, at vi kun meget sjældent afholder ekstra sessioner og kun, når der er en ganske særlig lejlighed til det. I Præsidiet fandt vi, at der er en meget velbegrunnet årsag til at indkalde til denne ekstra session. Ja, der er faktisk to grunde.

For det første vil vi gerne vise, også formelt, at vi lægger stor vægt på miljøpolitik, og at vi anser de to ministerrådsforslag, der er på vores dagsorden, for at være så betydningsfulde, at de fortjener den anerkendelse, der ligger i en egentlig sessionsbehandling.

Vi har en mere end tredive år gammel tradition for grænseoverskridende miljøsamarbejde i Norden, et samarbejde, som gennem årene har høstet meget stor international anerkendelse lige fra den første miljøkonvention fra 1974 over de internationale miljøkonferencer i 1980'erne og til dagens to ministerrådsforslag: de to forslag, der fik anerkendelse både fra FN's talsmand på konferencen i Oslo og også fra EU.

Jo, jeg synes med god grund og med fuld ret, at vi kan sige, at miljøpolitik er en hjertesag for det nordiske samarbejde.

Den anden begrundelse er, at vi fandt det rigtigt at gøre disse to ministerrådsforslag færdige nu og ikke vente til den ordinære session til oktober. Dermed har vi også over for Ministerrådet og regeringerne ønsket at vise, både hvor vigtige vi parlamentarikere anser forslagene for at være, og at vi ikke har villet forsinke disse forslag unødigt.

2. Fastställande av närvarolista

Præsidenten: Et forslag til deltagerliste er uddelt i salen. Under dette punkt vil jeg påpege, at eventuelle ændringer i deltagerlisten skal indgives skriftligt til siddende præsident og til protokolføreren.

Endringer i deltagerlisten:

Odd Einar Dørum, Øyvind Korsberg, Ellen Kristensen, Marit Nybakk og Preben Rudiengaard var fraværende. Lennart Gustavsson ble erstattet av Jonas Ringqvist, Rannveig Guðmundsdóttir ble erstattet av Ásta R. Jóhannesdóttir.

Rådet besluttet å fastsette deltagerlisten i overensstemmelse med dette.

3. Fastställande av dagordning för sessionen

Presidenten: Et forslag til dagsorden for Nordisk Råds sjette ekstraordinære session er uddelt i salen.

Rådet bifalt presidentens forslag om å godkjenne forslaget til dagsorden.

4. Fastställande av regler för sessionens genomförande (Dokument 1)

Presidenten: Først behandles regler om taletid, disse findes uddelt i salen som Dokument 1. Jeg gør opmærksom på, at reglerne om "replik på replik" og om skriftlige spørgsmål afviger fra Rådets forretningsorden. Plenarforsamlingen kan med to tredjedels flertal beslutte at fravige bestemmelserne i forretningsordenen.

Hva angår afstemning, vil den foregå ved navneopråb, da der ikke findes voteringsanlæg.

Rådet bifalt presidentens forslag om å godkjenne regler for gjennomføringen av sesjonen.

Presidenten: Jeg vil gøre opmærksom på, at præsidenten vil være meget nøjagtig med, at taletiderne i debatterne overholdes. Der ud over gælder naturligvis de regler for sessionen som fremgår af Rådets forretningsorden. Jeg vil minde om at mobiltelefoner skal være afbrudt i salen, da de forstyrrer tolkeanlægget.

5. Ministerrådsforslag B 199/när och B 201/när

Ovennevnte saker ble behandlet under ett.

Ministerrådsforslag om det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004 (B 199/när)

Nærområdeutvalget hadde foreslått at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

att föra in resurseffektivisering samt kärnsäkerhet som insatsområden i det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004;

att vad gäller den nordiska budgeten samt arbetet under 2002 prioriteras följande:

- a) Uppföljning av befintlig rekommendation om miljöräkenskaper för energi, samt etablering av ett system för prissättning av miljökostnaderna vid produktion av elektricitet, samt projekt för att pröva Kyotomekanismerna i Östersjöområdet.
- b) Arbeta för miljösäkerhet i hav och kustområden, bl.a. vad gäller att motverka oljeförorening.
- c) Åtgärder för att stoppa utsläpp av radioaktiva ämnen till hav och luft från Sellafield m.fl. anläggningar samt att stoppa läckage av radioaktiva ämnen till hav och vatten drag från använt kärnbränsle.
- d) Vad gäller matvarusäkerhet och förbättrat djurskydd styrka det nordiska inflytandet i internationella förhandlingar och processer, särskilt i FAO, WHO och WTO samt i utvecklingen av ett nytt regelverk inom livsmedels området i EU/EES; samt

att fastställa ministerrådsforslag B 199/när om det nordiske miljø-handlingsprogram 2001-2004 med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet Nærområdesutskottet i dess betänkande över förslaget samt att årligen rapportera om genomförandet av handlingprogrammets olika projekt och eventuella förslag till justeringar av Nordiska rådets prioriteringar.

Ministerrådsforslag om ”Bæredygtig udvikling – En ny kurs for Norden” (B 201/när)

Nærområdeutvalget hadde foreslått at Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landenes regjeringer og Nordisk Ministerråd

att verka for att en ratifisering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att protokollet träder i kraft innan 10-årsuppfølningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;

att genomföra projekt for att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad for kvothandel opprättas senast 2005;

att ta initiativ till åtgärder på internationellt plan for att bemöta och mildra konsekvenserna av de förväntade klimatförändringarna och att därvid ta stor hänsyn till utviklingslændernas behov och möjligheter att anpassa sig till den nya situationen;

att verka for att de indikatorer som utvikles på internationellt plan for att måta bærekraftig utvikling tar hänsyn till såväl sociala som økonomiska och miljømässiga faktorer;

att som ett led i utviklandet av en væsentligt ökad resurseffektivitet vidareföra de insatser som hittills gjorts på nasjonal og nordisk nivå angående reduktions- og effektiviseringsmålen faktor 4 og faktor 10, bærekraftige produktions- og konsumtionsmønster og materialsflødesanalyser m.m.;

att initiere forskning og utvikling angående teknologi for vätgas (hydrogen) som framtidige energibærere;

att fastställa ministerrådsforslag B 201/när om ”Bæredygtig udvikling – En ny kurs for Norden” med beaktande av de synpunkter som framførts av Nordiska rådet Nærområdesutskottet i dess betænkande över forslaget.

Reservation¹

Per Roar Bredvold, (FrP) Norge, reserverer sig mot den første og andre att-satsen:

att verka for att en ratifisering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att protokollet träder i kraft innan 10-årsuppfølningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;

att genomföra projekt for att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad for kvothandel opprättas senast 2005;

och anser att dessa att-satser bör utgå ur betænkandet.

---

¹ (red.anm.) Representanten fra Fremskrittspartiet som skulle vært tilstede under debatten hadde forfall. Det var derfor ingen som talte for reservasjonen.

Samarbeidsminister **Kosmo** (ministerrådets talsmann): Ærede president og parlamentarikere. Nordisk Råds temamøte den 2. - 3. april i Oslo handlet om hvordan vi kan fremme en bærekraftig utvikling i de nordiske land. Det kom mange interessante synspunkter fram i diskusjonene der. Det var gode og engasjerte innlegg både fra ministrene og parlamentarikerne. Nordisk Råds president Svend Erik Hovmand gjorde allerede i sin åpningstale rede for at vi i Norden er de første land i verden som har laget en felles strategi for bærekraftig utvikling. Det kan vi med rette være stolte av. Jeg er overbevist om at det er en god prosess vi har satt i gang med denne strategien og den er helt nødvendig.

Min finske kollega, samarbeidsminister Jan-Erik Enestam, redegjorde i sitt innlegg under temamøtet i Oslo for innholdet av strategien og ikke minst for hvordan den nå skal gjennomføres og følges opp, dels av landene og dels av Nordisk Ministerråd. Vi har i Ministerrådet ansvaret for å gjennomføre de områdene som ikke omfattes av landenes ansvar for oppfølging av strategien. Dette arbeidet er allerede i ferd med å bli satt i gang.

I Oslo redegjorde min islandske kollega, Siv Friðleifsdóttir, for det samarbeidet som dels må utvikles og dels styrkes mellom myndigheter, næringsliv og de frivillige organisasjonene vedrørende de tverrgående emner som finnes i strategien. Dette berører spørsmål i ulike samfunnssektorer som alle er utsatt for eller utgjør en stor trussel mot en bærekraftig utvikling. Det dreier seg om faren for klimaendringer, et redusert biologisk mangfold, vern av havet, reduserte utslipp og påvirkninger fra kjemikalier og bedre matvaresikkerhet. Alle er temaer som legger opp til et utvidet samarbeid mellom sektorene om en bærekraftig utvikling. Hun oppfordret sektorene til å engasjere seg i å sette strategien ut i livet. Samtidig understreket hun at gjennomføringen av strategien og resultatet av det ambisiøse arbeidet som de nordiske statsministre har lagt grunnlaget for, vil være avhengig av at de enkelte sektorene er seg sitt ansvar bevisst.

På bakgrunn av diskusjonen som ble ført i Oslo, har næringsrådet tilføyet ytterligere et par rekommendasjoner til det utkastet til betenkning som forelå i Oslo, blant annet på klimaområdet. Jeg konstaterer at rekommendasjonen retter seg både til de enkelte lands regjeringer og til Ministerrådet. På vegne av Ministerrådet vil jeg gjerne gi uttrykk for at jeg ikke ser noen problemer med de forslagene som utvalget har kommet med, siden de etter min oppfatning er godt i samsvar med de innsatsene som allerede er satt i gang eller planlegges.

Jeg vil i denne forbindelse spesielt nevne at energi- og miljøvernministrene i fjor besluttet å igangsette en rekke tiltak for å få etablert Østersjøregionen som et forsøksområde for mekanismer som inngår i Kyoto-protokollen. Det arbeides for tiden videre med flere elementer i en slik strategi. Arbeidet foregår i landene, innenfor rammen av de nordiske energi- og miljøsektorene, i en tverrsektoriell nordisk arbeidsgruppe samt innenfor det regionale energisamarbeidet, BASREC- Baltic Sea Region Energy Co-operation. Ministerrådet vil behandle klimaspørsmålene etter sommeren og vil da på bakgrunn av et omfattende utredningsarbeid treffe beslutning om gjennomføring av et eventuelt forsøksprosjekt.

Jeg vil også informere om at det nå er besluttet å nedsette en tverrsektoriell arbeidsgruppe som skal se nærmere på hvordan strategien kan følges opp. Gruppen vil samtidig få ansvaret for å utarbeide noen indikatorer så vi får mulighet for å vurdere resultatene av vårt arbeid for å oppnå en mer bærekraftig utvikling.

Det er viktig at vi også ser vår innsats i et større internasjonalt perspektiv. OECD vedtok den 17. mai i år at bærekraftig utvikling er et overordnet mål for regjeringene i OECDs medlemsland og for OECD som organisasjon. Samtidig godkjente ministrene en rapport om bærekraftig utvikling som beskriver en strategi for hvordan økonomiske, miljømessige og sosiale aspekter skal integreres, og hvordan båndene mellom økonomisk vekst og negative virkninger for miljø og naturressurser skal kunne brytes. OECD vil følge opp dette arbeidet med blant annet bruk av indikatorer for jevnlig å rapportere om fremdriften.

På EUs toppmøte i Göteborg den 15.-16. juni ble en strategi for en bærekraftig utvikling i EU vedtatt. Man tar her fatt på noen av de viktigste truslene mot bærekraftig utvikling: klimaendringene, farlige kjemikalier, manglende matvaresikkerhet, tap av biodiversitet, de økende avfallsmengdene, erosjon, ulempene forbundet med transport, fattigdom og utfordringene knyttet til en stadig økende andel eldre. EU-strategien retter seg således i stor grad mot de samme ele-

menter som den nordiske strategien. Og dette støtter opp om gjennomføringen av den nordiske strategien.

I september neste år holder FN sitt toppmøte om bærekraftig utvikling i Johannesburg, 10 år etter at man i Rio vedtok å sette i gang arbeidet med disse spørsmålene. Den nordiske strategien bør presenteres på dette møtet som vårt fellesnordiske bidrag til bærekraftig utvikling. Det internasjonale samarbeidet for å oppnå en bærekraftig utvikling vil kreve en styrket innsats i fremtiden, og vi er i Norden godt forberedt til å møte denne utfordringen.

Det nordiske miljøhandlingsprogrammet ble også presentert og diskutert på Nordisk Råds temamøte i april. Programmet tar for seg prioriterte miljøvernspørsmål av felles nordisk interesse, samt hvordan vi i Norden kan påvirke EUs miljøarbeid og samordne nordiske posisjoner i andre internasjonale prosesser. Miljøproblemene i Nordens nærområder og Arktis står sentralt. På temamøtet understreket miljøvernminister Siri Bjerke viktigheten av å støtte miljøvernarbeidet i disse områdene. Videre pekte hun spesielt på at miljø og helse nå er kommet inn som et nytt tverrsektorielt tema i det nordiske miljøsam arbeidet, noe hun mente var svært viktig også i forhold til vårt samarbeid med nærområdene.

Handlingsprogrammet er miljøsektorens styringsinstrument for å gjennomføre og følge opp strategien for bærekraftig utvikling hva angår de målsetninger som miljøsektoren alene er ansvarlig for og de som miljøsektoren sammen med en annen sektor er ansvarlig for. Det tverrsektorielle samarbeidet omfatter jord- og skogbruk, fiskeri, fangst og akvakultur, transport, produktorientert miljøstrategi (POMS), økonomi, helse og energi. Det er en forutsetning at de aktuelle sektorene selv utarbeider sine egne sektorhandlingsprogrammer for å følge opp sine deler av den nordiske strategien. På denne måten vil sektorene selv gjøres ansvarlig for å prioritere aktiviteter og tiltak i forhold til strategien.

Miljøsektoren har allerede begynt implementeringen av handlingsprogrammet. En rekke prosjekter er igangsatt innenfor de konkrete områdene. En informasjonsstrategi er også under utvikling og vil bli forelagt miljøvernministrene for godkjenning i høst med henblikk på at den kan tre i kraft fra 1. januar 2002. Videre arbeides det med en ny organisasjonsstruktur for det nordiske miljøsam arbeidet. Hensikten er å få etablert en organisasjon og noen samarbeidsformer som kan sikre en mest mulig effektiv implementering av det nye handlingsprogrammet. I tillegg til større effektivitet skal en ny struktur legge til rette for sterkere politisk styring og økte muligheter for koordinering og samarbeid på tvers av de faste og de tverrsektorielle arbeidsgruppene. I en politisk og strategisk sammenheng er dette viktige grep, blant annet for å få til en tett koordinering med det internasjonale arbeidet.

Som oppfølging av så vel strategien for bærekraftig utvikling som miljøhandlingsprogrammet kan jeg nevne at de ansvarlige ministre (miljø, konsument og næring) har vedtatt et handlingsprogram for en nordisk produktorientert miljøstrategi (POMS). Denne er også blitt oversendt Kommisjonen som et innspill til det europeiske arbeid med utvikling av en tilsvarende europeisk strategi. POMS er et godt eksempel på hvordan de nordiske land forsøker å påvirke andre internasjonale prosesser gjennom samarbeid.

Nærområdeutvalget foreslår å innføre ressurseffektivisering som et innsatsområde i handlingsprogrammet. Jeg vil i denne forbindelse gjøre oppmerksom på at dette temaet allerede er omfattet av handlingsprogrammets kapittel om produktorientert miljøstrategi. Flere grupper arbeider således allerede med de enkelte delene av temaet - blant annet er det nedsatt en arbeidsgruppe med deltakelse fra konsument-, nærings- og miljøsektoren.

Når det gjelder havmiljøspørsmål har vi lenge hatt et fruktbart samarbeid mellom de nordiske land om disse spørsmålene, og miljøhandlingsprogrammet vil sikre en videreføring av arbeidet på dette viktige området. Det er helt avgjørende at vi legger en aktiv og helhetlig tilnærming til grunn for å beskytte våre hav- og kystområder og for å styrke beredskapen og sikkerheten langs kysten. Dette arbeidet må også omfatte Nordens nærområder. Et annet viktig innsatsområde er arbeidet for å bedre atomsikkerheten både i forhold til atomkraftverkene i våre nærområder og innsats for å redusere risikoen for radioaktiv forurensning, spesielt til havområdene i nord og vest. Jeg oppfatter at det er bred nordisk enighet om disse spørsmålene.

Ærede president og rådsmedlemmer. Jeg anbefaler på Ministerrådets vegne at Nordisk Råd godkjenner handlingsplan for det nordiske miljøhandlingsprogrammet 2001 – 2004 og strategien for "Bæredygitg utvikling - En ny kurs for Norden".

Djupedal (den venstresosialistiske gruppen): Det jeg vil utfordre samarbeidsminister Kosmo på, og som også står omtalt i rekommendasjonen her, er Nordens forhold til Sellafield, fordi det fra Norden og fra Nordisk Råds side lenge har vært tatt initiativ til at anlegget i Sellafield skal stenges ned. Jeg forstår det slik at de britiske myndigheter gjør alt de kan for at dette ikke skal skje. Men det vi også er kjent med, er at det fra Norden eksporteres radioaktivt materiale til det samme anlegget. Fra Sverige, og også fra andre nordiske land, eksporteres det radioaktivt materiale til Sellafield. Dette bidrar selvfølgelig til at anlegget kan videreføres. Når man da på den ene siden ønsker at anlegget skal stenges ned av hensyn til radioaktive utslipp i havet, og så på den andre siden eksporterer radioaktivt materiale til det samme anlegget, kan dette synes som en selvmotsigelse.

Min utfordring til samarbeidsminister Kosmo er: Hvilke initiativ vil man fra Ministerrådets side ta for å sørge for at det, punkt 1: ikke eksporteres radioaktivt materiale fra Norden til Sellafield, og punkt 2: Hvor står samtalene som foregår med de britiske myndigheter om Sellafield? Er det grunn til å tro at man i overskuelig framtid vil komme fram til en avtale som sikrer at dette anlegget stenges ned?

Kosmo: Det er åpenbart at vi er like opptatt av forurensning til våre havområder enten fra anlegg som behandler eller produserer kjerneavfall og sørger for at vi får en sikkerhet for disse spørsmålene både i øst og vest. Spørsmålet har derfor vært diskutert som tema både på ministerrådsmøtene for samarbeidsministrene og miljøvernministerene, uten at det er dratt noen ensidige og retningsgivende konklusjoner på hvordan det videre arbeidet skal gå. Det er stort behov for å diskutere dette temaet videre før vi er i stand til å rette noen felles nordisk henvendelse til britiske myndigheter for hvordan man skal håndtere denne utfordringen, bortsett fra at det i alle land er en tydelig enighet om at dette er en utfordring som vi må forholde oss til i fremtiden, men jeg kan ikke redegjøre for noen bred nordisk strategi i forhold til dette.

Djupedal presiserte fra salen at minister Kosmo hadde unnlatt å besvare en del av spørsmålet.

Djupedal: Jeg forstår at det er vanskelig for minister Kosmo, som i sitt daglige virke ikke har hovedansvaret for miljøpolitikk i Norge, å svare på så detaljerte spørsmål som jeg stilte. Men jeg synes at det var et noe defensivt svar han ga i forhold til hvilke samtaler man skal føre med britiske myndigheter. Det er åpenbart, at uten at slike samtaler føres med kraft, så vil man ikke komme noen vei overfor britiske myndigheter. Men det var den andre delen av spørsmålet som Kosmo ikke svarte på: Vil det bli tatt initiativ fra Ministerrådets side til at man ikke skal kunne tillate eksport av radioaktivt avfall fra nordiske anlegg til Sellafields for på den måten å sørge for, fra Nordens side, at dette anlegget ikke videreføres?

Kosmo: Jeg kan bekrefte at det ikke er drøftet eller tatt opp forslag i Nordisk Ministerråd som går i den retningen at det enkelte land eller at Norden i fellesskap skal gå til et eksportforbud. Jeg kan ikke si noe mer presist enn som så. Det vil være umulig for meg, både på norske ministres vegne eller på de nordiske samarbeidsministrenes vegne å gå lenger i mitt svar enn å si at spørsmålet er diskutert og det er fokus på problemet. Man ønsker å finne en løsning i fremtiden.

Dalheim (den sosialdemokratiske gruppens talsmann): I den miljøpolitiske debatten er det kort vei fra det ene til det neste politiske ambisjonsnivå. For ofte blir debatten en søking etter stadig nye områder å plassere miljøengasjementet på. Hva vi ender å gjøre noe med i praktisk handling kommer ofte i bakgrunnen fordi det stiller krav som truer vår velferd på kort sikt.

Da Nordisk Råd startet sin konkretisering av miljøarbeidet i Gøteborg var overskriften: "Vi kan, vil vi?" Ut av en rekke temaer ble ambisjonen den gang blant annet å arbeide for utvikling av en felles vilje til å prise miljøkostnadene i produksjon av elektrisitet. Veksten i elektrisitetsforbruket hadde allerede da vist oss at uten en slik mekanisme ville de rene elektrisitetsproduksjonssystemene tape i forhold til de billigere og mer forurensende.

Et stadig mer liberalisert marked kjenner jo naturlig nok kun laveste pris. Et annet spørsmål som da ble fokusert, var nødvendigheten av å etablere en mer felles oppfatning av hvilke utfordringer vi står overfor i et felles nordisk miljøregnskap. Siden da har vi med rekommandasjoner i Nordisk Råd og i beslutninger i de enkelte nordiske lands parlamenter forsøkt å komme videre. Nøkkelen i vår region er et ansvarliggjort samspill mellom Nordisk Råd, Ministerrådet og likeverdige beslutninger i de enkelte nordiske lands parlamenter. Det er nemlig der konkretiseringen må skje. Utfordringen nå ligger i Ministerrådets utredning "En bærekraftig utvikling og en ny kurs for Norden".

Forslag til konkrete handlinger ligger i det nordiske miljøhandlingsprogrammet for 2001 - 2004. Disse dokumenter fikk en bred og grundig debatt på Nordisk Råds temamøte i Oslo 2.-3. april i år. Nå skal vi gjøre våre prioriteringer blant annet med bakgrunn i debatten der. I ministerrådets forslag til nordisk miljøhandlingsprogram er det ført opp 15 innsatsområder. I den innstillingen som vi nå behandler prioriterer vi 4 av disse. Før jeg kort kommer inn på disse vil jeg understreke at det er enighet om disse fra alle grupperinger i rådet. Kun Fremskrittspartiet fra Norge reserverer seg på et prinsipielt grunnlag i forhold til behov for Kyoto-mekanismer.

Det første og antagelig mest krevende prosjektet, fordi det stiller nye krav til oss selv, er å etablere et felles nordisk marked for kvotehandel i Østersjøområdet senest i 2005. Det å prøve ut Kyoto-mekanismene i forkant av prosessen i EU har fått tilslutning også i EU utenfor Norden, blant annet fra Benelux landene. De baltiske stater har sterke interesser i å delta.

I Ministerrådets forslag til budsjett for 2002 er 4 millioner kroner avsatt til oppstart av prosjektet, men de nordiske lands regjeringer har selv en ambisjon om å bevilge 100-150 millioner kroner inn i prosjektet for å få det i gang raskt.

Miljøsikkerhet i hav og kystområder er det andre krevende området enten det gjelder Østersjøen, Nordsjøen eller Barentshavet. Detaljer knyttet til dette ligger i innstillingen.

Utslipp av radioaktivitet til havs og luft slik vi ser det fra blant annet Sellafield i Storbritannia og de farer som truer fra anlegg i det tidligere Sovjetunionen er det tredje prioriterte området.

Og så – de dramatiske utfordringer knyttet til matvaresikkerhet og forbedret dyrehelse ble med all tydelighet demonstrert under konferansen i Oslo. Vi var da midt oppe i en alvorlig situasjon som berørte alle de nordiske land og også et Europa vi så at vi hadde tett innpå oss. Dette er nå det fjerde av våre hovedsatsinger.

Det jeg har referert til er forslag til rådets prioriteringer for 2002. Det er nærområdet forutsetning at en dialog skal opprettes med ministerrådet for oppfølging av eventuelle justeringer i prioriteringer i hovedsatsingene fram til og med 2004. I denne sammenheng ville det være naturlig at den første tilbakemelding fra Ministerrådet presenteres på sesjonen i Nordisk Råd i København i oktober, det siste punktet som står i rekommandasjonen som er lagt på plassen deres², og det har hele tiden vært en forutsetning fra Nærområdeutvalget at man skal ha tilbakemeldinger om framdrift.

---

² Erik Dalheims forslag til tillegg i betenkningens siste at-sats i kursiv: *att fastställa ministerrådsförslag B 199/när om det nordiska miljöhandlingsprogrammet 2001-2004 med betänkande av de synpunkter som framförs av Nordiska rådet i dess betänkande över förslaget samt att årligen rapportera om genomförandet av handlingsprogrammets olika projekt och eventuella förslag till justeringar av Nordiska rådets prioriteringar.*

Det er veldig viktig at vi har et felles eierskap hele veien som ministre, som parlamentarikere og at vi har et bevisst forhold til at vi også i de enkelte lands parlamenter skal gjøre konkrete forslag knyttet til gjennomføring underveis.

Så til et punkt som er brakt inn og som jeg har forstått har medført noen reaksjoner fra deler av forsamlingen. Det er de utfordringer som knytter seg til at den russiske думаen har besluttet å importere anvendt kjernebrensel, altså til et land som ikke har systemer som kan gi en forsvarlig håndtering av dette. Det er forskjellige synspunkter, naturlig nok, også i denne forsamling knyttet til om det er riktig å anvende atomenergi i produksjon av elektrisitet, men det er en realitet også i de nordiske land, i Sverige og i Finland. Det betyr at enten man liker det eller ikke så er man nødt til å ha en eller annen form for ivaretagelse av det kjernebrenselet, det anvendte kjernebrenselet som til enhver tid produseres.

Jeg har fått ganske sterke reaksjoner på at setningen "hindre at atomavfall gjøres til handelsvare" kan tolkes på en slik måte at det vil være til hinder for at Sverige på en fornuftig måte får lagret sitt atomavfall. Det er naturligvis ikke poenget med formuleringen. For å unngå formuleringer som vanskeliggjør enstemmighet, vil jeg foreslå at ordlyden kan justeres slik:

I punkt d, vil jeg foreslå at man stryker de tre første ordene "åtgärder for at" og at den neste setningen "mot bakgrunn av at" flyttes opp som en forlengelse i punkt c. Da blir siste del av punkt c slik: "anvendt kjernebrensel, mot bakgrunn av at den russiske dumas beslutning om å importere anvendt kjernebrensel." Så stryker man ordene "hindre at atomavfall gjøres til en handelsvare". Setningen flyttes opp og knyttes mot punkt c og at punkt e kan stå slik som det er i dokumentet. Jeg mener at det kan være en riktig formulering som fører til det vi først og fremst ønsker i Nordisk Råd, finne formuleringer og vedtak som gir enstemmighet og nødvendig tyngde.³

Ewa Larsson (midtengruppens talskvinne, mp): Kära vänner! Hoten mot en livskraftig och hållbar utveckling är många, och därför har vi från mittgruppen föreslagit lite mer konkretion och lagt till en del synpunkter som vi tycker har underskattats eller saknas i Ministerrådets förslag om Bärkraftig utveckling och Miljöhandlingsprogram inför de kommande fyra åren. Alla partier har i god enighet förstärkt kraven på åtgärder i den för oss avgörande livskvalitetsfrågan: en hållbar utveckling.

För hur kan vi tro att vi inte måste göra någonting själva, när vi ser hoten? Det går inte att hur länge som helst fortsätta såga på den gren som vi själva sitter på.

För oss i Norden är vår livsstil det vi behöver se över. I vårt grannlandssamarbete är det kunskap och stöd, att ståda upp efter ett ensidigt utarmande av Moder Jord utan hänsyn till konsekvenser, och kunskap och stöd till att bygga upp ett hållbart samhälle. Vi vet ju alla att det som göms i snö kommer upp i tö.

Jag menar, att kortsiktiga industri- och infrastruktursatsningar kan bli väldigt kostsamma när notan ska betalas längre fram, av barn och barnbarn. När miljöskulden är mer än 20 år gammal kan vi i Sverige dessutom inte kräva av nedsmutsaren att betala saneringen, utan samhället, dvs. skattebetalarna, får stå för saneringskostnaderna. Och det ger inte lika många pluspoäng för en regering att föreslå skattemedel till städning som till t.ex. att sänka skatten eller öka de offentliga utgifterna.

Efter Nordiska rådets träff med Benelux-länderna och Baltiska församlingen i våras, då vi enades om en gemensam resolution inför klimatförhandlingarna nu i juli i Bonn, sade vi att det är viktigt att de enskilda länderna inte sitter och väntar på varandra utan att vi med fördel kan agera t.ex. mot ökade koldioxidutsläpp genom t.ex. skattepolitik.

³ Midtengruppens tillegg til Nærområdeutvalgets betenkings bokstavpunkter c) og d) i kursiv:

c) Åtgärder for att stoppa utsläpp av radioaktiva ämnen till hav och luft från Sellafield m.fl. anläggningar samt att stoppa läckage av radioaktiva ämnen till hav och vattendrag från använt kärnbränsle *mot bakgrund av att den Ryska Duman beslutat om att importera använt kärnbränsle;*

d) *Rapportera årligen om utvecklingen i Ryssland vad gäller import av använt kärnbränsle samt vad gäller Sellafieldanläggningen*

Vi vill att Östersjön får bli försöksområde redan 2005 i samarbete med balterna. Det är dock viktigt att komma ihåg att bara för att vi gör Östersjön till ett samarbetsområde eller "testing ground" för Kyoto-mekanismerna får vi inte försöka slippa undan våra egna, nationella åtaganden. Detta förtydligas i resolutionen. Att motverka trafikdrivande infrastrukturinvesteringar till förmån för miljömässigt bättre alternativ är verkligen en stor utmaning för Norden och Europa.

Vi föreslog också att definitionen av vad som ersätter ett utsläpp med ett annat utsläpp blir tydligare, så att t.ex. miljöstörande kärnkraftsproduktion inte anses vara en ersättning för brunkolsbrytning.

Självklart vill vi ha med USA – men allt ska inte falla om USA inte är med. Även USA byter ju presidenter ibland, och det är viktigt att vi i Norden och Europa arbetar vidare som inspiratörer och föregångare för en hållbar Jord. När det gäller skogsplantering som koldioxidsänke är det viktigt att komma ihåg att målet är att upphöra med förbränning av fossila bränslen, inte att dölja effekterna.

Nu har Erik Dalheim gått in på de övergripande att-satserna som vi har att besluta om, men jag tänker gå mera in i detalj på brödtexten. Hoten mot den arktiska miljön som uppstår på grund av växthuseffekten har vi lyft fram i handlingsprogrammet. En stor del av den nordiska florin och faunan riskerar att helt utplånas av klimatförändringarna, inte minst i Arktis. Det är ett allvarligt och akut miljöhot, som det tar lång tid att åtgärda. Därför är det viktigt att samarbeta, t.ex. med gemensamma kartläggningar av hotade arter i Norden och utbyte av erfarenheter kring iscensatta åtgärdsprogram. Förväntat resultat ska givetvis vara att hoten minskar och att arternas livsmiljöbetingelser förbättras.

Det är bra att vi nu markerar att vi stödjer metoder som prövar kemikalietester utan djurförsök. Det finns ju internationellt vedertagna metoder för kemikalietestning utan att djur används.

Glöm inte att man på 1970-talet talade om det farliga kemikaliesamhället. I dag, på 2000-talet, är det värre än någonsin! Konsumentens rätt att veta vad som ingår i olika produkter är ytterst svag gentemot producentens tydligen självklara rätt att sälja vad dynga som helst utan att ta ansvar för vare sig individ eller miljö. Det är viktigt att det finns grundläggande information om farligheten hos samtliga kemikalier som används i Norden. Konsumentens rätt i Norden behöver stärkas!

Det är också viktigt att areal för ekologiskt odlad mat ökar. Efterfrågan är i dag större än utbudet. Min dröm är ett GMO-fritt Norden, men konkret handling i dag bör vara att stoppa upplite och invänta mer forskning och kunskap, innan vi eventuellt går vidare. Att laborera med det okända – för kunskapen är väldigt dålig i dag – stämmer inte med försiktighetsprincipen, som vi vill ska gälla inom samtliga områden.

På fiskerisidan vill vi att undantaget för längden på drivgarn i Östersjön avskaffas i enlighet med FN-resolutionen om förbud mot allt storskaligt drivgarnsfiske i världshaven. Uttaget av ungfisk ska vara högst motsvarande återväxten. Här behövs ökad kunskap om hur återväxten verkligen sker. Östersjöns bottendöd sprids alltmer. Jordbrukets övergödande bieffekter kan minskas med att fler våtmarker inrättas.

Så tänkte jag tala lite fakta om Sellafield, den uppberetningsanläggning som flera har talat om, som separerar plutonium från utbränt kärnavfall – en process som dramatiskt ökar volymen radioaktivt avfall. Uppberetningsanläggningen släpper dagligen ut ca 8 miljoner liter kärnavfall i Irländska sjön. Utsläppen består av upp till 40 olika radioaktiva isotoper, varav vissa kommer att bli farliga i tiotusentals respektive hundratusentals år framöver. 1994 öppnades den nya uppberetningsanläggningen Thorp och avfallsanläggningen EARP.⁴ Enligt uppgifter från den norska miljöstiftelsen Bellona släpps det ut mer än 50 TBq per år från Sellafield – och man planerar att öka utsläppen med 60 procent fram till år 2005! Det är den ökningen som har gjort att vi velat lyfta fram det här extra.

Avslutningsvis är ju detta en fråga där det finns stort intresse också från Närområdesutskottets sida att gå vidare. Det är därför som det delvis är inlyft i miljöhandlingsprogrammet.

Vi lär få anledning att tackla den nya situation som kommer att uppstå i och med att Ryssland öppnat för import av utbränt kärnbränsle. Vad jag förstår är det redan två länder som står i

⁴ EARP: Enhanced Actinide Reduction Process

kö för att få sitt kärnbränsle upparbetat i Ryssland, nämligen Tyskland och Schweiz. Troligtvis blir S:t Petersburg den hamn som får ta emot transporterna. Det innebär både att Östersjön inom en snar framtid kommer att ha ett ökat antal båtar med utbränt kärnbränsle i sin last och att Barentsregionen görs om till en atomsoptipp för Västerlandets rådande energipolitik. Riskavfall som vi vet kräver största möjliga säkerhet i hanteringen. Rysslands intresse är västvaluta. Det är alarmerande att opinionen i landet visserligen är stark, men det pågår en registrering av miljöorganisationerna och naturvårdsverket är som ni vet avskaffat. Det var ett olyckligt politiskt beslut.

Därför har mittengruppen föreslagit de tilläggsyrkanden som ni har fått utdelade. Nu har det dessutom kommit förslag till ändring i tilläggsyrkandena. Det viktiga för oss är att nå enighet i frågan, så vi accepterar självklart den ändring i formuleringen som har kommit från den socialdemokratiska gruppen. För oss är det allra viktigaste att lyfta frågan, som är ny för oss. Det är nya hot att ta tag i och stora nya utmaningar för oss och de nordiska ministrarna. (Fotnote s. 32.)

Vilén (den konservative gruppens talsmann, Kok.): Herra Presidentti. Luonto on selkeästi eräs tärkeimpiä tekijöitä pohjoismaalaisen identiteetin luojana. Nämä valoisat kesäyöt, joita olemme kokeneet ja joista saamme nyt nauttia ja pitkät pimeät talvet, joita kohta joudumme kestäämään jälleen, sekä lukuisten pohjoismaalaisten läheinen kosketus luontoon, muovaavat meidän olemustamme ja ajattelutapaamme.

Verrattuna moniin muihin kansoihin olemme onnekkaita, sillä meillä on paljon vapaata luontoa, jota ihminen ei ole vielä muovannut. Meillä on pinta-alaa, jossa elää ja liikkua ja nauttia. Samalla kun nautimme eurooppalaisittainkin ja maailmanlaajuisesti katsottuna yltäkylläisestä luonnonrikkaudesta käytämme kuitenkin runsaasti energiaa ja raaka-aineita korkean elintason ja kulutuksemme ylläpitämiseen.

Asumme laajoilla alueilla, josta aiheutuu runsaasti muun muassa liikenteenpäästöjä ilmakehään. Lisäksi ilmastomme on talvisin kylmä ja joudumme korvaamaan puuttuvaa auringonlämpöä runsaalla lämmityksellä.

Vaikka ympäristön tila ei Pohjolassa ole maailman heikoimpiin kuuluva, kuulumme siihen joukkoon maapallon väestöä, joka selkeästi kuluttaa eniten ympäristöä. Ilmakehän saasteiden aiheuttama uhka on vakava. Vaikka emme vielä tunnekaan varmuudella kaikkia kasvihuonepäästöjen seurauksia, olisi silkkää typeryyttä olla ryhtymättä toimenpiteisiin. Erityisen vakava tämä uhka on mielestäni juuri meille Pohjoismaille, mikäli erityiset arvelut siitä, että ilmakehän lämpeneminen saattaa vaikeuttaa elämäämme Pohjolassa ylläpitävän Golf-virran vaikutusta.

Meidän Pohjoismaiden hiilidioksidipäästöt ilmakehään koostuvat merkittävältä osin juuri sähköenergian tuotannosta. Vaikka merkittävä osa tuotetaan vesitai ydinvoimalla. Myös tuulivoiman merkitys on hiljalleen kasvamassa ja tuomassa uutta ulottuvuutta. Pidämmekin tärkeänä, että Pohjoismaiden on muun muassa haittaverojen avulla nopeasti ja tehokkaasti vähennettävä hiilenpoltoa sähköenergian tuotannossa ja pyrittävä esimerkiksi niiden Pohjoismaiden osalta, jotka ovat EU:n jäseninä myös EU-tasolla yhteisiin vähimmäistasoihin.

USA on valitettavasti hylännyt kasvihuonepäästöjä vähentämään pyrkivän Kioton-sopimuksen. Tämä on valitettavaa, mutta tämän kanssa on eletävä ja meidän on katsottava eteenpäin. Omalta osaltamme meidän ei tule luopua omista tavoitteistamme. Yhdessä EU:n kanssa Pohjoismaiden tulee sinnikkäästi pyrkiä kohti uutta kansainvälistä sopimusta, johon myös maailman suurin kasvihuonepäästöjen tuottaja Yhdysvallat saadaan uudelleen sitoutumaan. Tässä yhteydessä olisi ehkä syytä kiittää Ruotsin EU-puheenjohtajuutta siitä, että vaikka lehdistö onkin tuonut esille Göteborgin huippukokouksen eräitä muita elementtejä, Göteborgissa saavutettiin kuitenkin merkittävää vuorovaikutusta ja keskustelua Yhdysvaltojen ja Euroopan jäsenvaltioiden kesken. On muun muassa päätetty perustaa erityinen työryhmä, johon EU ja Yhdysvallat nimeää erityiset edustajansa keskustelemaan erityisesti ympäristöongelmien ratkaisemisesta. Vuoropuhelu on siis mahdollista.

Oman alueemme lisäksi yksi erityinen haaste meille Pohjolalle on tietysti lähialueemme ja lähialueemme idässä, jonka ympäristön kauhistuttava tila paljastui varsinaisesti vasta sosialis-

min romahduksen jälkeen. Yksi tässä aiemminkin esiin tuotu esimerkki on Itämeri ja sen tilanne. On selvää, että myös meillä itsellämme on oma vastuumme kannettavana Itämeren tilasta, mutta pääosin ongelmat tulevat juuri Venäjältä ja muiden entisten sosialististen rannikkovaltioiden puhdistamattomista jätevesistä.

Jälleen kerran voidaan sanoa, että Ruotsi kykeni EU-puheenjohtajakaudellaan tuomaan merkittäviä edistysaskeleita. Tukholman kokouksessa saatiin aikaiseksi merkittävä päätös juuri Pietarin jätevesiongelman ratkaisemiseksi puhdistamon rakennusten uudelleen käynnistämiseksi. Voin myös ilokseni tuoda tiedon siitä, että Suomen hallituksessa on saavutettu yksimielisyys siitä, että lähimmän kolmen vuoden aikana Suomi tulee sijoittamaan 60 miljoonaa markkaa Pietarin jätevesipuhdistamolaitosten rakentamiseen. Samoin merkittävänä lisäpanostuksena konservatiiviryhmä näkee Pohjoismaiden Investointipankin ympäristölainan puitteiden korottamisen 100 miljoonasta 300 miljoonaan euroon.

Poliittiset päättäjät, me kaikki, olemme jo pitkään lausuneet kauniita sanoja ympäristön suojelusta. Tehokkainta ympäristön suojelua on kuitenkin se, missä ihmiset kokevat itse suojelevansa ympäristöä. Oleellista mielestäni on markkinatalouden mekanismin hyödyntäminen, kysynnän ja tarjonnan hyödyntäminen myös ympäristön suojelemiseksi. Pohjoismaiden neuvoston konservatiiviryhmä tukee ministerineuvoston esityksiä kestävä kehityksen ohjelmaksi ja ympäristöyhteistyön toimintaohjelmaksi.

Neuvoston oman suosituksen osalta tervehdin ilolla tehtyä rakentavaa kompromissiesitystä, jota sosialidemokraattinen ryhmä esitti yhteiseksi kannanotoksi tai suositukseksi. Olen samaa mieltä siitä, että on erityisen arvokasta että kykenemme saamaan täältä yhteisen yksimielisen kannanoton ulospäin. Selvää kuitenkin on se, että myös meidän itse on syytä pohtia omia toimintatapojamme kun näin merkittäviä kannanottoja otamme. Ehkä meidän olisi itse syytä oppia siitä omassa työjärjestyksessämme, että jos ja kun merkittävää uutta informaatiota tulee, esimerkiksi tässä tapauksessa Duuman päätökset, olisi ollut suotavaa, että poliittiset ryhmät olisivat keskustelleet keskenään asiasta ennakkoon hyvissä ajoin tai että varsinainen asianomainen valiokunta olisi pitänyt erityiskokouksen käydäkseen siellä yhteiset kannanotot lävitse, jonka jälkeen ehkä olisimme välttyneet tietystä muusta kuohunnasta, kuten taisi olla edellisen puheenvuoron käyttäjän mielipide. Mutta uskon, että voimme löytää yhteisen kompromissiesityksen tästä asiasta ja voimme saada yhteisen julkilausuman.

Viléns tale i svensk översettelse:

Herr president! Naturen är avgjort en av de mest identitetsskapande faktorerna för nordbon. Dessa ljusa sommarnätter som vi har upplevt och som vi nu får njuta av, de långa mörka vinternarna, som vi snart måste uthärda igen och många nordbors nära kontakt med naturen formar vår karaktär och vårt sätt att tänka. Jämfört med många andra folk är vi lyckligt lottade, då vi har mycket fri natur som människan ännu inte har format. Vi har utrymme där vi kan leva, röra oss och njuta. Men samtidigt som vi kan njuta av en både i europeiskt och globalt perspektiv slösande naturrikedom använder vi mycket energi och råvaror för att upprätthålla vår höga levnadsstandard och konsumtion. Vi bor på vidsträckta ytor, vilket leder bland annat till stora trafikutsläpp i atmosfären. Dessutom är vårt klimat kallt på vintern och vi måste kompensera frånvaron av solvärme med riklig uppvärmning.

Även om miljösituationen i Norden inte är en av de mest kritiska i världen, hör vi till den del av jordens befolkning som avgjort förbrukar mest av miljön. Den fara som nedsmutsningen av atmosfären medför är allvarlig. Trots att vi ännu inte påtagligt upplever alla följder av växthusavgaserna, vore det ren dumhet att inte vidta åtgärder. Särskilt allvarligt är enligt min mening detta hot just för oss i Norden med hänsyn till antagandena om att uppvärmningen av atmosfären kan påverka effekterna av den för oss livsviktiga Golfströmmen.

Våra nordiska koldioxidutsläpp i atmosfären kommer till betydande del av just elenergiproduktionen, låt vara att en avsevärd del därav kommer från vatten- och kärnkraft. Även vindkraftens betydelse växer så sakta och vinner alltmer terräng. Vi anser det viktigt att de nordiska länderna bl. a. med hjälp av miljöskatter snabbt och effektivt minskar kolförbränningen i elenergiproduktionen och t. ex. med de nordiska länder som är EU-medlemmar försöker uppnå gemensamma miniminivåer även på EU-nivå.

USA har tyvärr vägrat att underteckna Kyotoavtalet, som syftar till att minska växthusavgaserna. Det är beklagligt, men vi måste leva med det och vi måste se framåt. För vår egen del får vi inte ge upp våra egna ambitioner. Tillsammans med EU måste de nordiska länderna ihärdigt sträva mot ett nytt internationellt avtal, och på nytt försöka få även USA, världens största producent av växthusavgaser, att ansluta sig. I detta sammanhang vore det kanske på sin plats att tacka det svenska EU-ordförandeskapet för att man i Göteborg fick till stånd betydande kontakter och diskussioner mellan USA och EU-medlemmarna, även om pressen satt fokus på andra inslag i toppmötet i Göteborg. Bland annat fattades beslut om att tillsätta en särskild arbetsgrupp, där USA och EU-medlemmarna utser speciella representanter som särskilt skall diskutera lösningar av miljöfrågorna. En dialog är alltså möjlig.

Förutom vårt eget område är en speciell utmaning för oss i Norden givetvis vårt närområde och vårt närområde i öst, där den skrämmande miljösituationen stod riktigt klar först efter socialismens sammanbrott. Ett exempel i detta sammanhang som har framförts tidigare är Östersjön och dess tillstånd. Det är klart att även vi själv skall bära vårt ansvar för Östersjöns tillstånd, men problemen kommer i huvudsak från orenat avloppsvatten just från Ryssland och andra f. d. socialistiska kuststater.

Än en gång kan det sägas att Sverige under sin ordförandeperiod åstadkom betydande steg framåt. Vid Stockholmsmötet togs ett viktigt beslut för att lösa S:t Petersburgs avloppsvattenproblem genom att åter få igång byggandet av ett reningsverk. Jag kan också till min glädje meddela att man i Finlands regering uppnått enighet om att Finland under de kommande tre åren kommer att placera 60 miljoner mark i byggandet av reningsverk för avloppsvatten i S:t Petersburg. Som en betydande extrasatsning ser den konservativa gruppen också att Nordiska investeringsbanken höjer ramarna för sitt miljölån från 100 till 300 miljoner euro.

De politiska beslutsfattarna, dvs. vi alla, har länge talat vackert om att skydda miljön. Det mest effektiva miljöskyddet är emellertid det skydd där människorna känner att de själva värnar om miljön. Väsentligt är enligt min åsikt att dra nytta av marknadsekonomins mekanism, att utnyttja tillgång och efterfrågan även för att skydda miljön. Nordiska rådets konservativa grupp stöder Ministerrådets förslag till ett bärkraftigt utvecklingsprogram och till ett handlingsprogram för miljösamarbete.

Vad gäller rådets egen rekommendation hälsar jag med glädje det konstruktiva kompromissförslag som den socialdemokratiska gruppen framlade som en gemensam ståndpunkt eller rekommendation. Jag delar uppfattningen att det är synnerligen värdefullt att vi här kan samlas kring en gemensam, enhällig ståndpunkt. Men det är uppenbart att även vi bör tänka igenom våra egna verksamhetsmetoder när vi tar ställning i så betydande frågor. Kanske borde vi själv införa i vår egen arbetsordning, att om och när ny viktig information kommer, som t. ex. i detta fall besluten från Duman, att det då hade varit önskvärt att de politiska grupperna i god tid hade diskuterat saken sinsemellan, eller om det egentliga fackutskottet självt hade hållit ett särskilt sammanträde för att där gå igenom gemensamma ståndpunkter. Kanske hade vi då kunnat undvika viss annan turbulens, som föregående talares åsikt kan ge upphov till. Men jag tror att vi kan uppnå ett gemensamt kompromissförslag i denna fråga och att vi kan komma fram till en gemensam resolution.

Ringqvist (den venstresocialistiske gruppens talsmann, v): De dokument som vi nu ska debattera ska bl.a. ses som de nordiska ländernas gemensamma bidrag till Rio + 10, uppföljningsmötet till Riokonferensen 1992. Vid det förra stora uppföljningsmötet 1997 kunde vi konstatera att den globala miljösituationen hade försämrats sedan 1992. Tyvärr kommer nog samma slutsats att kunna dras igen vid Rio + 10-mötet: de allvarliga miljöhoten har tilltagit i styrka.

Utsläppen av klimatgaser fortsätter, och USA backar ur Kyoto-protokollet.

Spridningen av farliga kemikalier i vår livsmiljö fortsätter, även om det nu finns ett internationellt avtal om att stoppa användningen av de absolut värsta kemikalierna.

Radioaktivt avfall sprids i våra livsmiljöer, och situationen riskerar att förvärras av att Ryssland, som i dag inte har kontroll på sitt eget avfall, nyligen beslutat att importera radioaktivt avfall.

Den globala miljösituationen är på många sätt katastrofal.

Listan på exempel kan göras lång. Om vi dessutom lägger till den sociala dimensionen av hållbar utveckling, blir bilden än mörkare. Klyftorna i världen mellan rika och fattiga växer dramatiskt, trots att den ekonomiska tillväxten är hög och fler får del av det materiella välstånd som vi i den rika världen besitter. Riktigt stora klyftor finns mitt ibland oss, såväl i länder som mellan länder. De hållbara konsumtionsmönster och den fattigdomsutrotning som var en väsentlig del av Riomötets målsättning känns mycket avlägsna.

Det är en mörk utgångspunkt när vi i dag ska diskutera en strategi för hållbar utveckling. En sak som gör det något lättare att hålla hoppet uppe är det faktum att vi i dag behandlar betänkanden kring de här problemen som inte bara är väldigt bra utan som vi dessutom är så gott som eniga kring.

Jag tänkte nu gå in på några områden där utskottet förordar en mer progressiv målsättning än Ministerrådet. Det första som jag vill kommentera är klimatfrågan. Det som har präglat diskussionerna om klimat den senaste tiden är USA:s oansvariga agerande, men vi måste nu gå vidare och se till att Kyoto-protokollet blir ratificerat trots detta. Vi får hoppas att de ansträngningar som görs för att kunna rädda Kyoto-protokollet ger de resultat som krävs för att protokollet ska kunna träda i kraft under 2002. Vi måste nu också än tydligare visa nationellt ansvar att genomföra åtgärder i våra egna länder för att Kyoto-protokollets målsättning ska få genomslag. Det är därför mycket positivt att Närområdesutskottet i betänkandet skriver att tillämpningen av de flexibla mekanismerna i vårt närområde inte får ses som en metod för att begränsa eller undvika nationella åtgärder. Utifrån detta synsätt får de flexibla mekanismerna endast användas som komplement till högt ställda målsättningar för nationella åtgärder.

Kemikaliepolitiken är ett annat område där vi har stora utmaningar framför oss i den internationella politiken, inte minst i EU:s arbete. Det är därför mycket positivt med en gemensam nordisk ståndpunkt i kemikaliepolitiken, då det ger oss bättre förutsättningar att driva frågan framgångsrikt.

Den okunskap som i dag finns om en övervägande del av de kemiska ämnen som vi använder är förskräckande. Ändå sprider vi dem i vår livsmiljö, där de t.ex. kan anrikas i näringskedjan och i människokroppen och påverka hälsa och miljö på olika sätt.

Närområdesutskottet är positivt till ministerrådsförslaget men anser att man kan gå före med vissa ämnen som vi redan har goda kunskaper om, t.ex. kvicksilver, och avveckla dem betydligt snabbare än vad Ministerrådet föreslår. Goda målsättningar för vad som ska göras längre fram behöver kompletteras med handling redan nu på de områden där så är möjligt. Det är inte bara positivt ur miljösynpunkt att få bort farliga ämnen riktigt fort, det är också en trovärdighetsfråga för kemikaliepolitiken att direkt ta tag i de ämnen som vi redan vet är mycket farliga.

En annan fråga i betänkandet där utskottet har en annan ståndpunkt än Ministerrådet är odlingen av genmanipulerade grödor. Det finns i dag bland konsumenter en stor oro för sådana grödor, och egentligen ingen efterfrågan på dem. Det är därför olyckligt att det snart kommer att bli möjligt att odla genmanipulerade grödor kommersiellt inom EU. Närområdesutskottet förespråkar ett moratorium för odling av sådana grödor och att det satsas på riskforskning och kunskapsuppbyggnad under tiden. Jag hoppas innerligt att Ministerrådet och de nordiska ländernas regeringar tar denna rekommendation på allvar och överväger den nuvarande politiken, som syftar till att tillåta kommersiell odling av GM-grödor inom en snar framtid.

I betänkandena från Närområdesutskottet tas bristen på ett globalt perspektiv i ministerrådsförslagen upp. Det är olyckligt att Ministerrådet berör detta så lite. En avgörande förutsättning för att en hållbar utveckling ska komma till stånd i alla länder är att det sker en global ekonomisk utjämning. Klyftorna i världen måste minska, inte öka, om vi ska kunna skapa en hållbar värld.

En annan global fråga är att den ekonomiska globaliseringen leder till att politiken i dag tappar i styrka. Handelsintresset – som kan vara ett medel för att skapa välstånd – är i dag i prakti-

ken överordnat målet om en hållbar utveckling. Medel ska självklart inte vara överordnade mål, och en ökad ekonomisk globalisering kan inte vara ett mål i sig.

Detta är två av de globala frågor som behöver belysas betydligt mer i ett gemensamt nordiskt arbete för hållbar utveckling.

Jag vill också kommentera de tilläggsförslag som har delats ut. Vi har hastigt diskuterat dem i den vänstersocialistiska gruppen och kommit fram till att de är bra komplement till de betänkanden som redan ligger, ett förtydligande kan man säga. Därför ställer vi oss bakom dem, med den ändring som Erik Dalheim föreslog tidigare. Enighet är naturligtvis eftersträvansvärd.

Slutligen: Det miljöhandlingsprogram och den hållbarhetsstrategi som vi diskuterar i dag innehåller flera goda målsättningar. Frågan är om vi lyckas nå dem. Jag har sett många högt satta mål på miljöområdet som vi inte lyckats nå. Det vill vi naturligtvis inte se igen, och därför är det ett stort ansvar som vilar på oss och på våra regeringar att faktiskt göra det som krävs för att målen ska nås. Jag yrkar bifall till betänkandena och till de tilläggsförslag som framförts.

Jógvan við Keldu (den konservative gruppen, Ff): Der er ingen tvivl om, at det er et stort fremskridt, at de nordiske lande i fællesskab for alvor har taget hånd om forurening, og at vore landes regeringer i samarbejde, har nået en konklusion til handling, med Kyotoaftalen som værktøj.

At de forhenværende kommunistiske lande som så mange nordiske og europæiske politikere mente udviklede sig som et godt eksempel, bare har ladet stå til, uden at man fra dels nordisk side i realiteten fik disse politiske ledere i tale i forbindelse med forurening og ressourcebevaring, har gjort, at Nordisk Råd står med et grundlæggende forslag, som er interessant, men som både kræver mod og dybtgående opfølgning.

Ud over den ydmygende forurening i Østersøområdet, som har givet et kontinuerligt vidtgående indhug i ressourcerne, skal vedtagelsen rette sig hen imod ressourceeffektivisering og ny ressourceudvikling. I både B 201 - en bærekraftig udvikling i ny kurs i Norden - og B 199, som er på linje med "Agenda 21", Riodeklarationen og Brundtlandkommissionen, er der en række sager med vidtrækkende vedtagelser, der skal effektueres.

Definitionen af en bærekraftig udvikling er bl.a., jeg citerer: "En opfølgning af nuværende generationers behov uden at bringe fremtidige generationers mulighed for at opfylde deres behov i fare."

Landene i Vestnorden har levet og lever stadig af naturrigdomme dels på land og i særdeleshed i havene. Dette er vort eksistensgrundlag, og derfor har vi som sagt varetaget vores ressourcer med henblik på ikke at bringe fremtidige generationers mulighed for at opfylde deres behov i fare.

Præsident: Det glæder os i Vestnorden at være med til at behandle og vedtage Nordisk Råds forslag om en bærekraftig eller en bæredygtig udvikling.

Vi varetager bevarelsen af vores ressourcer, og vi ser den store betydning i at have ren luft, et rent hav og et rent miljø, samt at vi styrer vores betydningsfulde naturrigdomme ved bl.a. at gøre brug af dem i de mål og mængder, disse tåler. Ikke misbrug dem, men brug dem. Derfor står vi meget uforstående over for, at vores største og vigtige samarbejdspartner, Sverige, som lægger stor vægt på dokumentet om et bæredygtigt Norden og en nyskabelse af ressourcerne i det meget forurenede Østersøområde, reserverer et forbehold i kapitel 11 om fiskeri, fangst og aquakultur.

Her er der efter min mening en dårlig, eller jeg vil sige ingen sammenhæng i forslaget om bærekraftig udvikling. Lad mig her nævne, at det er af stor betydning for Vestnordenområdet at videre undersøge udslippene både fra Tyskland og fra England. Sellafeld er nævnt i betænkningen, men vi må videre undersøge udslippene fra Tyskland og England, således at vi reducerer forureningen i Vestnorden.

På den anden side skal vi notere os, at verden på alle områder i dag forsøger at gå kraftigt ind for det præventive, inden skaden er sket. Det er billigst og bedst for alt og alle. Vi kan med sikkerhed sige, at hvis vi ikke tager det præventive med stor alvor i Vestnorden, vil en forurening

gøre sig gældende i den næste 10-års-periode. Derfor vil jeg indtrængende bede hele Nordisk Råd om i fællesskab også i større grad at fokusere på dette område.

Præsident: Jeg vil, mens man nu debatterer disse forslag, minde om, at den svenske reservation i kapitel 11 faktisk er i modstrid med en bæredygtig udvikling, som jeg også har meddelt den svenske miljøminister Kjell Larsson, og derfor kunne jeg tænke mig at anmode om, at man i den nærmeste fremtid igen tager denne sag op til en nyvurdering, således at de nordiske lande står sammen som én mand over for resten af verden. Det ville få en kolossal betydning.

Ragnwi Marcelind (midtengruppen, kd): President! "Vi har inte ärvt jorden av våra föräldrar, utan vi har bara lånat den av våra barn." Detta mycket ofta citerade indianska ordspråk är sanning och kan inte nog ofta repeteras för att påminna oss om situationen. För visst är det så att vi mycket gärna talar om en ny livsstil och försöker praktisera en sådan. I detta begrepp har många tankar kunnat samsas, men gemensamt för alla är att vi måste försöka flytta siktet ifrån de materiella frågorna över till de mjuka, immateriella, etiska frågorna.

Att växa och utvecklas handlar ju inte bara om ekonomisk eller statistisk tillväxt. Det är så mycket mer. Vad är egentligen striden om marginalskatten i förhållande till en död Östersjö? Det går över huvud taget inte att jämföra överlevnadsfrågorna med något annat som vi i de politiska sammanhangen av och till måste ta ställning till. Att vi radikalt tar hand om miljöproblemen och konkretiserar strategin för hur vi ska kunna leva i samklang med vår natur är bokstavligen livsavgörande för våra efterkommande.

Miljöfrågorna är ju dessutom viktiga etiska frågor. Det talas mycket ofta om ekologisk hållbarhet, men alltför sällan om hur vi ska nå dit. Vi talar med stora ord och sätter upp högt ställda mål, men hur gärna vi än skulle önska att det räckte med de fantastiskt formulerade målsättningarna för att se resultat så vet vi alla, att det inte är fullt så enkelt. Därför är det angeläget att dokument och strategier som Bärkraftig utveckling – En ny kurs för Norden är mycket tydliga.

I egenskap av mittengruppens ordförande och utifrån vår grupps politiska ställningstagande vill jag understryka betydelsen av; att kunskap om och respekt för miljön är vägledande då alla politiska beslut ska fattas. Vi nordiska länder, några av världens rikaste länder som vi ibland skryter lite grann med, har ett ansvar för att åstadkomma en bärkraftig utveckling – och att göra det inom en överskådlig framtid.

Som Jari Vilén nämnde är det också så att vi i Norden på grund av vårt klimat och på grund av befolkningstätheten förbrukar mycket mer energi per individ till uppvärmning och transporter än vad de fattiga i de varmare och mer tätbefolkade länderna i södern gör. Hur ska då vi i Norden bidra till att ta vårt ansvar för att en global bärkraftig utveckling sker?

Jag tror att vad som behövs är en vision om ett bättre samhälle, där ekonomi, den sociala utvecklingen samt skyddet för miljön utvecklas under större harmoni än vad det sker för närvarande. För att det ska bli möjligt krävs en djupare värderingsdiskussion, och då är de dokument som vi behandlar i dag ett steg i rätt riktning. Annars är det lätt att bli kritisk till dagens konsumtions- och ekonomistiska samhälle, men jag tror att vi bara ska byta perspektiv och utgå ifrån människan i stället för resultaträkningar, budgetbalanser och kontosaldon. Visst är det bra med utveckling, men den får aldrig tillåtas gå ut över människors hälsa – och det gör det i slutändan, om vi inte tar hänsyn till vår miljö.

Utvecklingen måste ske i samklang mellan människa och miljö. Målet måste vara att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, en livskvalitet som innebär att människors hälsa och miljön skyddas, en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas och att återanvändning och återvinning liksom all annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att kretslopp uppnås.

President! Det finns ekologiska spelregler som vi människor inte kan eller får bortse ifrån, om vi ska ha goda livsvillkor. Vill vi nordiska länder skapa goda livsvillkor, ett bärkraftigt Norden, så måste vi fortsätta arbetet med att konkretisera målsättningarna i strategin. Jørgen Kosmo sade att det är en process som har startats och det är mycket som ska konkretiseras. Nu gäller

det att vi legger tyngd i det som vi har formulert og visar att detta är någonting som vi vill gjennomføre på sikt og även lägga resurser i, så att det sker någonting konkret.

Vi står alltså bakom betänkandena og de tillegg som vi från mittengruppen har yrkat med endringsforslag från Erik Dalheim.

Djupedal (den venstresosialistiske gruppen, SV): Jeg vil kommentere to punkter som jeg oppfatter som veldig sentrale, for dette er positivt – både de dokumenter som ligger foran oss og de vedtak vi i dag skal fatte, er faktisk et veldig stort skritt framover knyttet til miljøet i Norden og til miljøet i de enkelte land. På mange måter er mye av dette som står her, mer progressivt enn mange av våre nordiske lands egen politikk på disse områdene.

La meg avgrense dette til to temaer. Det ene er klima. Det skal i sommer føres forhandlinger i Bonn om oppfølgingen av Kyoto-protokollen. Som hele forsamlingen vet, har disse stått i stampe, særlig knyttet til USAs negative holding til å inngå forpliktende internasjonalt samarbeid for å få redusert klimagassutslippene. Det som er viktig i dette dokumentet, er at Norden sammen ønsker å ratifisere avtalen. Dette er et veldig godt og klart signal om at vi har tenkt å ta det ansvaret som hviler på oss. Det betyr også at vi nå helt eksplisitt sier at vi ønsker å ta en del av disse tiltakene nasjonalt. I Norge har det vært en diskusjon om dette, og i mange henseender har våre nordiske naboland vært mer klare på dette punktet enn norske myndigheter – det at man i størst mulig grad har ønsket å kjøpe kvoter i andre land og ikke ivareta de nasjonale forpliktelsene som selvfølgelig ligger i Kyoto-avtalen. Det står uttrykkelig i dette dokumentet at det er et tilbakelagt stadium. Nå skal vi fra norsk side ikke lenger gjemme oss i skjørtene til USA, Japan, New Zealand og Australia, men rett og slett gå sammen med EU og de andre nordiske land. SV har lenge vært veldig klar på at man må ha nasjonale forpliktelser og fatte disse tiltak nasjonalt. Jeg oppfatter det som et veldig stort skritt framover og som veldig positivt. Så får vi også håpe at forhandlingene i Bonn bringer klimaforhandlingene framover, men det er all mulig grunn til å frykte at vi kanskje står overfor noe av det samme som vi så i Haag i fjor, nemlig at man ikke klarte å komme fram til enighet.

Det andre punktet jeg tenkte jeg skulle ta tak i, er det strekpunktet som går på forskning og utvikling av hydrogen. Dette er et lite omtalt tema, men det å prøve å bidra til å skape utslippsfrie energikilder, er i seg selv kanskje et av de aller viktigste teknologiske fremskritt som det er mulig å tenke seg at vi skal gjøre. Så vidt jeg husker, vedtok California i sin tid en lov som sa at et visst antall av bilene ikke skulle ha utslipp, i seg selv et incitament for at forskning og utvikling innenfor bilindustrien gjorde at man den gangen klarte å gå videre med biler som går på batteri, altså elektriske biler. Elektriske biler har åpenbart mange svakheter, men nå finnes det altså tilgjengelig teknologi som går på våtgass eller hydrogen, og det har den geniale egenskap at man ikke slipper ut annet enn det som finnes i luften fra før. Denne teknologien er faktisk allerede til stede, men er i sin spede begynnelse.

Hvis man ser på et land som Danmark, har de gjennom sin forskning på vindmølleteknologi faktisk klart å få vindmølleteknologi til å bli et av Danmarks viktigste eksportprodukter. Man eksporterer i rene danske kroner nesten like mye som Norge eksporterer i fisk hvert år. Det betyr at for det danske bruttonasjonalproduktet er det ikke bare vindkraftteknologi – altså ikke bare den energien som tilføres energiforsyningen – men selve teknologien som i seg selv har blitt et betydelig eksportprodukt for Danmark. På samme måte er det fullt mulig å tenke seg at hydrogen kan bli et tilsvarende eksportprodukt. Det vil bety at man får det som nærmest kan kalles et «Kinderegg», man får altså flere gode ting i én. Man får fram en teknologi som ikke gir utslipp, samtidig som man får fram teknologi som bidrar til betydelige eksportinntekter.

Men spørsmålet er da om Norden faktisk ikke skulle gå enda lenger, at Norden faktisk skulle tillate seg å være som California i sin tid var, og si at et visst antall av bilene i Norden ikke skulle tillates utslipp overhodet. Hvis man gjorde det, ville det i seg selv være akkurat like teknologifremmende som vedtaket i California i sin tid. Da kan man tenke seg elbiler, men man kan også tenke seg bruk av hydrogen, eventuelt også annen form for teknologi som i dag ikke er tilgjengelig. For det viktigste med denne typen teknologi, er volumet. Det er altså volumet som i

seg selv avgjør om dette er i stand til å konkurrere med bensinbiler, og om det er mulighet til eksport. Det betyr at de politiske myndigheter må gå foran i å gi de vedtak som er nødvendig for at teknologien skal få muligheten til å utvikle seg. I Norge er det forskning på hydrogen, og det skal sannsynligvis forskes enda mer på hydrogen. Jeg ved også at det forskes på hydrogen i andre nordiske land. Spørsmålet er vel i hvilken grad man er i stand til å «puffe» denne forskningen enda lenger frem ved å tørre å ta modige vedtak.

Jeg ser at presidenten vifter med sin blyant, så derfor skal jeg avslutte. Disse to poengene er i seg selv veldig viktige, men jeg vil gjerne få lov til å utfordre særlig minister Kosmo, men også de andre nordiske ministrene, til å se om det finnes muligheter for å tenke seg denne typen "visjonære" vedtak, som da ville kunne bringe energispørsmålet vesentlig fremover.

Rahm (midtgruppen, KrF): Jeg er glad for at vi har fått et miljøhandlingsprogram på bordet for Norden, som sannsynligvis vil få gjennomgående flertall og kanskje enstemmighet på de aller viktigste punktene. Det er av stor betydning, for det veier selvfølgelig mye tyngre hvis vi kan stille oss samlet bak hovedutfordringene, som Norden faktisk har felles. De nordiske landene har svært mange likhetspunkter seg imellom, og det betyr også at de politiske utfordringene, også på miljøområdet, svært ofte er felles.

Jeg har lyst til å knytte et par kommentarer til noen få punkter som allerede har vært berørt, og som for så vidt også berøres i miljøhandlingsplanen. For det første når det gjelder klimapolitikken, drøftet vi jo dette inngående under vårt møte i april i Oslo. I den anledning ble det fra flere taleres hold poengtert at det var viktig at Nordisk Råd arbeidet aktivt i forhold til å få USA tilbake på laget når de hadde meldt seg ut av internasjonale avtaler om klimapolitikken. Det arbeidet må fortsette. Signalene fra USA om deltakelse i Kyoto-protokollen har ikke endret seg. Bush opererer snarere tvert imot med alternative tilnærminger som i så fall vil kreve at vi langt på vei begynner på scratch, og det har vi rett og slett ikke tid til. Kyoto-protokollen ligger der som det eneste og viktigste rammeverk vi har for internasjonalt og globalt samarbeid for å redusere klimagassutslippene. Og jeg er veldig glad for de signalene som EU nå har gitt om at de kjører videre, uavhengig av hva USA måtte gjøre. Omsider har vi også fra norsk side fått klargjort at vi også kommer til å videreføre vårt arbeid i forhold til Kyoto-protokollen, uavhengig av USA. Men samtidig må arbeidet for å hente USA tilbake på laget som sagt intensiveres ytterligere.

Vi har et enormt problem når det gjelder klimapolitikken. Vi behøver ikke gå inn i en konsekvensvurdering av det. Den kjenner vi. Men jeg er glad for at dette er så sterkt nedfelt i de dokumenter som ligger til behandling i dag. Jeg vil selvfølgelig også støtte det arbeidet som man nå legger opp til med å gjøre Østersjøområdet til et prøveprosjekt for klimamekanismene. Da må vi samtidig understreke et veldig viktig punkt, nemlig det faktum at vi ikke må la den type prøveordninger være til hinder for at vi tar de nødvendige nasjonale grep. Vi må ikke glemme hovedelementene i Kyoto-protokollen, som faktisk betyr at Kyoto-mekanismene først og fremst er å betrakte som supplement til nasjonale tiltak. Da blir utfordringen til hvert enkelt lands regjeringer, departementer og parlamenter at vi er villig til å følge opp med nasjonale tiltak.

Så til punkt 2, Sellafield, som også statsråd Kosmo var inne på. Dette er kanskje en av de aller viktigste og vanskeligste utfordringene vi har. Det er en stor trussel i forhold til kystområdene våre, i forhold til havområdene våre, som flere har vært inne på, og som flere har poengtert som selve livsgrunnlaget for oss på mange måter. Det vi nå vet, ut fra målinger som er gjort på norskekysten, er at utslippene av radioaktivt avfall fra Sellafield er seks ganger høyere enn det vi i utgangspunktet hadde forutsatt. Ewa Larsson poengterte veldig sterkt de engelske planene om å øke progresjonen med 60 pst., med de konsekvenser det vil få. Dette er en svært alvorlig miljøtrussel mot alle de skandinaviske og nordiske land. Derfor opplever jeg at statsråd Kosmos svar var noe passivt i forhold til hva spørsmålet egentlig krever av innsats, og min utfordring til Ministerrådet vil derfor være at det snarest mulig forsøker å finne en felles strategi som kan ha tyngde mot engelske myndigheter for etter hvert å få avvirket anlegget i Sellafield.

La meg helt avslutningsvis få si noe om et tema som ikke har vært nevneverdig drøftet så langt i dag, og det er spørsmål som går på avfall, særlig spesialavfall, som vi i dag vet nær sagt

er på fri flyt rundt omkring i Europa og andre deler av verden. Det er viktig at Nordisk Råd fastslår et grunnleggende prinsipp om at de rike land ikke skal bruke de fattige land som søppelplass for sitt spesialavfall. Det har vi sett tendenser til gjennom at vi har gjort avfall til en handelsvare, og hvor det er det frie marked som på en måte styrer også dette. Det er viktig at vi samtidig sier at avfallshåndtering i første omgang bør foregå i det landet som produserer avfallet, for å redusere de ulemper og de skader som kan følge av bl.a. transport, samtidig som vi ikke får en forsvarlig behandling i det land som avfallet eksporteres til. Det norske storting vedtok med stort flertall nylig – rett før sommeren – å be Regjeringen om å være svært restriktiv med å gi eksporttillatelse til spesialavfall, og at vi i utgangspunktet skal søke å ivareta prinsippet om at vi skal håndtere vårt eget avfall på norsk jord, under forutsetning av at vi har både kapasitet og kompetanse til det. Utfordringen jeg vil legge fram for Nordisk Råd og de andre nordiske land, er jo at dette er et prinsipp som vil bli ivarettatt med enighet i Skandinavia.

Jeg tror jeg avslutter der. Jeg vil bare henlede oppmerksomheten på et tema som kanskje ikke har vært så mye drøftet når det gjelder energispørsmål. Veksten er enorm, og prognosene er sterkt stigende for årene som kommer. Da må vi ikke glemme det faktum at det som er selve hovedproblemet i forhold til energipolitikken, rett og slett er forbruksmønsteret vårt. Vi har et forbruksproblem som vi politisk er nødt til å gripe tak i med egnede virkemidler. På det punktet, iallfall i Norge, skiller bl.a. midtenpartiene og sosialdemokratene og høyrepartiene seg klart fra hverandre i valg av strategi, hvor bl.a. midtenpartiene ønsker å tenke radikalt nytt for å bremse veksten i forbruket, som er selve hovedproblemet.

Kaj Larsson (den sosialdemokratiske gruppen, s): President! Vi ska arbeta för miljösäkerhet i våra hav. Ja, det låter ju bra, och det tycker jag är en självklarhet men kanske ingen nyhet. Det är ju någonting som vi har arbetat med en tid. Frågan är: Hur är tillståndet i våra hav?

Det vi inte ser så påtagligt gör vi inte så mycket åt. Det forskas i våra länder om havsmiljön, och det kostar mycket pengar. Men vad vi i realiteten inte ser är praktisk handling. Vad sker med alla dessa forskningsresultat som plockas fram från Grönland, Island, Norge, Danmark, Finland och Sverige? Jo, det blir fina dokument – men i praktisk handling ingenting!

Därför är min fråga, efter en fundering: Borde det inte vara dags att ha någon form av nordiskt nätverk för havsmiljöforskning, en s.k. paraplyorganisation som samlar in all information och forskningsresultat om havsmiljön? Kanske kan man dra ut viktiga slutsatser och åtgärder som behövs ur detta. Haven i Norden är inte bara en sammanbindning mellan våra länder, de är också en stor arbetsplats för många människor, som dessutom ger oss bra livsmedel. Yrkesfisket beskylls ibland för att bedriva rovfiske och för att vara orsaken till att fiskbestånden dör ut. Men sanningen är naturligtvis både–och.

Jag måste säga att det fiske som man bedriver i Island i dag är under all kritik. För någon vecka sedan var jag på en västnordisk konferens, där det berättades att i Island kastar man ungefär 500 000 ton fisk överbord bara för att få ekonomi i fisket. Man tar till vara den stora fisken, men småfisken går överbord och kan naturligtvis till stora delar inte överleva. Det här är inte acceptabelt. Därför borde vi ta krafttag när det gäller både fisket och havsmiljön. Än en gång: Kanske en paraplyorganisation som samlar ihop forskningsresultaten?

Men det är kris inte bara i Nordsjön, utan även Östersjön är utsatt för en väldig belastning. Något som diskuteras i dag är att dioxinhalten i Östersjön är hög och att gränsvärdena bör sänkas. Om detta förslag från EU blir en verklighet, innebär det att allt fiske i Östersjön kommer att mer eller mindre upphöra därför att dioxinhalten i fisk som används till foder till djur ligger på en sådan nivå att den ligger över gränsvärdet och inte får användas. Laxen från Östersjön kommer också att ligga betydligt över gränsvärdet för konsumtion och kan inte användas som människoföda. Sillen ligger ungefär på den nivån. Kan man inte använda fisken i Östersjön till djurfoder, kan man ej heller använda den till konsumtion.

Därför är detta ett mycket allvarligt problem. Från svensk sida har vi sagt – vilket jag hoppas vi får stöd för – att detta är politiskt tilltagna gränsvärden, satta i panik. Upprinnelsen är antagligen vad som hände i Belgien, då man blandade mineralolja i foder. Nu känner man väl att man

måste visa resultat, och då höftar man till ett gränsvärde. Från svensk sida är vi inte emot gränsvärden, de måste naturligtvis finnas – men de ska vara tekniskt framräknade och vetenskapligt behandlade. Är det sedan så att de bör ligga på denna låga nivå så ska vi självklart acceptera det.

President! Ewa Larsson sade i sitt inlägg att drivgarnsfisket i Östersjön bör upphöra. Det är ingen nyhet. Däremot säger man ingenting om andra faktorer som påverkar laxen, t.ex. sälbeståndet i Östersjön. Min uppfattning är att i alla bestånd måste det finnas en balans. Forskare är i dag ganska överens om att det finns 10 000 sälar i Östersjön. En säl konsumerar 7 ton fisk per dygn, och det innebär c:a 25.000 ton om året. Enligt forskare är 15% lax av sälens föda i Östersjön. Det innebär att sälar konsumerar c:a 775.000 laxar om året om genomsnittlig vikt per lax är 5 kg. Den totala kvoten i Östersjön (TAC) som yrkesfiskarna får fiske är 450.000 laxar. Det gäller att ha balans i bestånden; det gäller även för valfisket.

Ågren (midtengruppen, kd): President, kära vänner! Först skulle jag vilja kort säga några ord om det som skedde vid temamötet i Oslo i april. Det finns anledning att säga en hel del positiva ord, för vi har ju ett väldigt bra material att gå vidare på i det som Ministerrådet har lagt fram. Det är förslag som "spetsar", som lyfter vissa områden. Som jag uppfattar det råder det stor enighet om att förslagen går i rätt riktning. Det är mycket kvar att göra, men vi har ett bra utgångsläge jämfört med många andra områden.

Sedan vill jag understryka att det här inte bara handlar om Norden utan också vårt närområde. Det är viktigt att vi är eniga. Det ger styrka också utåt, och det kan hjälpa andra som har liknande värderingar att få impulser, om man ser att det i en region går att göra vissa saker.

Från Närområdesutskottet har vi lyft fram vissa områden. Jag vill främst nämna resurseffektivisering och kärnsäkerhet, som jag tror är områden som inte minst ungdomar förstår när vi pratar med dem. Det handlar om att "sälja", att förankra det som vi jobbar med.

När jag kommer hem i kväll kommer jag om barnen är vakna – och det är de, för det är ljusst uppe i norr nu – att få frågan: "Pappa, vad har du gjort nu då?" Då kommer jag att försöka berätta vad vi har gjort på ett sätt som jag hoppas att barnen begriper. Då kan man inte prata tekniskt, utan då kommer jag att ta upp det vi har talat om tidigare, om resursanvändning och resurseffektivisering, hur man kan spara energi t.ex. Vi har fört protokoll och sett att det går att spara mycket, både energi och pengar, med energilampor. Man kan alltså göra någonting på den låga nivån, hemma i familjen!

Det är också ett sätt som vi måste jobba, att föra ut det som vi beslutar så att inte alla de fina orden stannar i protokollshandlingarna utan får liv. Det tycker jag är angeläget att få sagt. Som politiker är det inte alltid så lätt att klara av det.

Helt kort vill jag om Kyoto-protokollet säga att det gäller att vi gör allt vad vi kan för att det ska bli ratificerat. Det är en olycklig inställning USA har intagit, och vi får inte ge oss utan måste fortsätta vidare.

Jag tyckte det var mycket stimulerande att få vara i Bryssel i slutet av april tillsammans med företrädare för Benelux-länderna och de baltiska länderna och prata om de här frågorna och om projektet att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet. Det får inte leda till att vi inte gör annat, men det är väldigt bra att vi inom vår region konkret kan visa på ett förslag som gör att vi kommer i gång med detta arbete.

Jag skulle också vilja säga något om den ryska dumans beslut och vår uppläggning. Nu löste det sig genom ett klokt inlägg av Erik Dalheim, som gör att vi kan få ett enigt beslut tror jag. Men om vi hade haft utskottsmötena på förmiddagen före sessionen, hade vi kunnat ta upp den här frågan. En annan gång kan det hända någonting annat som gör att vi inser att vi behöver ha ett rejält utskottsmöte – inte bara fem minuter – för att vara toppaktuella i det som utskottet uttalar utifrån det som kan ha skett sedan vi träffades senast.

Jag har inga problem att ställa mig bakom de förslag till beslut som finns här.

Ola Karlsson (den konservative gruppen, m): President! De riktigt stora miljöproblemen, de riktigt stora hoten mot hälsa och mänsklig utveckling har skapats i de system som satt kollektiven före individen. De har skapats i de länder som bortsett från individuella rättigheter, som bortsett från äganderätt, som bortsett från personlig frihet och personligt ansvar. När järnridån föll visades det tydligt i vårt närområde hur kommunism och planekonomi inte bara förödde mänskliga värden utan också förödde miljön och möjligheterna till hållbar utveckling.

Därför är det viktigt att påminna om att arbetet med att hantera miljöproblem måste baseras både på marknadsekonomiska lösningar och på att vi stärker marknadsekonomin med dess individuella rättigheter såväl som individuella skyldigheter.

President! De flesta forskare är i dag överens om att koldioxiden har en avgörande roll i fråga om klimatförändringar. När vi de här dagarna har kunnat höra varnande rapporter om hur Golfströmmen minskat i kraft och omfattning, understryker det vikten av att vi både diskuterar koldioxidproblematiken och också går från ord till handling. Det är viktigt att vi inte glömmer bort att det inte är de vackra orden som löser problemen, utan de konkreta handlingarna.

Därför är det oroande att det drivs en nationell politik i några av de nordiska länderna som går stick i stäv med arbetet med att minska koldioxidutsläppen. Jag tänker på två saker: dels stängningen av svensk kärnkraft, dels den danska beskattningen av energi. Det är nämligen så, att på den sammankopplade nordeuropeiska elmarknaden utgörs marginalproduktionen av el från kolkondenskraftverk. När Barsebäck 1 stängdes, ökade därmed utsläppen av koldioxid med ungefär 4 miljoner ton per år, 120 kg i sekunden. Vi kan alla räkna för oss själva: 120, 240, 360, 480, 600, 720, 840... I den takten ökar koldioxidutsläppen bara därför att den första reaktorn i Barsebäck stängdes!

Och när vi har skattesystem i de olika länderna som gör att el producerad i beskattade svenska kraftvärmeverk, som producerar både värme för uppvärmning av hus och el, missgynnas därför att den danska kolkondenskraften gynnas av mycket låg skatt, så leder också det systemet till ökade utsläpp totalt.

Jag tror att det är viktigt för arbetet för en bättre miljö att vi får bättre system – inte lika skattesatser, men ungefär lika principer – för miljörelaterade skatter och avgifter, och att de läggs i produktionen så att de drabbar all el, inte bara den som konsumeras i det egna landet utan även den som exporteras. Sedan får varje land lägga de fiskala skatterna, de som bara har till uppgift att dra in pengar till statskassan, på konsumtionen. Med ett sådant system tror jag att möjligheterna skulle öka rejält att få lägre koldioxidutsläpp i Norden.

President! Arbetet för en bärkraftig utveckling får inte stanna vid de fina orden. De måste också omsättas i handling.

Applaus fra deler av salen

Sigríður Anna Þórðardóttir (den konservative gruppen, Sj): Præsident. I anledning af Nærområdeudvalgets betænkning B 201/nær, vil jeg sige følgende: De islandske regeringspartier, Selvstændighedspartiet og Fremskridtspartiet, støtter Kyotoprotokollen og det er en officiel regeringspolitik at ratificere protokollen, men først når Islands særlige stilling er blevet anerkendt.

Det er urealistisk på dette tidspunkt at den islandske regering kan ratificere Kyotoprotokollen i 2001, og derfor ønsker jeg en speciel afstemning om den første att-satsen i forslaget. I den afstemning vil de islandske regeringspartiers medlemmer i Nordisk Råd afstå fra at stemme.

Dahlgaard (uten partigruppetilknytning, UP): Som udenforstående for partigrupperne har jeg ikke haft anledning til at gøre min stilling gældende til disse forslag. Jeg kan støtte dem, til trods for at jeg synes, de har en, skal vi sige, venstreorienteret tendens, og det skyldes hvad angår forslaget om miljøsamarbejde, at der lægges op til, at der skal skabes et system for prissætning af miljøomkostninger ved produktionen af elektricitet.

Elektricitet produceres som bekendt med andet end kernekraft, nemlig også med kul og gas og olie og vind og vand, og der er også miljøomkostninger forbundet med elproduktionen med kul, som sker i stor stil i Danmark. Vinden blæser typisk fra vest, sådan at miljønedfaldet sker i Sverige og Norge, og det er i sig selv en situation, som afdækker en dobbeltmoralisk dansk miljøholdning, som jeg selv tager afstand fra.

Vi har ingen anledning til at kritisere vores svenske venner for atomkraftværket Barsebäck, som i øvrigt er besluttet at skulle lukke. Det blev heldigvis nævnt for nylig, at for at erstatte den gode, ganske miljørigtige atomkraftproducerede el fra Barsebäck, så fyrer vi danskere nu løs med kul og olie i Danmark. Det sviner med sikkerhed, og så sender vi svineriet med vinden til Sverige. Undskyld for det.

Den prissætning på elproduktionen, som nu foreslås, skal gælde alle typer elproduktion, altså også vind og vand, og den, der bor i nærheden af vindkraft og ser sit hjem omdannet til en slags diskotek både med hensyn til lyd og lys, ved, at der også er miljøomkostninger forbundet med vindkraft, og det gør, at jeg synes, det er et helt fint forslag til vedtagelse.

En anden ting, som egentlig gør mig lidt ærgerlig, er, at man fremhæver Sellafieldbearbejdningsværket i Storbritannien, punkt c. Det er i sig selv rigtigt, og det er vældigt bekymrende, men jeg mener nok, at man lige så konkret kunne have fremhævet kraftværker og elproduktionsværker i Østlandene, i Ukraine, i Hviderusland, i Rusland, som er nok så stor en trussel for miljøet, også i de nordiske lande.

Jeg kan altså med disse bemærkninger støtte de to forslag til vedtagelse.

Vibeke Peschardt (midtengruppen, RV): Det er i virkeligheden i dag en meget stor dag for miljøet. Det er jo nok sådan, at i de fleste nordiske lande har man besluttet sig for at ratificere Koyotoprotokollen. I hele Europa har man besluttet sig for at ratificere Koyotoprotokollen, og jeg kan sige, at vi i Danmark har taget det første skridt ved en folketingsbehandling til at gøre det.

CO₂-udslippet på denne klode er uden sammenligning verdens største miljøproblem. Der er mange, som ikke forstår det. Der er mange, som ikke forstår, at det, der kommer fra bl.a. kulraftværker, ikke nødvendigvis er sort røg, men CO₂, som er med til at ødelægge klodens klima.

Derfor synes jeg, at den ekstraordinære session her og de to betænkninger, der ligger fra Nærområdeudvalget, plus den miljøhandlingsplan, som blev behandlet på Nordisk Råds møde i Oslo, er et fint eksempel på, hvor godt de nordiske lande klarer det her.

Jeg synes, at Norden skal blive ved med at være i den førertrøje, vi er i, også set under hensyn til at den største CO₂-udslipper i verden, nemlig USA, netop har besluttet sig for ikke at ville ratificere Koyotoprotokollen. USA har 8 pct. af verdens befolkning, og USA udslipper 40 pct. af Jordens CO₂.

Jeg synes, at vi på sigt, både i EU og i det nordiske, skal arbejde for, også her i sommer i det der hedder de efterfølgende klimaforhandlinger, en strategi, der gør, at også det vigtigste land overhovedet i verden, nemlig USA, kommer med.

Dalheim (den socialdemokratiske gruppen, A): Jeg vil være litt uhøytidelige innledningsvis. Da vi var ute på akvarellmuseet på Tjörn i går kveld, traff jeg en liten fransk dame utenfor museet. Det er ikke så ofte at jeg som er fra Norge treffer franske damer, så jeg prøvde å innlede en liten samtale, riktignok ikke på fransk, men på engelsk. Plutselig opplevde jeg at det temaet jeg stod og pratet med den franske damen om, var prising av miljøkostnadene i produksjon av elektrisitet! Det er klart at det gir noen tankekors knyttet til det å si de riktige tingene på rett sted. Det ble en kort samtale der ute på bryggen på Tjörn. Men det sier vel noe om at vi kan være engasjert i mange ting samtidig.

Helt alvorlig vil jeg si at det vi nå har fått bred enstemmighet om, er en ambisjon som kanskje på papiret kan virke grei, men som vi vet, vi som har arbeidet med dette gjennom mange år, vil være krevende å sette ut i livet. Det er jo slik, som det har blitt pekt på av flere debattanter, at det å etablere et system for prising av miljøkostnadene i produksjon av elektrisitet vil sette krav

til noen hver av oss. Det vil naturligvis bety at de mest forurensende energikildene som i dag er prisledende i et marked, vil få høyere priser. Det vil være krevende nok for næringslivet og næringslivets konkurransedyktighet. Men det vil løse noe annet som er viktig for miljøet, og det er at høyere priser vil gi økonomi til å videreutvikle de energiproduksjonskildene som har lavere forurensing. Jeg vet at i de forskjellige nordiske land er det arbeid på gang knyttet til dette. Jeg vet naturligvis at det er lett å harselere over Danmarks utfordringer knyttet til at de nærmest ensidig har produksjon av elektrisitet basert på kull. Men det er bare å understreke at danskene også er med på denne strategien. Det vil stille krav til oss alle om at vi i innledningen ikke legger listen knyttet til kostnader så høyt at politikere ikke evner å være med. Derfor er det naturlig nok helt nødvendig å bruke de kanskje noe mer smidige Kyoto-mekanismene i en fase for å komme i gang. Det at vi, altså de nordiske land Norge, Sverige, Danmark, Finland og også med bidrag fra de baltiske landene, nå har tatt mål av oss, i løpet av et veldig kort tidsperspektiv, til å komme i gang i Østersjøområdet, er altså den første regionale oppstarten i verden for å ta i bruk Kyoto-mekanismene. Vi vil altså ligge i forkant, og vil kunne gi god erfaring til alle de andre land som må komme etter. Så dette er en gledelig dag. Ved å legge denne viktige beslutningen til grunn håper jeg at jeg har litt mer lykke med meg når jeg skal prate med jenter en annen gang.

Latter og applaus fra salen.

Minister **Kosmo**: Det er til slutt et par ting jeg ønsker å kommentere. La meg først si at jeg tror aldri det i det nordiske samarbeidets historie har vært noen sak, noe dokument, noen beslutninger som har hatt så solid forankring i de enkelte regjeringer og i de enkelte nordiske lands parlamenter. Det gjør at det vi foreslår, ikke bare fra Nordisk Ministerråd, men også fra Nordisk Råd, blir tatt på alvor. Det er ikke bare noen tradisjonelle beslutninger for å bestemme noe og så utsette gjennomføringen. Men her er det en genuin interesse for faktisk å ta tak i problemene.

Vi vet alle at det er langt fram. Vi vet at det ikke går an å vedta seg bort fra disse store utfordringene. Det må handlinger til. La meg ta ett eksempel. For transport mellom Norge og Danmark med hurtigbåt svidde denne hurtigbåten på en sesong av omtrent like mye energi som dansk vindkraftproduksjon i løpet av et år. Det var for å greie turen mellom Danmark og Norge på to timer kortere enn en vanlig ferje. Det er klart at i det lange løp kan vi som mennesker ikke holde på på denne måten hvis vi skal oppnå resultater.

Det alle våre beslutninger her ender opp i, er at det blir en del livsstilsendringer som vi blir nødt til å ta konsekvensene av også i de enkelte lands velferds- og energipolitikk. Men det føler jeg at vi alle sammen er klar over, og at vi alle sammen er innstilt på både å ta den diskusjonen og de beslutningene. Men det blir ikke enkelt i forhold til opinionen. Dette er dokumenter som ikke gir grunnlag for populisme, men som gir grunnlag for ansvarlighet. Jeg synes det har vært fantastisk moro, sammen med mine nordiske ministerrådskolleger, å få jobbe med disse spørsmålene og komme fram til dette. Selv om det kanskje i hovedsak vil være miljøvernministerne som står med hovedansvaret for gjennomføringen, ser vi at dette er sektorovergrepene og må engasjere en rekke sektorer, ikke minst samferdsel og energi.

Jeg må si at når jeg står her og snakker som representant for de nordiske samarbeidsministerne, må jeg være forsiktig med hva jeg lover på nordiske vegne når det gjelder initiativ i forhold til Sellafeld. Men hvis jeg snakker som norsk minister, tror jeg ikke det finnes en eneste statsråd i Storbritannia som har ansvar for dette området, som ikke er utmerket godt kjent med at norske myndigheter helst ønsker anlegget stengt for alltid. Det er framført gjentatte ganger, og det er ingen ny opplysning for Djupedal heller. Men jeg kan ikke forplikte meg på vegne av de nordiske ministerne uten at dette spørsmålet er gjennomdrøftet, og at vi eventuelt har en strategi. Derfor må jeg altså på vegne av samarbeidsministerne svare noe forsiktig. Men jeg kan altså forsikre om at vi iallfall fra norsk hold vil fortsette den aktive virksomheten vi har for å få pekt på at Sellafeld-anlegget for det første ikke burde være der, og hvis det skal være der, så burde man gjøre mye når det gjelder teknologiarbeid for å sørge for at man blir bedre når det gjelder å stoppe utslippet til havet. Men at vi i dag er opptatt av at vi skal få gjort noe i forhold

til Sellafield, betyr ikke at vi skal være mindre opptatt av all den forurensende kjernekraftindustrien i Øst-Europa, fordi utfordringene her er store. Men vi bør stille helt andre og større krav til land med økonomi og teknologi, som Storbritannia, enn det vi stiller til andre prosjekter i våre nærrområder.

Så ønsker jeg alle sammen lykke til med det videre arbeidet som skal gjøres i disse viktige spørsmålene, både i regjeringssammenheng og i parlamentssammenheng, men først og fremst i partisammenheng, der vi skal sørge for at vi får et aktivt politisk engasjement for disse sakene i framtiden.

Debatten ble avsluttet.

Ministerrådsforslag om det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004 (B 199/när) inkludert tilleggene fra Erik Dalheim (A) og midtengruppen

Nærrområdeutvalget hadde foreslått at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

att föra in resurseffektivisering samt kärnsäkerhet som insatsområden i det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004;

att vad gäller den nordiska budgeten samt arbetet under 2002 prioriteras följande:

- a) Uppföljning av befintlig rekommendation om miljöräkenskaper för energi, samt etablering av ett system för prissättning av miljökostnaderna vid produktion av elektricitet samt projekt för att pröva Kyotomekanismerna i Östersjöområdet.
- b) Arbeta för miljösäkerhet i hav och kustområden, bl.a. vad gäller att motverka oljeförorening.
- c) Åtgärder för att stoppa utsläpp av radioaktiva ämnen till hav och luft från Sellafield m.fl. anläggningar samt att stoppa läckage av radioaktiva ämnen till hav och vattendrag från använt kärnbränsle, mot bakgrund av att den Ryska Duman beslutat om att importera använt kärnbränsle.
- d) Rapportera årligen om utvecklingen i Ryssland vad gäller import av använt kärnbränsle samt vad gäller utvecklingen i Sellafieldanläggningen.
- e) Vad gäller matvarusäkerhet och förbättrat djurskydd styrka det nordiska inflytandet i internationella förhandlingar och processer, särskilt i FAO, WHO och WTO samt i utvecklingen av ett nytt regelverk inom livsmedelsområdet i EU/EES.

att fastställa ministerrådsförslag B 199/när om det nordiske miljø-handlingsprogram 2001-2004 med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet Närrområdesutskottet i dess betänkande över förslaget samt årligen rapportera om genomförandet av handlingsprogrammets olika projekt och eventuella förslag till justeringar av Nordiska rådets prioriteringar.

Presidenten: Närrområdeutvalgets forslag til beslutning er omdelt, og jeg spør om vi kan ta stilling til dette forslaget og til tillegget samlet? Svaret er ja.

Rådet bifalt Nårrområdeutvalgets forslag til rekommandasjon i anledning av B 199/när.

Ministerrådsforslag om "Bæredygtig udvikling – En ny kurs for Norden" (B 201/når)

Nærområdeudvalget havde foreslået at Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landenes regeringer og Nordisk Ministerråd

att verka for att en ratificering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att protokollet träder i kraft innan 10-årsuppföljningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;

att genomföra projekt för att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad för kvothandel upprättas senast 2005;

att ta initiativ till åtgärder på internationellt plan för att bemöta och mildra konsekvenserna av de förväntade klimatförändringarna och att därvid ta stor hänsyn till utvecklingsländernas behov och möjligheter att anpassa sig till den nya situationen;

att verka för att de indikatorer som utvecklas på internationellt plan för att mäta bärkraftig utveckling tar hänsyn till såväl sociala som ekonomiska och miljömässiga faktorer;

att som ett led i utvecklandet av en väsentligt ökad resurseffektivitet vidareföra de insatser som hittills gjorts på nationell och nordisk nivå angående reduktions- och effektiviseringsmålen faktor 4 och faktor 10, bärkraftiga produktions- och konsumtionsmönster och materialsflödesanalyser m.m;

att initiera forskning och utveckling angående teknologi för vätgas (hydrogen) som framtida energibärare;

att fastställa ministerrådsforslag B 201/når om "Bæredygtig udvikling – En ny kurs for Norden" med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet Nærområdesutskottet i dess betänkande över förslaget.

Reservation

Per Roar Bredvold, (FrP) Norge, reserverar sig mot den första och andra att-satsen:

att verka för att en ratificering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att protokollet träder i kraft innan 10-årsuppföljningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;

att genomföra projekt för att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad för kvothandel upprättas senast 2005;

och anser att dessa att-satser bör utgå ur betänkandet.

Presidenten: Vi tar nu stilling til ministerrådsforslg B 201/når. Også her er Nærområdeudvalgets forslag til beslutning og reservation mot beslutning omdelt i salen. Her er det ønsket en avstemning om første at-sats. Afstemning foretages dersom ingen har innvendinger mot dette.

Rådet bifalt presidentens forslag.

Votering ble foretatt ved navneopprop om første at-sats i Nærrområdeutvalgets forslag til vedtak. De som støtter første at-sats siger "ja". De som stemmer imod, siger "nej". Og de som afstår fra at stemme siger "afstår".

61 medlemmer stemte for første at-sats:

Eero Akaan-Penttilä, Christel Anderberg, Hanne Andersen, Dorte Bennedsen, Per Berthelsen, Charlotta Bjälkebring, Berit Brørby, Ole Vagn Christensen, Frank Dahlgaard, Lennart Daléus, Erik Dalheim, Øystein Djupedal, Ann-Marie Fagerström, Reynoldh Furustrand, Aud Gaundal, Jette Gottlieb, Per Erik Granström, Lis Greibe, Jonas Ringqvist, Åke Gustavsson, Tuula Haatainen, Søren Hansen, Chris Heister, Lars Hjertén, Odd Holten, Svend Erik Hovmand, Kaj Ikast, Margareta Israelsson, Johan J. Jakobsen, Anita Johansson, Eva Johansson, Elver Jonsson, Laila Kaland, Bjarne Kallis, Ola Karlsson, Mogens Kleist, Ewa Larsson, Kaj Larsson, Harriet Lindeman, Svein Ludvigsen, Pehr Löfv, Hannes Manninen, Eva Møller, Astrid Marie Nistad, Outi Ojala, Kent Olsson, Heli Paasio, Vibeke Peschardt, Dan Reinert Petersen, Riitta Prusti, Ásta R. Jóhannesdóttir, Aulis Ranta-Muotio, Petri Salo, Sigríður Jóhannesdóttir, Steingrímur J. Sigfússon, Valgerd Svarstad Haugland, Hasse Svensson, Kristen Touborg, Rita Tveiten, Jari Vilén og Jan Erik Ågren.

Ingen stemte mot første at-sats.

6 medlemmer avsto fra å stemme:

Arnbjörg Sveinsdóttir, Hjálmar Jónsson, Ísólfur Gylfi Pálmason, Jógvan við Keldu, Kristian Thulesen Dahl og Sigríður Anna Þórðardóttir.

8 medlemmer var fraværende:

Tuija Brax, Per Kaalund, Paula Lehtomäki, Ragnwi Marcelind, Petri Neittaanmäki, Bror Yngve Rahm, Sonja Irene Sjøli og Hannu Takkula.

Første at-sats ble vedtatt å beholdes med 61 stemmer.

Presidenten: Da jeg iøvrigt ikke har hørt om nogen der under debatten har bedt om afstemning om dette punkt, så vil jeg gå ud fra at vi kan vedtage det samlede forslag uden afstemning.⁵

Rådet bifalt presidentens forslag.

Rådet bifalt Nærrområdeutvalgets forslag til rekommandasjon i anledning av B 201/när.

6. Sessionens avslutning

Presidenten: Jeg skal minde om, at man bedes aflevere navneskilte og høringsapparater uden for salen. De skal bruges næste gang. Jeg vil gerne benytte lejligheden til at rette en særlig tak til Det Svenske Sekretariat, som har haft meget arbejde med dette. Og så beder jeg tolkene om at være meget opmærksomme på at oversætte det, jeg siger, for jeg vil gerne rette en særlig tak til tolkene, uden hvilke dette arrangement ikke havde kunnet gennemføres.

Lad mig så slutte med at sige, at vi har afsluttet en ekstraordinær session. Vi har haft en debat, som har været koncentreret, men som også - tror jeg alle vil sige - har været meget givtig og meget frugtbar.

---

⁵ (red.anm.) Presidentens innlegg om eventuelt behov for ytterligere votering skyldes at talsmannen for reservasjonen hadde forfall.

Kosmo indledte med at sige, at vi er godt på vej med en bæredygtig udvikling, men vi er ikke færdige. Det er vi heller ikke med den afstemning, som denne session er afsluttet med. Dette er en proces.

Vi har taget et nyt og et vigtigt skridt, og jeg er personlig meget glad for og har været meget optaget af forslaget om at anvende Østersøen som et verdenspilotprojekt for Kyoto, for afprøvning af Kyotomekanismen. Det har vi arbejdet med igennem flere år i flere forskellige sammenhæng. I dag kan vi konstatere, at nu er beslutningen truffet.

Jeg har under processen modtaget mange henvendelser, og jeg skal her blot fremhæve en enkelt, nemlig en meget positiv henvendelse fra EU's miljøkommissær, Margot Wallström, som også har været optaget af netop dette punkt.

Dernæst er jeg glad for, at vi har manifesteret vores fælles ønske om de miljømæssige hensyn til havene omkring de nordiske lande og de selvstyrende områder, det følsomme arktiske område, fiskeriressourcerne, hensynet til faunaen og menneskers naturoplevelser; alt dette peger på vigtigheden af at støtte miljøhensyn i transport.

Vi har truffet historiske beslutninger i dag. Vi har vist verden, at vi stadigvæk har førertrøjen. Nordisk Råd har endnu en gang bevist vigtigheden af vores fælles politiske samarbejde. Tak for i dag.

Ekstrasesjonen ble avsluttet kl. 11.45.

Godkjennelse av protokoll

Denne protokollen, som omfatter stenografiske referater av forhandlingene på Nordisk Råds 6. ekstrasesjon i Kungälv 26. juni 2001, har blitt ført av Hilde Elisabeth Haaland ved Nordisk Råds sekretariat.

Plenumsforsamlingens forhandlinger ble ledet i samsvar med kap. 1 § 6 i Rådets arbeidsordning.

I samsvar med kap. 1 § 21 i Rådets arbeidsordning godkjennes protokollen herved.

For Nordisk Råds presidium

Svend Erik Hovmand
Præsident

Frida Nokken
Rådsdirektør

Saker m.m.

Närområdesutskottets betänkande

Ministerrådsförslag om det nordiske miljøhandlingsprogram 2001 - 2004

(Ministerrådsförslaget, se s. 59)

1 Förslag

Närområdesutskottet föreslår att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att föra in resurseffektivisering samt kärnsäkerhet som insatsområden i det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004;

att vad gäller den nordiska budgeten samt arbetet under 2002 prioriteras följande:

- a) Uppföljning av befintlig rekommendation om miljöräkenskaper för energi, samt etablering av ett system för prissättning av miljökostnaderna vid produktion av elektricitet, samt projekt för att pröva Kyotomekanismerna i Östersjöområdet.
- b) Arbeta för miljö säkerhet i hav och kustområden, bl.a. vad gäller att motverka oljeförorening.
- c) Åtgärder för att stoppa utsläpp av radioaktiva ämnen till hav och luft från Sellafield m.fl. anläggningar samt att stoppa läckage av radioaktiva ämnen till hav och vatten drag från använt kärnbränsle, mot bakgrund av att den Ryska Duman beslutat om att importera använt kärnbränsle.
- d) Rapportera årligen om utvecklingen i Ryssland vad gäller import av använt kärnbränsle samt vad gäller utvecklingen i Sellafieldanläggningen.
- e) Vad gäller matvarusäkerhet och förbättrat djurskydd styrka det nordiska inflytandet i internationella förhandlingar och processer, särskilt i FAO, WHO och WTO samt i utvecklingen av ett nytt regelverk inom livsmedels området i EU/EES; samt

att fastställa ministerrådsförslag B 199/när om det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004 med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet Närområdesutskottet i dess betänkande över förslaget samt att årligen rapportera om genomförandet av handlingprogrammets olika projekt och eventuella förslag till justeringar av Nordiska rådets prioriteringar.

2 Bakgrund

Närområdesutskottet har vid ordförandemöte på Arlanda den 8 januari 2001, vid möte i Köpenhamn den 6 februari 2001, vid möte i Oslo den 3 april 2001, vid ordförandemöte per telefon den 23 maj 2001 samt vid möte i Riga 31 maj 2001 behandlat ministerrådsförslag B 199/när om det nordiska miljøhandlingsprogrammet 2001-2004. Vidare har ministerrådsförslaget diskuterats vid Nordiska rådets temamöte i Oslo den 2-3 april 2001.

Ministerrådsförslaget

Miljöhandlingsprogrammet fokuserar till stor del på att konkretisera den nordiska strategin för bärkraftig utveckling. Det tar upp såväl delar av strategins insatsområden under perioden 2001-2004 som integrationen av miljöhänsyn i andra sektorer. Det framhålls att fokus i den kommande perioden kommer att läggas just på sektorsintegrationen.

Miljöhandlingsprogrammet behandlar dels ett antal s.k. miljöområden, dels ett antal tvärsektoriella samsamarbetsområden. För varje område uppställs en rad prioriterade insatsområden, för vilka anges överordnade respektive specifika mål, aktiviteter och förväntade resultat. Dessa resultat kommer att utgöra grunden för en utvärdering av handlingsprogrammet under år 2004.

Miljöområdena är luft, klimat, hav, biologisk mångfald, landskap och kulturmiljö, friluftsliv, kemikalier och avfall.

Det tvärsektoriella samarbetet sker angående jord- och skogsbruk, fiskeri, fångst och akvakultur, transport, produktorienterad miljöstrategi (POMS), ekonomi, hälsa och energi.

Vidare ingår information och upplysning samt miljöinsatser i Nordens närområden.

Vad gäller de generella insatsområdena i förhållande till det nordiska samarbetets tre pelare står vad gäller Norden skydd av natur och miljö, inklusive biologisk mångfald, skydd av landskap, kulturminnen och kulturmiljö högt på dagordningen. Teman av typ miljö och hälsa, miljö och jordbruk och miljö och ekonomi är likaledes väsentliga insatsområden i handlingsprogrammet. Vidare skall konsumenterna ha tillgång till hälsosamma produkter och livsmedel och få tillförlitlig information om dessa, vilket bl.a. sker genom den nordiska miljömärkningen Svanen.

I Nordens närområden, inklusive Arktis, har lösning av miljöproblemen hög prioritet. Insats mot akuta miljöproblem, stöd till miljöadministrationen i närområdena, inklusive kunskaps-, kompetensuppbyggnad och informationsförmedling prioriteras. Vidare prioriteras stöd till bevarande av biodiversitet och konkreta miljöförbättrande projekt och investeringar i miljövänlig teknik och infrastruktur.

I förhållande till EU skall de nordiska länderna identifiera och tillvarata gemensamma nordiska intressen. Målsättningen är att öka hänsynen till miljö i EU:s lagstiftning och sektorsarbete och att skärpa EU:s miljölagstiftningen. I det internationella samarbetet i övrigt skall de nordiska länderna bidra till att utveckla och följa upp de internationella konventionerna. Teman som hav, luft och kemikalier är särskilt viktiga områden för Norden såväl i EU som i övrigt internationellt samarbete.

Information och upplysning är ett självständigt insatsområde i handlingsprogrammet. Denna insats tar utgångspunkt i de principer som ligger till grund för Århuskonventionen. Man vill skapa större kunskap om det nordiska natur- och miljösamarbetet både hos myndigheter och allmänhet. Vidare vill man öka möjligheterna för medborgarna att delta i och påverka det nordiska miljösamarbetet och man vill uppnå en tätare kontakt med närområdena.

Det överordnade politiska ansvaret för genomförande och uppföljning av programmet ligger hos Ministerrådet för miljö, MR-M. Ämbetsmannakommittén för miljöfrågor, ÅK-M, har ansvaret för att MR-M's beslut genomförs, och att programmet följs upp i överensstämmelse med MR-M's politiska rättningslinjer.

3 Närområdesutskottets synpunkter

Miljösektorn står inför flera viktiga utmaningar i den kommande planperioden. Sektorn kommer att ha en viktig roll i genomförandet av den nordiska strategin för etablerandet av en bärkraftig utveckling i Norden och dess närområden. Arbetsuppgiften består både i att följa upp de delar av strategin som avser miljöfrågor och att ge underlag för och medverka till att det sker en sektorsintegrering av strategin.

Vidare har sektorn ett generellt ansvar för det nordiska miljösamarbetet, vilket förutom insatser för skydd av Nordens miljö också skall stödja arbetet med att åtgärda miljöproblem i Nordens närområden samt att få gehör för nordiska synpunkter i EU och inom övrigt internationellt samarbete.

Åtgärder för att skydda miljön är mer aktuella än någonsin. Men det förefaller som om det inte räcker med de traditionella miljöåtgärderna för att förbättra miljösituationen. Åtgärder av denna typ måste i och för sig fortsätta och anpassas till nya hot och förhållanden. Men därutöver blir det allt viktigare att vidta andra åtgärder som förhindrar de ovanstående negativa konsekvenserna av ekonomisk tillväxt, åtgärder inom ramen för den nordiska strategin för bärkraftig utveckling.

Dessa åtgärder måste vidtagas inom alla för utvecklingen viktiga samhällssektorer och åtgärderna skall bland annat syfta till att användningen av icke-förnybara naturresurser minimeras och att också de förnybara resurserna används mycket mer sparsamt än idag.

Mot denna bakgrund anser utskottet det naturligt att det etableras en stark koppling mellan den nordiska strategin för bärkraftig utveckling och det nordiska miljöhandlingsprogrammet 2001-2004. Kontakterna mellan miljösektorn och facksektorerna har hittills skett i gemensamma, tvärsatoriella arbetsgrupper. Denna arbetsform torde vara användbar också i framtiden, men det är viktigt att det fortsatta samarbetet läggs upp på sådant sätt att inarbetandet av miljödimensionen i verksamheten accepteras av respektive myndighet, organisation m.m. som en målsättning för sektorns arbete. Om den negativa miljöutvecklingen skall kunna vändas är det en helt avgörande förutsättning att ett effektivt användande av resurser och miljötänkande ingår som en naturlig del i de olika sektorernas verksamhet och deras målsättningar, att arbetet för bärkraftighet blir "deras" och inte uppfattas som något som miljösektorn ålägger dem att göra.

Utskottet noterar att det nya handlingsprogrammet lägger stor vikt vid sektorssamarbetet. Som framförts ovan är det viktigt att finna goda former för samarbetet. Utskottet finner det mot denna bakgrund positivt att det i programmet förutsätts att det under år 2001 skall framläggas förslag till hur målet om sektorsintegration kan ingå i samarbetet och att man samtidigt skall diskutera den framtida strukturen för samarbetet. Utskottet förutsätter att sådana förslag utformas i samråd med berörda sektorer.

För att uppnå ett mer effektivt arbete anser utskottet att det, också som ett led i genomförandet av strategin för bärkraftig utveckling, bör ställas nya krav på sektorssamarbetet. Hittillsvarande samarbete mellan respektive sektor och miljösektorn kommer att behöva kompletteras med ett miljö- och bärkraftighetsinriktat samarbete också mellan de andra sektorerna, exempelvis mellan energi- och transportsektorerna. När strategin för bärkraftig utveckling kompletteras med andra viktiga samhällssektorer, turism, regionalpolitik, bygg- och bostad m.fl. bör ett samarbete inledas emellan och mellan dem och miljösektorn. I samarbetet måste tas hänsyn till utvecklingen inom ekonomi, sysselsättning m.m. av det framväxande kunskaps- och informationssamhället och den allt mer ökande användningen av informationsteknologi.

Vad gäller innehållet i det nya handlingsprogrammet noterar utskottet angående miljösektorns "egna" arbete att det nya handlingsprogrammet på vissa punkter avviker från tidigare handlingsprogram 1996-2000. Målsättningarna för miljösamarbetet redovisades tidigare i ett separat avsnitt, men har nu integrerats under respektive miljöområde. Vissa av de tidigare miljöområdena har sammanslagits, så att programmet nu omfattar 8 miljöområden: luft, klimat, hav, biologisk mångfald och genetiska resurser, landskap och kulturmiljö, friluftsliv, kemikalier och avfall. Förändringen återspeglar nya prioriteringar, utskottet noterar bl.a. att "klimat" har blivit ett eget insatsområde. Vidare har i programmet inarbetats de insatser på kort sikt som miljösektorn förutsätts genomföra under perioden 2001-2004 som en del av strategin för bärkraftig utveckling.

För varje område redovisas målsättningar, aktiviteter och förväntade resultat. Den övergripande målsättningen att följa det nordiska land som har högsta ambitionsnivån inom varje område bibehålls.

Utskottet anser att förutsättningarna för en globalt hållbar utveckling bör lyftas fram tydligare i strategin och även uppmärksammas i handlingsprogrammet. Dessa förutsättningar är av så avgörande betydelse även för det nordiska arbetet med hållbar utveckling att de förtjänar att utgöra ett särskilt insatsområde. Inte minst de nordiska ländernas arbete på ett internationellt plan för global fattigdomsbekämpning är avgörande för att uppnå en globalt hållbar utveckling. Ut-

skottet anser att även problemen med globalisering i det sammanhanget bör lyftas fram tydligt i strategin.

Handlingsprogrammet innehåller dessutom ett avsnitt om s.k. tvärgående ämnen, vilka omfattar informations- och upplysningsinsatser samt finansiering av miljöinsatser i Nordens närområden.

Det generella intrycket är att handlingsprogrammet är väl utformat och att målsättningarna inom de flesta områden är konkreta och ambitiösa. Utskottet har dock följande detaljsynpunkter:

Vad gäller insatsområde luft anser utskottet att vad gäller de specifika målen, punkt 2 bör revisionen av konventionens för gränsöverskridande luftföroreningar (LRATP) Göteborgsprotokoll och EU's utsläppsdirektiv sikta till att de naturområden där belastningsgränserna för samtliga luftföroreningar överskrids är försumbara 2020.

Vad gäller insatsområde klimat anser utskottet att insatserna bör inriktas på att reducera utsläppen av CO₂, främst genom minskad förbränning av fossila bränslen. Därför är utskottet tveksamt till att använda resurser till att utreda skogsplantering som ett medel att minska effekterna av CO₂-utsläppen. Vidare bör de nordiska länderna bidra till att sprida information om goda exempel på regionalt och lokalt arbete för att minska utsläppen av klimatgaser. Vad gäller förväntade resultat är det alltför passivt att enbart förvänta ökat vetande om problemen. Arbetet bör rimligen resultera i att åtgärdsförslag för effektiva sätt att minska utsläppen av klimatgaser har tagits fram och information om dessa har spridits till andra länder.

Inom energiområdet saknar utskottet målsättningar och förslag till aktiviteter vad gäller kärnsäkerhet, både vad gäller kärnkraftverken i Nordens närområden och vad gäller åtgärder för att minska risken för radioaktiv förorening av nordområdena, bl.a. att stoppa utsläppen i havet av radioaktiva ämnen från Sellafield-anläggningen. Ett insatsområde om kärnsäkerhet bör enligt utskottets mening ingå i ett sektorssamarbete mellan energi- och miljösektorerna.

Vidare anser utskottet att där vi snabbt bör fasa ut vissa kemikalier och tungmetaller där vi redan i dag har väldokumenterade erfarenheter av riskerna, t.ex. vad gäller kvicksilver. För sådana ämnen kan ambitionsnivån höjas över de årtal som anges i förslagen. Utskottet anser också att kemikaliestrategin bör kompletteras med en strategi för att begränsa mängden försöksdjur. Alternativa metoder för provning bör tillåtas och utvecklas.

Vad gäller det tvärsäkerhetsområdet jordbruk anser utskottet vad gäller användandet av modifierade organismer (GMO) att så länge kunskaperna om effekterna av ett visst GMO är dåliga är det fel att utvärdera effekterna i odlingslandskapet. De bör utvärderas i laboratorium, i innesluten användning. Därför anser utskottet att aktiviteter punkt 3 bör ändras till: - att arbeta internationellt för att stoppa utsättningen av GMO under ett 5-årigt moratorium, då mer kunskap om riskerna skall inhämtas.

Utskottet önskar vidare att ytterligare ett insatsområde införs i handlingsprogrammet, resurseffektivisering. De insatser som hittills gjorts på nationell och nordisk nivå angående faktor 4 och faktor 10, bärkraftiga produktions- och konsumtionsmönster och materialsflödesanalyser m.m. bör vidareföras och ges en mycket hög prioritet. Det är bl.a. viktigt att påverka konsumtionsmönstren, så att en ökad resurseffektivitet inte "äts upp" av en ökad konsumtion. Utskottet anser vidare att det krävs en ökad kunskaper inom ett antal sektorer och finner det viktigt att resurser ges till en ökad forskning bl.a. för att belysa sammanhangen mellan resurseffektivitet och miljöbelastning, analysmetoder för att identifiera ekonomiska och teknologiska uppfinningsmöjligheter inom området m.m. Utskottet finner det naturligt att miljösektorn engageras i arbetet. En samverkan mellan miljösektorn och bl.a. närings- och energisektorerna vad gäller denna fråga är enligt utskottets mening önskvärd.

Utskottet upplever vidare den starka uppdelningen mellan miljösektorn egna aktiviteter och sektorernas miljöinsatser som överdriven, exempelvis vad gäller arbetet med klimatförändringar. Detta arbete omfattar en mängd aktiviteter från förhandlingar om konventionstexter till gemensamt genomförande, handel med utsläppskvoter och plantering av skog. I minst lika hög grad som vad gäller miljösektorn berör klimatarbetet energi-, transport-, jord- och skogsbrukssektorerna- m.fl. sektorer. Klimatarbetet måste betecknas som i hög grad tvärgående. Motsvarande kan sägas om prioriteringsområdena hav, luft och kemikalier.

Lika viktigt som det är att andra sektorer öppnar sig för miljösynpunkter är det också angeläget att också miljösektorn samverkar med andra sektorer inom "sitt" revir.

I handlingsprogrammet ingår också, som ett nytt inslag, informationsinsatser till offentligheten och myndigheter i Norden om det nordiska miljösamarbetet. Det framgår inte om dessa insatser tillkommer utöver den omfattande rapportering som hittills skett av projektarbetet på miljösektorn eller om de är tänkta att ersätta denna.

Utskottet anser att information och utbildning till de nordiska befolkningarna om miljöfrågor och det nordiska miljösamarbetet kan vara en positiv åtgärd. Målsättningen bör vara att öka befolkningarnas miljömedvetande och miljökunskap och att få en folklig förankring för genomförandet av strategin för bärkraftig utveckling, bl.a. med hjälp av ett lokalt Agenda 21-arbete. Frivilligsektorn skall ges möjlighet till aktivt deltagande i arbetet.

Vad gäller den hittillsvarande rapporteringen om projektverksamheten kan denna i framtiden med fördel ske via ett nätverk för miljöforskare, myndigheter, miljöorganisationer m.fl.

Vad gäller utvecklingen i Nordens närområden instämmer utskottet i de långsiktiga och de specifika målsättningar angående finansiering av miljöåtgärder som uppställs i ministerrådsförslaget. Hög prioritet bör ges till det Nordiska miljöfinansieringsbolagets (NEFCO) verksamhet, särskilt vad avser miljöfinansieringsfonden.

Utskottet noterar slutligen vad gäller genomförandet av handlingsprogrammet att det skall utarbetas ett förslag till omorganisation av det nordiska miljösamarbetet. Målsättningen är att åstadkomma större flexibilitet i lösandet av de arbetsuppgifter som föranleds av programmet.

Vad gäller det som kallas grundelementen i organisationen har utskottet följande synpunkt. Utskottet förutsätter att sektorn organiserar sitt eget arbete på lämpligt sätt vad gäller den politiska nivån och på ämbetsmannanivå med ämbetsmannakommitté, arbetsutskott etc. Vad gäller sektorssamarbetet anser utskottet att detta i framtiden till stor del bör inriktas på genomförande och uppföljning av strategin för bärkraftig utveckling.

Förutom den politiska bevakningen av strategin som sker i de nordiska ländernas parlament och Nordiska rådet förutsätter uppföljningen av strategin en löpande politisk dialog förankrad på statsministernivå som bas för uppföljning på ministermöten och i de ämbetsmannakommittéer som har ansvar inom respektive områden. Utskottet anser därför att ansvaret för sektorssamarbetet, inklusive utväljandet av prioriterade aktiviteter och deras konkretisering i form av projekt bör ligga gemensamt hos sektorerna, snarare än hos miljösektorn enbart.

Utskottet vill också påminna om att nya områden kan komma att integreras i det nordiska samarbete om bärkraftig utveckling i perioden 2004-2008 och ett antal indikatorer för bärkraftig utveckling förutsätts utvecklas i perioden 2001-2004. Utskottet har vidare begärt en konkretisering av strategin, vilken helst bör vara klar till år 2002, men senast bör vara klar år 2004.

4 Konklusioner

Det föreslagna handlingsprogrammet för det nordiska miljösamarbetet år 2001-2004 utgör ett gott komplement till strategin för en bärkraftig utveckling både på nordisk nivå och vad gäller nordiska insatser för bärkraftighet i Nordens närområden.

Vad gäller resurseffektivisering och kärnsäkerhet anser utskottet att det finns behov av kompletterande insatser från Nordiska ministerrådet. Vidare anser utskottet att sektorssamarbetet främst bör utformas med hänsyn till de krav som framkommer under genomförandet av strategin för bärkraftig utveckling, innebärande att ansvaret för samarbetet ligger gemensamt hos berörda ministrar.

Alla insatsområden är på sitt sätt viktiga för att skapa ett bärkraftigt Norden. Utskottet anser trots detta att vissa områden bör prioriteras i den nordiska budgeten från år 2002 om man inom den första fyraåriga perioden skall nå de uppställda delmålen. Utskottet anser det viktigt att Nordiska rådet ger sådana prioriteringar som tydliggör parlamentarikernas vilja till styrande och samspel med Ministerrådet och de nordiska ländernas regeringar.

Närområdesutskottet föreslår med hänvisning till den motivering som anförts ovan att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att föra in resurseffektivisering samt kärnsäkerhet som insatsområden i det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004;

att vad gäller den nordiska budgeten samt arbetet under 2002 prioriteras följande:

- a) Uppföljning av befintlig rekommendation om miljöräkenskaper för energi, samt etablering av ett system för prissättning av miljökostnaderna vid produktion av elektricitet, samt projekt för att pröva Kyotomekanismerna i Östersjöområdet.
- b) Arbeta för miljö säkerhet i hav och kustområden, bl.a. vad gäller att motverka oljeförorening.
- c) Åtgärder för att stoppa utsläpp av radioaktiva ämnen till hav och luft från Sellafield m.fl. anläggningar samt att stoppa läckage av radioaktiva ämnen till hav och vattendrag från använt kärnbränsle, mot bakgrund av att den Ryska Duman beslutat om att importera använt kärnbränsle.
- d) Rapportera årligen om utvecklingen i Ryssland vad gäller import av använt kärnbränsle samt vad gäller utvecklingen i Sellafieldanläggningen.
- e) Vad gäller matvarusäkerhet och förbättrat djurskydd styrka det nordiska inflytandet i internationella förhandlingar och processer, särskilt i FAO, WHO och WTO samt i utvecklingen av ett nytt regelverk inom livsmedels området i EU/EES; samt

att fastställa ministerrådsförslag B 199/när om det nordiske miljø-handlingsprogram 2001-2004 med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet Närområdesutskottet i dess betänkande över förslaget samt att årligen rapportera om genomförandet av handlingprogrammets olika projekt och eventuella förslag till justeringar av Nordiska rådets prioriteringar.

Riga den 31 maj 2001

Christel Anderberg (m)
Per Roar Bredvold (FrP)
Agneta Brendt (s)
Erik Dalheim (A)
Ann-Marie Fagerström (s)
Per-Kristian Foss (H)
Gunn Karin Gjul (A)
Lennart Gustavsson (v)

Ola Karlsson (m)
Mogens Kleist (K)
Ewa Larsson (mp)
Paula Lehtomäki (Kesk.)
Heli Paasio (SDP)
Jonas Ringqvist (v)
Sigríður Jóhannesdóttir (A)
Jan Erik Ágren (kd)

Ministerrådsforslag

om et handlingsprogram for det nordiske miljøsamarbejde 2001-2004

(Overleveret af Nordisk Ministerråd)

(Bilag 1, se s. 88; Bilag 2, se s. 89)

Nordisk Ministerråd (Miljøministrene) fremlegger hermed et ministerrådsforslag om et handlingsprogram for det nordiske miljøsamarbejde 2001-2004. Ministerrådet beder om Nordisk Råds synspunkter på forslaget.

Nordisk Ministerråd (Miljøministrene) vil særligt pege på følgende:

Processen

Arbejdet med udfærdigelsen af et handlingsprogram for det nordiske miljøsamarbejde 2001-2004 blev påbegyndt i starten af året. Udkastet har været til høring i 16 sektorer samt hos NEFCO (Nordic Environment Finance Corporation) og NIB (Nordisk Investeringsbank), mens kontakten til NGO-erne er sket nationalt. Forhandlingsgruppen for handlingsprogrammet behandlede på sit møde den 16-17 oktober de indkomne høringssvar samt godkendte det endelige udkast til handlingsprogram. Generelt har sektorerne været positive overfor handlingsprogrammet og har blot haft mindre forslag til rettelser. Der er taget højde for de relevante kommentarer i det vedlagte ministerrådsforslag.

Indhold i handlingsprogrammet

Handlingsprogrammet bygger på indspil fra såvel de faste som de tværsektorielle arbejdsgrupper samt nationale bidrag. Landene har efterfølgende været ansvarlige for at videreudvikle de forskellige afsnit i handlingsprogrammet. Udkastet beskriver de overordnede mål med programmet samt specifikke mål, som er inddelt i miljøområderne (luft, klima, hav, biodiversitet og genetiske ressourcer, landskab og kulturmiljø, friluftsliv, kemikalier og affald) og det tværsektorielle samarbejde (jord- og skovbrug, fiskeri, fangst og akvakultur, transport, produktorienteret miljøstrategi, økonomi, sundhed og energi). Handlingsprogrammet behandler endvidere de tværgående emner: information og oplysning samt finansiering. Foruden målsætningerne beskriver handlingsprogrammet forventede resultater samt aktiviteter, som bør gennemføres indenfor den kommende 4 årige periode.

Målet er, at miljøministrene med dette program får et politisk, målrettet og resultatorienteret styringsinstrument, som sætter prioriteringerne for miljøindsatsen i det nordiske natur- og miljøsamarbejde, som følger op på de nordiske miljøforpligtelser i strategien for et holdbart Norden og dets nærområder, og som aktivt tager det tværsektorielle samarbejde om sektorintegration op.

Opfølgning og gennemførelse af handlingsprogrammet

Handlingsprogrammet træder i kraft 1 januar 2001 med forbehold for Nordisk Råds behandling. Programmet lægges til grund for Nordisk Ministerråds miljøarbejde til og med udgangen af 2004.

Programmet styrer og prioriterer hvilke indsatser og aktiviteter, der skal igangsættes inden for det nordiske miljøsamarbejde. Aktiviteterne skal gennemføres inden for de budgetrammer, som Nordisk Ministerråd har afsat. Programmet vil således være et fordelingsinstrument af

midlerne til de enkelte aktiviteter og indsatser. Der er taget højde for gennemførelsen af handlingsprogrammet i Nordisk ministerråds budgetforslag for 2001.

Mod slutningen af virksomhedsperioden (2003-2004) foreslås gennemført en evaluering af resultaterne samt erfaringerne med gennemførelsen af handlingsprogrammet. Med udgangspunkt i evalueringen udarbejdes et forslag til revision af handlingsprogrammet.

København den 29. november 2000

For Nordisk Ministerråd (Miljøministrene)

Svend Auken
Miljøminister
(sign.)

Søren Christensen
Generalsekretær
(sign.)

Handlingprogram for det nordiske miljøsamarbejde 2001 - 2004

Forord

De nordiske lande har en lang tradition for at arbejde sammen om natur- og miljøspørgsmål. Det er der en god mening i. Vi skal være med til at sætte dagsordenen på miljøområdet, ikke blot i de nordiske lande men også i vores Nærområder, det vil sige i Østersø- og Barentsregionen og i Arktis, og i EU og det internationale samarbejde i øvrigt. Vi skal aktivt bruge vores nordiske samarbejde som en løftestang til at forbedre naturen og miljøet både nationalt og internationalt.

Det nordiske miljøhandlingsprogram 2001 – 2004, der afløser den nordiske miljøstrategi 1996-2000, er et politisk, målrettet og resultatorienteret styringsinstrument, som sætter prioriteringerne for miljøindsatsen i det nordiske natur- og miljøsamarbejde. Handlingsprogrammet følger op på de nordiske miljøforpligtelser i den nordiske strategi "Bæredygtig udvikling – en ny kurs for Norden", og programmet tager aktivt det tværsektorielle samarbejde om sektorintegration op. Nordisk Ministerråds budget er med til at sætte rammerne for de områder, der prioriteres i miljøsamarbejdet. De kommende formandskabsprogrammer vil naturligvis også præge prioriteringerne i de kommende fire år. Endelig skal organiseringen af samarbejdet snarest muligt tages op til revision, så det bliver så effektivt som muligt i forhold til de prioriteringer, vi vil satse på i den kommende periode.

Det nordiske samarbejde er aldrig statisk. Under det danske formandskab 2000 er der i oktober udkommet en rapport fra det såkaldte vismandspanel, "Öppet för världens vindar". Denne rapport sætter fokus på organisationen og opgaverne i det fremtidige nordiske samarbejde. Og generalsekretæren for Nordisk Ministerråd fremlagde en rapport, "Budgetanalyse 2000 – det nordiske budget", der indeholder en nærmere vurdering af det fællesnordiske budgets hensigtsmæssighed som politisk styringsværktøj og redskab til at fremme det nordiske samarbejde. Endelig kom et forslag til en ny strategi for det nordiske samarbejde med Nærområderne, "Closer Neighbours".

De overordnede rammer for samarbejdet vil således givetvis ændre sig i løbet af de kommende fire år, og jeg ser derfor frem et dynamisk, godt og resultatorienteret nordisk samarbejde på natur- og miljøområdet i de kommende fire år.

På vegne af Nordisk Ministerråd, miljøministrene

Svend Auken
Miljøminister

1 Sammenfatning

De nordiske landes fællestræk og værdier udgør et vigtigt grundlag for det nordiske miljøsamarbejde, hvilket også afspejles i det nordiske miljøhandlingsprogram. Handlingsprogrammet sætter prioriteringerne for det nordiske miljøsamarbejde. Programmet er samtidig et vigtigt instrument i processen omkring fastsættelsen og fordelingen af budgettet for Nordisk Ministerråd.

Der er i miljøhandlingsprogrammet lagt vægt på, at programmet konkretiserer den nordiske strategi for bæredygtig udvikling. Miljøhandlingsprogrammet tager således både strategiens relevante prioriterede indsatsområder 2001-2004 op, og den bidrager til øget integration af miljøhensyn i sektorerne – sektorintegration.

I det nordiske miljøsamarbejde er der tradition for at arbejde tværsektorielt inden for en række områder. I den kommende periode skal man på baggrund af strategien for bæredygtig udvikling inden for det tværsektorielle samarbejde sætte fokus på sektorintegration..

Miljøhandlingsprogrammet sætter fokus på en række miljøområder samt et antal tværsektorielle samarbejdsområder. For hvert område er opstillet en række prioriterede indsatsområder. I forhold til disse er der opstillet overordnede og specifikke mål, aktiviteter og forventede resultater. Resultaterne vil udgøre grundlaget for en evaluering af handlingsprogrammet i 2004.

Samarbejdet i Norden bygger på tre søjler; Norden, Nærområderne og EU/EØS og øvrige internationalt processer:

I samarbejdet om indsatser inden for Norden står beskyttelsen af natur og miljø, herunder den biologiske mangfoldighed samt mangfoldigheden af landskaber, kulturminde og kulturmiljø højt på dagsorden. Temaer som blandt andet miljø og sundhed, miljø og jordbrug samt miljø og økonomi er ligeledes væsentlige nordiske indsatsområder i miljøhandlingsprogrammet. Endelig skal forbrugerne sikres sunde produkter og levnedsmidler samt oplyses bedst muligt herom, hvilket blandt andet sker gennem den nordiske miljømærkning, Svanen.

I Nordens nærområder, herunder Arktis, prioriteres støtten til løsning af miljøproblemerne højt. Indsats mod akutte miljøproblemer, støtte til miljøadministrationen i nærområderne, herunder kundskabsopbygning, kompetanceopbygning og informationsformidling prioriteres. Endvidere prioriteres støtte til bevarelse af biodiversitet og konkrete miljøforbedrende projekter og investeringer i miljøvenlig teknik og infrastruktur.

I forhold til EU skal de nordiske lande identificere og varetage fælles nordiske interesser. Målet er at øge integrationen af miljøhensyn i EUs lovgivning og sektorarbejde, samt at miljølovgivningen skærpes. I det internationale samarbejde i øvrigt skal de nordiske lande bidrage til at videreudvikle og følge op på de internationale konventioner. Temaer som hav, luft og kemikalier er særlige vigtige områder såvel i EU som i øvrigt internationalt samarbejde. I miljøsamarbejdet har de nordiske lande som mål at opnå det højeste ambitionsniveau.

Information og oplysning er et selvstændigt indsatsområde i handlingsprogrammet.. Denne indsats vil tage udgangspunkt i de principper, der ligger til grund for Århuskonventionen. Det forventede resultat af dette arbejde er at skabe større kendskab til det nordiske natur- og miljøsamarbejde både hos myndigheder og borgere. Endvidere er der lagt vægt på at øge mulighederne for offentlighedens deltagelse i og påvirkning af det nordiske miljøsamarbejde samt at opnå en tættere kontakt til NGO'erne.

Det overordnede politiske ansvar for gennemførelse og opfølgning af programmet ligger hos Ministerrådet for miljø (MR-M). Embedsmandskomiteén for miljø (EK-M) har ansvaret for, at MR-M's beslutninger gennemføres, og at programmet følges op i overensstemmelse med MR-M's politiske retningslinjer.

Programmet træder i kraft den 1. januar 2001.

2 Grundlag for miljøhandlingsprogrammet 2001-2004

Det nordiske miljø samarbejde

De nordiske lande har en række fællestræk og fælles værdier inden for natur, kultur og samfundsforhold. Disse fællestrækdanner grundlag for de nordiske landes samarbejde om at bevare og forbedre miljøkvalitet og livskvalitet i Norden samt påvirkningen af det regionale og internationale samarbejde.

Det nordiske miljø samarbejde har i en årrække baseret sig på miljøstrategier, der har opstillet en række målsætninger for samarbejdet. Den seneste nordiske miljøstrategi 1996-2000 blev evalueret i 1999. Det fremgår af evalueringen, at man i høj grad har nået målene i strategien, men at det fremtidige miljøprogram bør være mere politisk orienteret og have en mere styrende effekt for det nordiske samarbejde på natur- og miljøområdet. Miljø samarbejdet skal også bidrage til at implementere den nordiske strategi for bæredygtig udvikling.

Det nordiske miljøhandlingsprogram 2001 – 2004

Det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004 er derfor et konkret program, der skal fungere som styringsinstrument for det nordiske miljø samarbejde i Nordisk Ministerråds regi. Programmet styrer og prioriterer hvilke indsatser og aktiviteter, der skal igangsættes inden for det nordiske miljø samarbejde. Aktiviteterne skal gennemføres inden for de budgetrammer, som Nordisk Ministerråd har afsat. Programmet vil således være et fordelingsinstrument af midlerne til de enkelte aktiviteter og indsatser.

Der er lagt vægt på, at programmet konkretiserer strategien for bæredygtig udvikling inden for relevante indsatsområder og sektorer. Ligeledes bidrager programmet til integration af miljø hensynet i sektorerne (sektorintegration). Inden for de udpegede indsatsområder beskriver programmet de overordnede og specifikke mål, forventede resultater og aktiviteter.

Forudsætningerne/principperne for det nordiske miljø samarbejde

Miljø samarbejdet i Norden er baseret på princippet om nordisk nytte. En aktivitet har nordisk nytte, når den

- ”- omfatter virksomhed, som ellers skulle finde sted i nationalt regi, men hvor påviselige positive effekter opnås gennem fælles nordiske løsninger
- manifesterer og udvikler nordisk samhørighed
- øger nordisk kompetence og konkurrencekraft/konkurrenceevne”

Det nordiske miljø samarbejde tager ud over princippet om nordisk nytte udgangspunkt i målsætningen om højeste tillempede ambitionsniveau. Det betyder, at man ved at følge det nordiske land, der har det højeste ambitionsniveau, anvender det nordiske miljø samarbejde som løftestang både nationalt og internationalt. Hensigten er at opnå international gennemslagskraft for nordisk natur- og miljø politik.

Det nordiske natur- og miljø samarbejde bygger blandt andet på følgende andre generelle principper for natur- og miljø beskyttelse:

- *Forebyggelsesprincippet*, der betyder, at en indsats, der forhindrer, at miljøproblemer eller skader på naturen overhovedet opstår, er at foretrække frem for at rette op på allerede opståede skader på sundhed og miljø.
- *Forsigtighedsprincippet*, der anvendes som grundlag for regulering, når der er formodninger om, at en aktivitet kan indebære uacceptable risici, herunder irreversible skader, selvom myndighederne ikke har fyldestgørende bevis herfor.
- *Forureneren betaler princippet*, der er knyttet til forebyggelsesprincippet. Den, der har fordel af en given aktivitet, skal finansiere at mindske de risici, der er forbundet med aktiviteten, og genoprette de skader, som måtte opstå til trods herfor.

I overensstemmelse med Ministerrådets overordnede anbefalinger lægger handlingsprogrammet også, vægt på at inkludere ligestillingspolitiske målsætninger for arbejdet. Dette gælder især informationsvirksomhed og statistik på området, samt i de tilfælde, hvor miljøsektorens indsats har speciel betydning i forhold til mænd og kvinder eller til særlige befolkningsgruppers behov og forbrug, vilkår og muligheder.

Endelig lægges der i programmet vægt på at opnå en tættere kontakt til NGO'erne samt at forbedre borgernes mulighed for at påvirke det nordiske miljøsamarbejde, herunder udvide mulighederne for at få information om miljøet. Information og deltagelse skal ske i overensstemmelse med Århuskonventionen .

Sammenhængen mellem det nordiske miljøhandlingsprogram, sektorintegration og bæredygtig udvikling

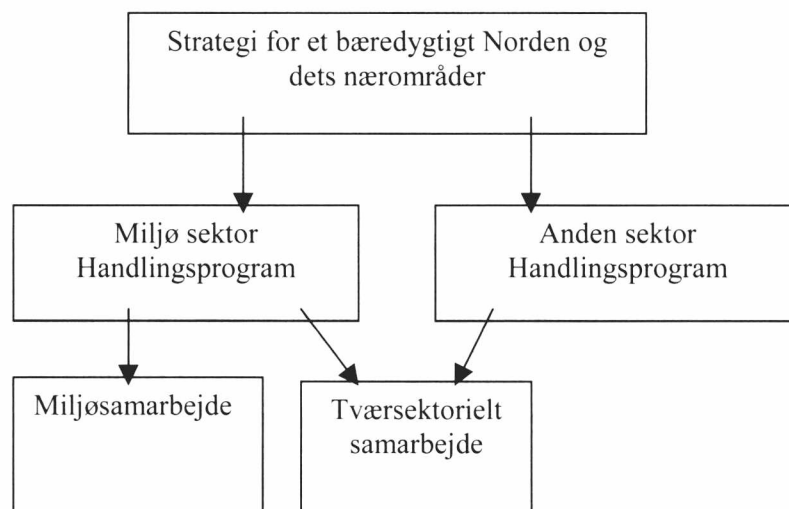
Strategien "Bæredygtig udvikling - en ny kurs for Norden" blev udarbejdet i år 2000 på baggrund af en statsministerdeklaration vedtaget i 1998. Strategien har et 20-årigt sigte og fokuserer på områder, hvor Norden har fælles interesser og særlig gode forudsætninger for at bidrage til en bæredygtig udvikling, og hvor det nordiske samarbejde skaber en særlig merværdi. Der foregår lignende processer med at udvikle strategier for bæredygtig udvikling i internationale regi, for eksempel EU og OECD.

Den nordiske strategi for bæredygtig udvikling bygger blandt andet på at få hensynet til miljøet integreret i andre sektorer, også kaldet sektorintegration. Dette indebærer, at de enkelte sektorer selv skal påtage sig ansvaret for at opfylde miljømål og internationale miljøforpligtelser. En vigtig forudsætning for en succesfuld integration af miljøhensyn i sektorerne er en klar fordeling af ansvar og kompetence mellem miljøsektoren og de øvrige sektorer.

I forlængelse af statsministerdeklarationens overordnede og generelle mål indeholder strategien mål og indsatsen inden for en række prioriterede sektorer og indsatsområder. Det drejer sig om seks sektorer: energi, transport, landbrug, erhvervsliv, fiskeri og skovbrug, som er særligt relevante for at indlede arbejdet med integration af princippet om bæredygtig udvikling i Norden. Derudover er der udpeget fem tværgående indsatsområder: klima, biodiversitet, havet, kemikalier og fødevarer sikkerhed.

Sammenhængen mellem strategien for et bæredygtigt Norden, miljøhandlingsprogrammet, sektorhandlingsprogrammer og projektsamarbejder kan skitseres ved følgende eksempel.

Figur 1.

Det nordiske samarbejde består af samarbejde inden for en række sektorer, der ud over miljø omfatter for eksempel energi, fiskeri, jord- og skovbrug, økonomi m.v. De enkelte sektorer udarbejder hver deres strategier, handlingsprogrammer, arbejdsprogrammer, m.v.

Under miljøsamarbejdet er der nedsat en række arbejdsgrupper, der arbejder med forskellige miljøemner. Herudover er der etableret et tværsektorielt samarbejde mellem miljø og en række af sektorerne. Aktiviteterne under arbejdsgrupperne finansieres af miljøsamarbejdet, mens aktiviteterne under det tværsektorielle samarbejde finansieres af henholdsvis miljø og de pågældende sektorer.

Det nordiske miljøhandlingsprogram består af følgende elementer:

Miljøsamarbejdets bidrag til sektorintegration

Det nordiske miljøsamarbejde har tradition for at arbejde tværsektorielt. Siden 1995 har man oprettet en række tværsektorielle grupper, for eksempel miljø og energi, miljø og økonomi, miljø og jord- og skovbrug m.v., som arbejder med at løse forskellige miljøopgaver. Samarbejdet skal fortsætte, men samarbejdsformen skal i løbet af 2001 tages op til revision med henblik på at få den mest hensigtsmæssige konstruktion inden for de enkelte tværsektorielle områder.

Det tværsektorielle samarbejde får i den kommende periode til opgave at diskutere og konkretisere sektorintegration, jfr. bilag 1. Endvidere skal samarbejdet igangsætte aktiviteter og dermed bidrage til en bæredygtig udvikling inden for Norden.

Rene miljøkomponenter, herunder miljødelen af strategien for bæredygtig udvikling

De rene miljøkomponenter omfatter de mål og aktiviteter, som udelukkende vedrører prioriterede miljøområder inden for det nordiske miljøsamarbejde. Endvidere er den del af de kortsigtede indsatser 2001-2004 i strategien for bæredygtig udvikling, som miljø har ansvaret for, blevet prioriteret og indarbejdet i handlingsprogrammet. Prioriteringen skal ses i sammenhæng med miljøsamarbejdets bidrag til sektorintegration og i forhold til handlingsprogrammets fireårige periode og de budgetmidler, der er til rådighed.

3 Generelle samarbejdsområder inden for natur og miljø

Det nordiske samarbejde har siden 1995 bygget på tre søjler: Norden, Nærområderne og EU/EØS, herunder øvrigt internationalt samarbejde. Det nordiske natur- og miljøsamarbejde inden for Nordisk Ministerråd relateres til de tre søjler for at synliggøre de politiske prioriteringer i samarbejdet inden for søjlerne. I 1996 blev samarbejdet i Nordisk Råd omstruktureret, således at der er tre parlamentariske udvalg: Nordenudvalget, Nærområdeudvalget og Europaudvalget. Miljøspørgsmålene hører administrativt under Nærområdeudvalget. I de næste afsnit er det generelle nordiske miljøsamarbejde beskrevet i forhold til de tre søjler. De temaområder, som beskrives under de enkelte søjler, kan også have relevans for de øvrige søjler.

Norden

I samarbejdet om indsatser i Norden står beskyttelsen af natur og miljø, herunder den biologiske mangfoldighed samt mangfoldigheden af landskaber, kulturminder og kulturmiljø, højt på dagsorden. Naturen skal forvaltes, så naturligt forekommende arter sikres i levedygtige bestande, og så variationen af naturtyper og landskaber opretholdes. Det skal gøres muligt at sikre den biologiske mangfoldigheds fortsatte udviklingsmulighed for kommende generationer. Omgivelserne skal være så rene, at menneskers sundhed samt dyr, planter og kulturværdier ikke skades. Befolkningens trivsel og sundhed skal også sikres gennem mulighederne for et aktivt friluftsliv. Endelig skal der arbejdes for en bæredygtig anvendelse af naturressourcerne.

Miljøovervågning og -data spiller en vigtig rolle i det nordiske samarbejde. De skaber grundlag dels for bedømmelsen af miljøets tilstand, for valg af indsatser og af instrumenter, dels for påvirkning af de internationale processer. Endvidere er det vigtigt, at der findes indikatorer, så det kan vurderes, om målene nås.

Temaer som blandt andet miljø og sundhed, miljø og jordbrug samt miljø og økonomi er ligeledes væsentlige nordiske indsatsområder i det nordiske miljøhandlingsprogram. Forbrugerne skal sikres sunde produkter og levnedsmidler samt oplyses bedst muligt herom.

Dette sker blandt andet gennem den nordiske miljømærkning, Svanen.

Nærområderne

Nærområderne defineres til at omfatte de baltiske lande, det nordvestlige Rusland (regionerne Archangelsk, Murmansk, Leningrad, St. Petersborg og Kaliningrad samt republikken Karelen i Den russiske Føderation) og det arktiske område.

For Nordens nærområder står en ansvarsfuld udnyttelse af naturressourcer og hensyn til det unikke miljø centralt. Akut belastning gennem fortsatte udslip til hav og luft samt risici for fremtidige miljøkatastrofer udgør en alvorlig trussel.

Det nordiske miljøsamarbejde prioriterer støtten til løsning af miljøproblemerne i Nordens Nærområder højt. Indsatsen skal ske såvel gennem politisk indflydelse på beslutninger i Norden og i relevante internationale processer, som ved gennemførelse af konkrete miljøforbedrende projekter og investeringer i miljøvenlig teknik og infrastruktur, for eksempel udvikling af vandforsyning og spildevandsrensning. Indsats mod akutte miljøproblemer, støtte til miljøadministrationen i nærområderne, herunder kundskabsopbygning, kompetanceopbygning og informationsformidling samt inddragelse af miljøaspektet i beslutningsfasen inden for øvrige sektorer prioriteres.

Resultater opnås bedst i samarbejde med nærområderne, EU, internationale finansieringsinstitutioner samt forskellige donorlande. I forhold til EU er især de baltiske landes forberedelse til medlemskabet af EU samt Den nordlige Dimension i EU's politik centrale indsatsområder. Samarbejdet mellem de forskellige regionale organisationer bør styrkes og forenkles.

Der er etableret specielle nordiske finansieringsinstitutioner som NEFCO og NIB, som i høj grad retter sin virksomhed mod miljøet, og som skaber en additionalitet i forhold til andre indsatser. Finansieringsinstitutionerne kan hjælpe til at etablere finansieringspakker og -løsninger for miljøindsatser i nærområderne. Ved hjælp af disse finansieringsinstitutioner vil de nordiske lande bidrage konkret til at gennemføre miljøforbedrende projekter og investeringer i miljøvenlig teknik og infrastruktur, samt til at opbygge og styrke landenes administrationer.

Det nordiske nærområdebudget, som er et rammebudget vedtaget for 2000-2002, bør disponeres sådan, at der fortsat findes muligheder for at støtte miljøaktiviteter i nærområderne.

Østersøregionen

Det nordiske samarbejde skal medvirke til, at landene omkring Østersøen gennemfører aktiviteter, der medvirker til at genoprette Østersøens økologiske balance med fokus på forureningen af Østersøen. Dette indebærer, at landene i nærområdet omkring Østersøen fortsat skal støttes i at udvikle en effektiv lovgivning og miljøadministration. Særligt landene i Baltikum, der søger medlemskab af EU, bør støttes i at implementere gældende EU-lovgivning.

For Østersøregionen vil det nordiske miljøhandlingsprogram fortsat bidrage til implementeringen af miljøhandlingsprogrammet for Østersøen (HELCOM JCP), Baltic 21 samt EU's Handlingsplan for den Nordlige Dimension. Aktiviteterne vil blive gennemført fælles nordisk, nationalt eller søgt gennemført via finansieringsinstitutionerne NEFCO og NIB (MIL-ordningen).

Arktis

Det nordiske samarbejde skal medvirke til, at de arktiske lande igangsætter tiltag, som bidrager til en bæredygtig udvikling, som giver et rent miljø, beskytter landskaber, kulturmiljøer og biodiversitet. Økosystemer må beskyttes og udnyttelse af de levende ressourcer skal sikre fortsatte levedygtige og bæredygtige bestande. Arktis er stærkt påvirket af udslip fra andre regioner. Dette kræver en øget grad af miljøtiltag i disse regioner samt koordineret nordisk samarbejde om at styrke de internationale konventioner, som har betydning for miljøtilstanden i Arktis. Op-

følgningen af den nordiske handlingsplan for natur- og kulturmiljøbeskyttelse i Arktis, som miljøministrene vedtog i 1999, er vigtig i denne sammenhæng.

Norden arbejder for, at miljøprogrammerne (AMAP, CAFF, PAME, EPPR) under Arktisk Råds styrkes. Norden forventes at prioritere arbejdet i Arktis Råd under kommende nordiske formandskaber, som indledes med Finland fra 2000-2002. På Arktisk Råds ministermøde i oktober 2000 blev der vedtaget en handlingsplan for eliminering af forurening i Arktis (ACAP), der prioriterer POP's, tungmetaller, radioaktivitet og ozonlagsnedbrydende stoffer. Samtidig blev der vedtaget et arktisk klimaprogram (ACIA).

Barentsregionen

I Barentsregionen vil det nordiske samarbejde prioritere arbejdet for at integrere miljøhensyn og forstærke miljøadministrationerne lokalt og regionalt i Nordvest-Rusland. Begrænsning af forureningskilder i Nordvest-Rusland prioriteres, herunder fremme af renere produktion, systemer for miljøstyring og investeringer i miljøteknologi, således at miljøeffektiviteten i russisk industri på længere sigt øges. Finansieringsinstitutionen NEFCO bidrager til projekter herom. Arbejdet med at forbedre kernesikkerheden støttes. Samarbejde som fremmer lokalt engagement (LA21), herunder urbefolkningens engagement, og samarbejde om biodiversitet, herunder skove, og kulturminde er ligeledes prioriterede områder.

EU/EØS og øvrigt internationalt samarbejde

EU/EØS

Danmark, Finland og Sverige er medlemmer af EU-samarbejdet, og Norge og Island indgår i det europæiske økonomiske samarbejde gennem EØS-aftalen.

De nordiske lande søger gennem en fælles indsats at vinde gehør for nordiske synspunkter i EU's miljøarbejde og fokuserer på spørgsmål, hvor de nordiske lande har et værdifællesskab og sammenfaldende interesser. Målet er at skabe en platform for initiativer i sager, hvor landene har et ønske om at påvirke den europæiske dagsorden. Dette sker blandt andet gennem regelmæssige diskussioner af vigtige EU/EØS spørgsmål på ministermøderne og på embedsmandsmøderne. Formålet er såvel informations- og erfaringsudbytte som policydiskussioner i vigtige aktuelle EU-spørgsmål, for eksempel forud for EU's miljøministermøder.

De nordiske lande skal identificere og varetage fælles nordiske interesser i Europapolitikken med henblik på, at miljøhensyn integreres i sektorerne og i støtteordningerne, samt at miljølovgivningen skærpes. Dette indebærer, at sektorerne skal tage det fulde ansvar for sine respektive miljøproblemer, at princippet om bæredygtig udvikling integreres i arbejdet inden for alle sektorer, samt at relevante programmer og direktiver indeholder tilstrækkelige krav med henblik på at minimere miljøproblemerne. Det nordiske samarbejde skal aktivt yde en indsats for at følge op på EU's 6. miljøhandlingsprogram og EU's strategi for bæredygtig udvikling. Ved EU's udvidelsesforhandlinger med de nye ansøgerlande i Østersøregionen skal der lægges stor vægt på miljøhensyn. Udvidelsesforhandlingerne indebærer i sig selv, at miljøpolitikken styrkes i ansøgerlandene. Samtidig bør negative effekter af den efterfølgende økonomiske udvikling på natur- og miljøområdet minimeres. Den nordiske koordinering af synspunkter og påvirkningen af EU's arbejde med den Nordlige Dimension prioriteres fortsat.

Øvrige internationale processer

De nordiske lande har lang tradition for at samarbejde og at tage vigtige fælles initiativer inden for internationale processer, herunder CSD, UNEP og WTO. Kundskabsopbygning gennem evalueringer, informationsudveksling og fælles initiativer spiller en vigtig rolle for dette samarbejde. I de internationale processer har det nordiske miljøsamarbejde som mål at opnå det højeste ambitionsniveau. De nordiske lande skal bidrage til at videreudvikle og følge op på internationale aftaler og konventioner, som for eksempel klimakonventionen, biodiversitetskonventionen samt POPs. Endelig foregår vigtige regionale processer i blandt andet UN/ECE og OECD.

4 Indsatsområder 2001-2004

Miljøarbejdsgrupperne og de tværsektorielle grupper har arbejdet inden for en række områder (klima, luft, natur og biologisk mangfoldighed, jord- og skovbrug, havet, kemikalier, affald og produkter, energi, fiskeri, landskab, kulturmiljø, friluftsliv, miljøovervågning og -data). De fleste af disse områder er prioriteret i strategien for bæredygtig udvikling. Det nordiske miljøhandlingsprogram søger at støtte op om disse områder gennem aktiviteter, der bidrager til, at man på længere sigt når målene i strategien.

I det følgende beskrives de indsatsområder og aktiviteter, som miljø samarbejdet prioriterer de næste fire år. Detaljeringsgraden inden for de enkelte indsatsområder kan variere. Foruden de angivne prioriteringer i handlingsprogrammet, kan man i perioden tilføje yderligere politisk prioriterede aktiviteter, for eksempel i overensstemmelse med formandskabsprogrammer og lignende. Aktiviteter relateret til et indsatsområde kan også være relevante for andre områder.

For så vidt angår hav- og luft samt kemikalier, er disse aktiviteter hovedsageligt styret af det internationale miljø samarbejde.

5 Miljøområder

I afsnit 4.1 er listet de miljømæssige indsatsområder, som er prioriteret i det nordiske miljø samarbejde. Det drejer sig om områderne luft, klima, hav, biodiversitet og genetiske ressourcer, landskab og kulturmiljø, friluftsliv samt kemikalier og affald.

Luft

Luftkvaliteten i Norden bidrager fortsat til skadelige effekter både på menneskers sundhed og på naturmiljøet. Den nordiske indsats for at påvirke det internationale samarbejde inden for dette område, har opnået gode resultater. Det er fortsat nødvendigt at prioritere indsatsen, idet Norden er stærkt påvirket af grænseoverskridende luftforureninger. Foruden forureningsproblematikken prioriteres partikler og miljøgifte. Den nordiske indsats retter sig først og fremmest mod at påvirke arbejdet inden for UN/ECE og EU.

Overordnede mål

Luftens indhold af forurenende stoffer må ikke overskride niveauer, som skader menneskers sundhed, natur og kulturværdier.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for :

- at forpligtelserne i Göteborgprotokollen – konventionen om grænseoverskridende luftforureninger (LRTAP), ECE/POP-protokollen og ECE/HM-protokollen , EU's forurenings- og oxidantstrategi samt direktiverne om udslipsniveauer og luftkvalitet opfyldes, samt at tiltag med tilsvarende ambitionsniveau gennemføres i EU-kandidatlandene med henblik på at mindske grænseoverskridende luftforureninger
- at der inden 2005 udarbejdes et nyt beslutningsgrundlag for revisionen af LRTAPs Göteborgsprotokol og for EU-direktivet om udslipsniveauer, og at revisionen sætter som mål frem til 2020 at halvere de naturområder, hvor tålegrænserne bliver overskredet i Norden sammenlignet med situationen i 2010
- at grænseværdien for små partikler udvikles og at EU's anbefalede partikelniveauer opnås i hele Norden (år 2010)
- at 2015 niveauerne for oxidantkoncentrationen i hele Norden skal ligge under de kritiske niveauer for vegetation, sundhed, kulturværdier og materialer.

Aktiviteter

- Aktiv påvirkning af det internationale samarbejde gennem koordinering og opbygning af viden.
- Samarbejde som støtter ratificering og effektiv implementering samt ved behov revision af internationale overenskomster.
- Udredninger og informationsudveksling på området om:
  - sammenhængen mellem udslip, belastning og effekt
  - biologiske effekter
  - omkostningseffektive gennemførelser af nationale forpligtelser indenfor udslip af svovl- og kvælstofoxider, flygtige organiske forbindelser (VOC), ammoniak og partikler til luften

Forventede resultater

- En styrket nordisk indsats i det internationale samarbejde, som skal danne basis for forhandlinger om yderligere reduktioner.
- En "køgebog" for omkostningseffektive metoder for nationale implementeringer af internationale forpligtelser vedrørende luftforureninger.
- Øget indsigt i sammenhængen mellem udslip, belastning og effekt, herunder biologisk effekt.

Klima

Klimaforandringen er formodentligt den mest alvorlige miljøtrussel, som mennesker står over for, og en fortsat aktiv indsats fra de nordiske lande er nødvendig. Arbejdet med at implementere forpligtelserne i klimakonventionen og Kyoto-protokollen bør igangsættes, ligesom arbejdet med at udvikle og forhandle internationale mål for klimapolitikken efter 2012. Det nordiske samarbejde prioriterer klimaforhandlingerne i det internationale samarbejde højt.

Aktiviteterne på klimaområdet skal ses i tæt sammenhæng med energisektorens aktiviteter (jvnf. 4.2). Klimaområdet inddrages i energisektorens arbejde, hvorfor der er sammenfald mellem aktiviteterne i henholdsvis klimaafsnittet og energiafsnittet.

Overordnede mål

Atmosfærens indhold af drivhusgasser skal stabiliseres på et niveau, hvor den menneskeskabte påvirkning ikke er farlig for mennesker og økosystemer.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for¹:

- at deltage aktivt i udviklingen af klimapolitikken nationalt og internationalt
- at udvikle Østersøregionen som en "testing ground" for Kyoto-mekanismerne i perioden frem til 2008
- at Kyoto-protokollens forpligtelser for udslip af klimagasser for perioden 2008-2012 og øvrige forpligtelser under klimakonventionen følges op, herunder arbejde for etablering af overordnede principper for fordeling af udslipsrettigheder internationalt.
- at forbedre vidensgrundlaget, som er nødvendigt for klimapolitiske beslutninger
- at man inden for de internationale klimaforhandlinger i god tid udarbejder langsigtede mål for perioden efter 2012

---

¹ I henhold til Decision 1/CP.3 5 d på det tredje partsmøde i Kyoto har Island endnu ikke underskrevet Kyoto-protokollen, idet der ikke er taget endelig beslutning vedrørende dette punkt, som omfatter enkelte projekters indflydelse på drivhusgasudledninger.

Aktiviteter

- Undersøge og udvikle metoder til at fremme reduktioner i udledningen af drivhusgasser.
- Undersøgelse af mulighederne for et større samarbejde om for eksempel regionale klimaforandringer og deres konsekvenser for landbrug, skovbrug, fiskeri og biologisk mangfoldighed.
- Udredning om skovrejsning som middel til at mindske effekterne af CO₂-udledningen.
- Bidrage til at udarbejde en rammeaftale, en investeringsfond og eventuelt et kompetence-netværk med henblik på at afprøve Kyoto-mekanismerne i Norden og Østersøregionen samt en Joint Implementation Facility.
- Bidrage til at undersøge mulighederne for at etablere et fælles kvotemarked for CO₂ i Norden.

Forventede resultater

- Øget samarbejde og viden om klimaforandringer og metoder til reduktioner af udledningen af drivhusgasser.
- Øget viden om skovrejsning som CO₂begrænsende faktor.
- Erfaringer om Norden og Østersøregionen som test-område til brug for det videre arbejde under klimakonventionens.
- Øget viden og erfaringer om mulighederne for at etablere et kvotemarked for CO₂ i Norden.

Hav

Havene belastes af udledninger fra næringsstoffer og andre miljøbelastende (ofte syntetiske) stoffer, og påvirkes visse steder rent fysisk af menneskelig aktivitet. Resultatet kan i værste fald give drastiske ændringer eller delvis udryddelse af livet i havet i kortere eller længere tid. Forekomsten og bestanden af alger, bunddyr, havpattedyr, fisk og fugle er indikatorer for miljøtilstanden, men i sidste ende skal hele økosystemet vurderes. Det marine miljø er stadig under voldsomt pres både på grund af forurening med farlige stoffer, herunder radioaktive udslip, og ulovlige olieudslip og på grund af visse fiskemetoders negative effekter på sårbare økosystemer. I Østersøen og visse dele af Nordsøen har særligt den store næringsbelastning været årsag til alvorlige overgødningsproblemer. Det nordiske samarbejde om havet støtter primært det internationale samarbejde for havbeskyttelse, blandt andet HELCOM, OSPAR og samarbejdet i de arktiske områder og EU.

Overordnede mål

Tilførslen af farlige stoffer til de nordiske havområder skal inden for en generation (25 år) reduceres, så indholdet af farlige stoffer ikke overskrider baggrundsniveauerne for naturlige stoffer, og så menneskeskabte stoffer reduceres til nær nul. Endvidere skal belastningen af næringsstoffer i områder med eutrofieringsproblemer være under niveauer, der giver langsigtede påvirkninger, og den økologiske balance i havene skal genoprettes.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at bidrage til at den globale havbeskyttelse forbedres (POP, Global Program of Action for Protection of the Marine Environment from Land-based Activities (GPA), MARPOL, London-konventionen) og at miljøsamarbejdet i Østersøregionen og inden for Nordsøesamarbejdet støttes (HELCOM og OSPAR)
- at tilførslen af næringssalte og -stoffer i områder med eutrofieringsproblemer samt miljøfarlige stoffer reduceres med 50% i 2005 med udgangspunkt i 1985
- at de kritiske belastningsniveauer i forskellige kyst- og havområder fastlægges, i første omgang for næringssalte
- at håndtering af olie og affald til havs og i havnene ikke belaster miljøet

Aktiviteter

- Udredning om omkostningseffektive tiltag, der skal mindske effekterne af eutrofiering og farlige stoffer.
- Aktiv påvirkning af det internationale samarbejde gennem koordinering og opbygning af viden samt at arbejde for, at de lande, der påvirker de nordiske farvande mest, ratificerer og implementerer internationale aftaler.
- Udredning og informationsudveksling om sammenhængen mellem udslip, belastning og effekt samt økosystemeffekter, herunder at vurdere, hvorvidt der kan fastsættes kritiske belastningsgrænser for marine økosystemer inklusiv kystområder.
- Fejldisponering af affald fra skibe skal reduceres gennem at medvirke til et fælles europæisk regelsæt for skibsassald.

Forventede resultater

- Tilførslen af miljøfarlige stoffer til Østersøen og Nord Atlanten er reduceret med henblik på ophør i år 2020, herunder implementeret integreret effekt og kemisk overvågning samt metoder til at bedømme miljøfarligheden af nye kemikalier i relation til det marine miljø.
- Belastningen er reduceret med 50% år 2005 og omkostningseffektive tiltag er gennemført.
- Der anvendes mindre skadelige eller ideelt ikke skadelige antifouling malinger, og IMO vedtager rekommendationer om antifouling.
- JCP Action programme er fremmet, og OSPAR strategi for Eutrofiering er gennemført samt kvaliteten af data for tilførslen af stoffer til Østersøen og Nordsøen er forbedret.
- Bedre affaldshåndtering.

Biologisk mangfoldighed og genetiske ressourcer

Gennem århundreder er naturen og miljøet blevet påvirket af menneskelige aktiviteter. Mange dyre- og plantearter er som følge heraf uddøde eller truede. Byer, veje og ensartede bevoksninger på marker og i skove, overgødsning og udledning af miljøskadelige stoffer til naturen samt nedlæggelse af traditionelle jordbrug har mange steder påvirket områder med et rigt og varieret plante- og dyreliv negativt. Det nordiske samarbejde inden for biologisk mangfoldighed indebærer beskyttelse samt bæredygtig brug af alt fra genetiske ressourcer til hele økosystemer.

Overordnede mål

Bevare mangfoldigheden af plante- og dyrearter og deres biotoper/habitater samt at sikre bæredygtig brug af naturressourcerne samt genetiske ressourcer i Norden og dets nærområder.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at aktivt styrke internationale processer og forhandlinger på naturområdet for at sikre den biologiske mangfoldighed
- at fremme beskyttelsen af naturen og truede biotoper og arter samt bevaringen af en repræsentativ andel af de forskellige nordiske naturtyper
- at styrke genoprettelse af natur og forebyggelse af erosion
- at spredning af menneskeskabte organismer og organismer, som ikke hører naturligt hjemme i økosystemerne, ikke skader eller begrænser økosystemets funktion
- at skærpe indsatsen over for miljøkriminalitet i Norden

Aktiviteter

- Følge op på internationale naturbeskyttelseskonventioner og relevant EU arbejde, blandt andet gennem at udveksle nordiske erfaringer med handlingsplaner og sektorintegration samt at udvikle indikatorer.
- Indsamle viden om, hvordan man genopretter naturlig vegetation og biotoper, der forebygger erosion.

- Udredning om spredning af menneskeskabte organismer og organismer, som ikke hører naturligt hjemme i økosystemerne, samt arbejde for at styrke lovgivningen om beskyttelse af økosystemerne mod disse organismer.
- Erfaringsudveksling og kompetenceopbygning omkring miljøkriminalitet mellem ansvarlige myndigheder i Norden, .
- Følge op på den Nordiske handlingsplan for natur- og kulturmiljøbeskyttelse i Arktis

Forventede resultater

- Forstærket påvirkning af de internationale processer om naturbeskyttelse og forbedret national implementering og udviklede naturindikatorer.
- Gode eksempler på beskyttelse af natur, truede biotoper og arter, samt bevarelse af repræsentative nordiske naturtyper .
- Forbedret grundlag for genopretning af natur, samt forebyggelse af erosion.
- Øgede kundskaber om problematikken om spredning af menneskeskabte organismer og organismer, som ikke hører naturligt hjemme i økosystemerne.
- Styrket samarbejde mellem ansvarlige myndigheder for at forhindre miljøkriminalitet på naturområdet.
- Styrket natur og kulturmiljøbeskyttelse i Arktis.

Landskab og kulturmiljø

Landskabet og kulturmiljøet er under konstant forandring, men de seneste årtiers forandringer er sket i en fart og med konsekvenser, der ikke er set tidligere. Store dele af landskabets kvalitet og diversitet og mange kulturmiljøer er uigenkaldeligt gået tabt. Det gælder både kulturmiljøet i byerne, i det åbne land, i landbrugslandskabet og i grænsen mellem land og havet og den geologiske mangfoldighed. Det samme er tilfældet med nogle af de kulturhistoriske strukturer, enkeltmonumenter (bygninger, gravhøje mv.) og helheder (dyrkningssystemer, bebyggelsesmønstre mv.).

Overordnede mål

Sikre de nordiske landskabers diversitet og særegenhed samt rekreative anvendelse og sikre Nordens kulturmiljø i hele sin tidsmæssige, funktionelle og egnskarakteristiske mangfoldighed.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- en effektiv opfølgning af den Europæiske landskabskonvention
- at styrke det nordiske kulturmiljøsam arbejde, så erfaringerne med forvaltning af kulturmiljøet udnyttes til fælles nordisk gavn, såvel nationale som internationalt.
- at styrke kulturmiljøet:
  - som dimension i den integrerede miljøindsats
  - som led i sektoransvaret
  - for at sikre Nordens kystkultur
- at forstærke beskyttelsen af kulturmiljøet i Arktis ved at følge op på den nordiske handlingsplan for natur- og kulturmiljøbeskyttelsen i Arktis

Aktiviteter

- Skabe en grund for nordisk samarbejde om opfølgning af den europæiske landskabskonvention i samarbejde med nærområderne og øvrige europæiske lande blandt andet ved at identificere de nordiske landskabers diversitet, kvalitet, problemer og muligheder.
- Videreføre og implementere den nordiske handlingsplan for kulturmiljø i landskabet (1996-2000) , herunder blandt andet kompetanceudvikling, uddannelse, metodeudvikling og sektorsamarbejde såvel i forhold til Norden, nærområderne og internationalt
- Implementere den nordiske handlingsplan for natur- og kulturmiljøbeskyttelse i Arktis.
- Skabe grundlag for samarbejde om at sikre den nordiske kystkultur

Forventede resultater

- Forbedret grundlag for national opfølgning af den europæiske landskabskonvention og fælles nordiske indsats for beskyttelse af landskabet og kulturmiljøet
- Styrket beskyttelse af naturen, kulturmiljøet og landskabet i Norden, nærområderne og internationalt

Friluftsliv

Befolkningen, især børn og unge, bør have mulighed for at bruge naturen i hverdagen. Besøg i naturen giver en større forståelse for naturen og dermed en øget beskyttelse af vores naturområder. Ophold i naturen forbedrer også det fysiske og psykiske velvære. Gode adgangsmuligheder til naturen, grønne områder og kvalitet i natur, miljø og kulturmiljø er vigtige forudsætninger for friluftslivet og naturturisme.

Overordnede mål

Sikre et friluftsliv, som bygger på princippet om bæredygtig udvikling, og sikre en natur for befolkningens sundhed og trivsel.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at fremme den frie adgang til naturen med henblik på at sikre det traditionelle nordiske friluftsliv, som bygger på allemandsretten, herunder adgangen til Nordens kyster
- at arbejde for turisme på naturens betingelser og under hensyntagen til lokalbefolkningernes betingelser

Aktiviteter

- Udarbejde et grundlag for bedre forvaltning af beskyttede områder og øget adgang til naturen.
- Udbrede kundskabet om naturen og lokalbefolkningens vilkår samt adgangen til naturen både i Norden, i nærområderne, i EU og i andre internationale sammenhænge.
- Udarbejde kriterier for miljømærkning til brug i forbindelse med naturturisme.

Forventede resultater

- En forbedret forvaltning af beskyttede områder og en øget adgang til naturen for at muliggøre et bæredygtigt friluftsliv.
- Øget kundskab og kompetence om adgang til naturen og naturens forudsætninger i Norden og internationalt.
- Kriterier for miljømærkning i forbindelse med naturturisme, som i fremtiden kan indgå i et internationalt klassificeringssystem, er udarbejdet.

Kemikalier

Der anvendes i dag en lang række kemiske stoffer, og de fleste af disse stoffer er ikke undersøgt til bunds for miljø- og sundhedsfarlige egenskaber. I arbejdet med klassificering og mærkning fokuseres der blandt andet på miljø- og sundhedsproblemer. Selv om brugen af visse problematiske stoffer er ophørt, kan stofferne stadig udgøre et problem, hvis de for eksempel indgår i produkter med lang levetid og findes i detaileddet og hos forbrugerne mange år efter en produktion er ophørt. Desuden udvikles der stadig nye stoffer og ny anvendelse, og vi bliver stadig opmærksom på nye problemområder, blandt andet på grund af bedre metoder til at opdage skadelige effekter. Principperne om substitution og producentansvar skal anvendes. Det nordiske samarbejde skal støtte nærområdernes engagement i internationalt kemikaliearbejde.

Overordnede mål

Anvendelse af kemikalier må ikke medføre en risiko for negative effekter på sundhed og miljø, og udslip af kemikalier, som udgør en trussel mod sundhed og miljø, skal ophøre inden for en generation (25 år).

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at konkretisere og operationalisere generationsmålet inden for OSPAR og HELCOM
- at regelsæt og strategier, som fører til et højere beskyttelsesniveau inden for EU/EØS, er vedtaget
- at internationale retsligt bindende aftaler, som i videst muligt omfang forbyder og sætter strenge grænser for anvendelse og udslip af sundheds- og miljøfarlige kemikalier, er vedtaget

Aktiviteter

- Skabe et bedre grundlag for at konkretisere og operationalisere generationsmålet, blandt andet gennem effektiv kemikaliekontrol, udslips- og produktregistre, udvikling af indikatorer og målemetoder for kemikaliers farlighed
- Arbejde for at producenter og forhandlere har pligt til at informere om produkternes indhold af kemikalier samt følge op med kontrol.
- Bidrage til opfølgningen i EU af centrale kemikaliedirektiver, herunder arbejde for anvendelse af forsigtighedsprincippet.
- Arbejde for bindende forpligtigelser vedrørende generationsmålet i OSPAR og HELCOM.
- Bidrage til udvikling af testmetoder inden for OECD, samt global harmonisering af klassificering og mærkning af kemikalier i OECD, ILO og FN
- Forberede forslag til nye stoffer, som kan fremmes, når ECE/POPprotokollen samt den globale POP-konvention træder i kraft, og arbejde for, at der etableres en effektiv finansiel mekanisme under POP-konventionen .
- Arbejde for begrænsning af andre stoffer end POPs (tungmetaller) på globalt niveau gennem internationale aftaler
- Arbejde for udvidelse af stoffer omfattet af PIC konventionen og Montreal protokollen

Forventede resultater

- Udslip og brug af prioriterede kemikalier og bekæmpelsesmidler er reduceret
- Bedre viden om anvendte stoffer og kemikalier, som anvendes i processer og produktion af varer
- Øget producentansvar, herunder informationsansvar
- Der stilles samme slags krav for stoffer, som anvendes, uanset om de i dag betragtes som eksisterende eller som nye stoffer
- EU har vedtaget en ambitiøs overordnet kemikaliestrategi og Integrated Product Policy (IPP)

- Arbejdsdeling og koordinering af synspunkter i EU's arbejdsgrupper for kemikalier.
- Generationsmålet (25 år) er konkretiseret i OSPAR og HELCOM
- Effektiv international gennemførelse af de nye globale konventioner: Montreal- og Rotterdamkonventionen og den kommende POP-konvention samt ECE protokollerne om POPs og tungmetaller (S) (Aarhusprotokollen)
- Flere stoffer med relevante egenskaber omfattes af den globale POP-konventionen samt ECE protokollen om POP og Montreal-protokollen
- Global accept af behovet for regulering non-POPs

Affald

Affaldsmængderne i Norden er stigende, og bortskaffelsen af affaldet påvirker både grundvand, jord, luft og sundhed. Miljøproblemer fra affald afhænger dels af mængderne og dels af hvilke stoffer, der indgår i affaldet og hvorledes affaldet håndteres. I princippet udgør affaldsmængder et tab af ressourcer. Ressourceeffektiviteten kan forbedres, og genanvendelse kan øges. Opmærksomheden skal især rettes mod produkter i hele deres livscyclus. Den nordiske indsats for at reducere miljøproblemerne ved affald må vurderes i et tværsektorielt perspektiv. Det er vigtigt at bryde koblingen mellem voksende affaldsmængder og økonomisk vækst.

Overordnede mål

Affaldsmængden og affaldets indhold af miljø- og sundhedsskadelige stoffer reduceres, og ressourcerne i affaldet udnyttes bedre.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at nedbringe de samlede affaldsmængder i Norden
- at øge kvaliteten i behandlingen af affaldet
- at udvikle nye fælles behandlingsmetoder i Norden til affaldsfraktioner, der kun forekommer i mindre mængder i hvert enkelt land
- at EU/EØS regler og foreskrifter inden for affaldsområdet bliver mere effektive

Aktiviteter

- Udarbejde et fælles grundlag for:
  - reduktion af affaldsmængderne gennem øget genanvendelse og ressourceeffektivitet
  - at udvælge og prioritere de miljøbelastende stoffer, som skal fjernes fra affaldsstrømmen
  - undersøge mulighederne for en mere ensartet brug af affaldsafgift/skatter i Norden.
- Kortlægge behandlingsmetoder for potentielle affaldsfraktioner, der ikke findes i tilstrækkelige mængde i hvert enkelt land, for at sikre muligheder for oparbejdning.
- Koordinere nordiske synspunkter i forhold til igangværende arbejde i EU med forskellige direktiver for eksempel elektronisk affald, biler, batterier, farligt affald, emballage, slam og kompost.
- Udarbejde grundlag med henblik på, at der kan opstilles strenge kriterier for kontrol med affald til deponering i forbindelse med udarbejdelsen af Bilag II til EU's deponeringsdirektiv senest i 2002 samt skærpe miljø og sundhedskravene til direktivet om kompost.
- Udarbejde grundlag for revisionen af EU's slamdirektiv, så arbejdet med grænseværdier for tungmetaller inddrager grænseværdier for miljøfremmede stoffer samt skærpede hygiejniske krav til anvendelse af slam på landbrugsjord.

Forventede resultater

- En reduktion af affaldsmængderne målt som tons affald pr. indbygger blandt andet gennem mindsket deponering og øget genanvendelse.
- Effekterne af anvendelse af affaldsafgifter/skatter i de nordiske lande er vurderet og fulgt op.
- Affaldsfraktioner, som kan oparbejdes på nordisk plan, er kortlagt.
- Et antal fraktioner og/eller udvalgte miljøbelastende stoffer genanvendes i højere grad eller stofferne fjernes fra affaldet.
- Skærpede EU-regler for grænseværdier, anvendelse og håndtering af slam og kompost.
- Bedre viden om både miljø- og sundhedsaspekterne ved behandling og genanvendelse af organisk affald.
- Koordineret nordiske synspunkter og påvirket udformning af affaldsdirektiverne.

6 Tværsektorielle samarbejdsområder

Sektorintegration er et vigtigt element i at opnå en bæredygtig udvikling. Dette indebærer, at de enkelte sektorer selv skal påtage sig ansvaret for at tage hensyn til miljøet i deres sektorpolitikker, målsætninger, virkemidler mv. Forudsætningen for en succesfuld integration er en klar fordeling af ansvar og kompetence i mellem miljø og sektorerne.

Siden 1995 har miljøsektoren samarbejdet med andre sektorer i de såkaldte tværsektorielle grupper. Der er således en tradition for, at miljø samarbejder med andre sektorer, og at miljøhensynet indarbejdes i sektorenes projekter og aktiviteter. I sektorerne og i det tværsektorielle samarbejde er samarbejdet baseret på strategier, handlings- og arbejdsprogrammer mv. Indsatsen i de tværsektorielle programmer og det nordiske miljøhandlingsprogram er blevet og vil løbende blive koordineret, så det sikres, at indsatser og aktiviteter supplerer og støtter hinanden.

Det tværsektorielle samarbejde skal inden 2002 drøfte og fremlægge forslag til, hvorledes målet om sektorintegration konkret kan indgå i samarbejdet. Samtidig skal strukturen for det fremtidige samarbejde diskuteres.

Aktiviteterne i det tværsektorielle samarbejde samfinansieres mellem miljø og den sektor, som miljø samarbejder med. I det følgende er beskrevet de aktiviteter og opgaver inden for det tværsektorielle samarbejde, som det nordiske miljø samarbejde i de næste fire år ønsker at prioritere og støtte.

Jord- og skovbrug

Jordbruget er både en trussel mod og en forudsætning for bevaring af væsentlige miljøværdier så som bygningsarv og levende jordbrugslandskab med kulturværdier og kulturbetinget biodiversitet. Jordbruget er en af de største bidragsydere af fosfor og kvælstof til det omgivende miljø. Fosfor og kvælstof tilføres markerne med handels- og husdyrgødningen samt gennem kvælstoffiksering. Fordampning af ammoniak fra stalde, gødningslagre og spredning belaster ligeledes skove og naturområder, da det afsætter kvælstof, som kan ændre følsomme naturtyper. En anden væsentlig miljøbelastning fra jordbruget er brugen af bekæmpelsesmidler.

Skovene har stor betydning for den biologiske mangfoldighed, landskabets karakter, friluftsliv, fortidsminder og kulturmiljø. Skovenes tilstand påvirkes af luftbåren forurening og skovdrift, hvor blandt andet brugen af pesticider og gødning spiller en rolle. Skovdriften har i stigende grad medført en markant tilbagegang for visse plante- og dyrearter.

Det tværsektorielle samarbejde

Miljø har med udgangspunkt i en strategi fra 1996 samarbejdet med sektoren jord- og skovbrug. Samarbejdet har fokuseret på fire indsatsområder: internationalt samarbejde, natur- og miljøvenlige produktionsformer, biodiversitet herunder genetiske ressourcer og forbedring af grundlaget for forvaltning af miljø- og naturressourcer. På baggrund af en ekstern evaluering af sam-

arbejdet er der udarbejdet en ny tværsektoriel strategi "Den nordiske miljøstrategi for jord- og skovbrug 2001-2004".

Herudover har Ministerrådet for jord- og skovbrug vedtaget et handlingsprogram for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde 2001-2004.

Jordbrug

Overordnede mål

Sikre de nordiske landes natur- og kulturmiljøværdier og biologiske mangfoldighed inden for jordbruget, herunder reducere belastningen af miljøet og vurdere effekten af genmodificerede organismer.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at reducere udledningen af fosfor og kvælstof, herunder ammoniak. (for kvælstof gælder 50% målet i 2005, jævnfør Nordsømålet og HELCOM)
- at sundheds- og miljørisikoen ved anvendelsen af pesticider i jordbruget reduceres med henblik på at nedsætte belastningen af hele miljøet
- at skabe et grundlag for at indvirke på det internationale samarbejde blandt andet inden for WTO og EU, herunder at påvirke EU's jordbrugspolitik, så natur- og miljøhensyn integreres
- at begrænse risici for miljø og sundhed ved brugen af genetisk modificerede organismer, GMO'er
- at fremme den biologiske mangfoldighed i forbindelse med praktisk jordbrug og rendrift samt at sikre de nordiske landes kulturmiljøværdier

Aktiviteter

- at skabe grundlag for reduktion af nærings- og pesticidbelastningen samt af energianvendelsen indenfor jordbruget blandt andet gennem livscyclusanalyser (LCA) samt gennem
  - arbejde med henblik på at reducere næringsbelastningen, for eksempel anvendelse af beregninger af næringsbalancen
  - arbejde med henblik på at reducere pesticidrisici, for eksempel effektiv anvendelse af bekæmpelsesmidler og gifte
- at skabe grundlag for fremme af miljøvenlige og holdbare former for jordbrug, hvor biodiversiteten og kulturlandskabet bevares samt at udøve indflydelse på det internationale arbejde med henblik på at nå dette mål, inden for blandt andet EU, WTO og FAO
- at arbejde for at skabe grundlag for sundheds- og risikobedømmelser, der bygger på forsigtighedsprincippet i forbindelse med anvendelse af GMO'er og at påvirke det internationale arbejde.

Forventede resultater

- Mål og indikatorer for reduktion af fosfor- og kvælstofudledninger
- Koordinering af de nordiske landes handlingsplaner for nedsættelse af pesticidbelastningerne i perioden frem til 2004, så det er muligt at følge det land, som er kommet længst.
- Rådgivning og erfaringsudveksling i forbindelse med at effektivisere forbruget af bekæmpelsesmidler.
- Øget nordisk indflydelse på EU og det internationale samarbejde.
- Øget viden om brugen af GMO'er og eksempler på tilpasning af jordbrug, som tilgodeser truede arter og biotoper med lignende forudsætninger i de nordiske lande.
- Eksempler som belyser hvordan jordbruget er med til at beskytte kulturmiljøet.

Skovbrug

Overordnede mål

Bidrage til at sikre mangfoldigheden af nordiske skovtyper, naturtyper, biodiversitet, landskabsværdier samt den rekreative udnyttelse af skovene, samt at bidrage til at sikre en bæredygtig udvikling af verdens skove, herunder påtage sig en aktiv international rolle

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for at styrke og udvide samarbejdet om bæredygtigt skovbrug ved:

- at fastholde og styrke indsatsen for den biologiske mangfoldighed specielt vedrørende de vilde arter og hjemmehørende arter
- at værne om en repræsentativ og faglig set tilstrækkelig andel af de forskellige nordiske skovtyper og naturtyper, herunder flersidig og miljøvenlig skovdrift
- at styrke bevidstheden om skovens sociale funktion (friluftsliv og rekreation) gennem større offentlig inddragelse og vægt på skovens sociale værdi
- at principperne i de nordiske programmer for beskyttelse og brug af genetiske skovressourcer integreres i internationale skovrelaterede aftaler/programmer
- at medvirke til at støtte arbejdet i UNFF (United Nation Forum of Forest) vedrørende bæredygtigt skovbrug og styrke implementeringen af internationale skovprogrammernes anbefalinger vedrørende bæredygtig skovdrift
- at sikre synergieffekter af målet om bæredygtigt skovdrift i forhold til eksisterende skovrelaterede instrumenter, blandt andet i Klimakonventionen, Biodiversitetskonventionen, Ørkenkonventionen, samt WTO, FAO og den Pan-Europæiske proces

Aktiviteter

- Iværksætte initiativer i form af videnopbygning, pilotprojekter, planlægningstiltag, kurser, seminarer mv. samt samarbejde med friluftsansorganisationer og skovejersorganisationer, herunder vedrørende videnopbygning og erfaringsudveksling :
  - Biodiversitet og genressourcer
  - Metodeudvikling af indikatorer hertil
  - Stabil næringsstofcirkulation
- Et nordisk og baltisk samarbejde i forbindelse med den internationale skovproces herunder muligheder omkring nationale skovprogrammer vedrørende spørgsmålet om bevaring af genressourcer via blandt andet input fra det kommende genressourceråd.
- Et nordisk samarbejde for at sikre integration mellem de forskellige konventioner, der relaterer sig til skovudviklinger, herunder særlig klimakonventionen og brugen af skove som sinks.

Forventede resultater

- Større fælles vidensgrundlag om bevaring af nordiske skove og naturtyper, genetiske ressourcer og biologisk mangfoldighed herunder indikatorer for bæredygtighed.
- Større offentlig bevidsthed og adgang til information om skovens sociale funktioner.
- Fokus i den globale skovproces vedrørende bevaring af biodiversitet og genetiske ressourcer .
- Baltisk- nordisk platform for samarbejde om implementering af internationale anbefalinger (IFF, Intergovernmental Forum of Forest, nu UNFF) om bæredygtigt skovbrug.

Fiskeri, fangst og akvakultur

Fiskeri og fangst påvirker både indirekte og direkte det marine økosystem. Redskaber, der slæbes over bunden, kan have negativ effekt på bundlevende organismer og deres levesteder. Selektivt fiskeri bør fremmes med henblik på at reducere bifangst. Akvakulturen belaster det akvatiske miljø ved, at opdrætsanlæg udleder næringsalte og andet organisk stof. Hertil kom-

mer udledninger af medicinrester og hjælpestoffer, som anvendes i produktionen. Organismer der undslipper fra opdræt kan bidrage direkte eller indirekte til skade på bestande af vildtlevende organismer.

Det tværsektorielle samarbejde

Det nordiske fiskerisamarbejde udarbejder selvstændige sektorprogrammer. Det seneste er "Strategien for det nordiske Fiskerisamarbejde 2001 til 2004".

Miljøsektoren har samarbejdet med sektoren for fiskeri, fangst og akvakultur siden midten af 90'erne. Der har været vedtaget tværsektorelle strategier for samarbejdet. Den seneste nordiske miljø- og fiskeristrategi løber i perioden 1999-2002. Det overordnede mål for strategien er at påvirke de internationale processer, der vedrører naturressourcespørgsmål om havmiljø, fiskeri og andre relevante emner. Det er endvidere sigtet med strategien at øge integrationen af miljøhensyn i fiskerisektoren samt at sikre et godt havmiljø som basis for den biologiske mangfoldighed og dermed et bæredygtigt fisker-, fangst- og akvakulturerhverv. Strategien støtter primært policy-skabende projekter.

Overordnede mål

Øget integrering af miljøhensyn i fiskerisektoren, som bidrager til at sikre havmiljøet, den biologiske mangfoldighed i havet og et bæredygtigt fiskeri, fangst og opdræt.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at fiskeri og opdræt drives med størst mulig hensyntagen til miljøet og vildtlevende bestande, hvor blandt andet utilsigtede bifangster nedbringes mest muligt
- at bidrage til en udvikling af integreret planlægning for udnyttelse af kyster og kysternes ressourcer, som kan forebygge interessekonflikter i kystområderne
- at forhindre introduktion af fremmede organismer i nordiske farvande, blandt andet gennem støtte til arbejdet i IMO og MARPOL om regulering af ballastvand
- at arbejde for, at udledninger af forurenende og gødskende stoffer til det akvatiske miljø reduceres mest muligt, blandt andet gennem arbejdet i OSPAR, HELCOM og Nordsøkonferencen.

Aktiviteter

- Fremskaffe viden om fiskeriets indvirkning på det marine miljø.
- Analysere, hvordan en integreret planlægning kan realiseres i praksis i kystzonen.
- Etablere/styrke et netværk for samarbejdet mellem miljø- og fiskeriforvaltningen for at styrke forberedelsen af internationale møder.
- Bidrage til et samarbejde om miljøcertificering.
- Bidrage til at udvikle et risikoatlas for transport og udskiftning af ballastvand samt et system til identifikation af behovet for behandling eller udskiftning af ballastvand.

Forventede resultater

- Informationsmateriale om fiskeriet og fiskeriets påvirkning af det marine miljø til en bred modtagerkreds.
- Opfølgning af sluterklæringen fra ministermødet i Bergen 1997 om integrering af fiskeri- og miljøspørgsmål er gennemført med henblik på videre behandling på 5. Nordsøkonferencen i 2002.
- Miljøaspekter bliver integreret i den forestående revision af EU's fiskeripolitik.
- Bedre kundskaber for at påvirke de regionale og andre internationale miljø- og fiskeriprocesser.
- Analyser og informationsmateriale, som støtter en integreret og operationel planlægning af fiskeri og anden udnyttelse af kystarealer og ressourcer.

- Bidrag til regulering inden for IMO og MARPOL vedrørende overførsel af fremmede organismer med ballastvand.

Transport

De senere år er transportintensiteten vokset, hvilket øger miljøbelastningen og kravene til trafik anlæg. Behovet for transport er afledt af behov i andre sektorer, og miljøkonsekvenserne indregnes sjældent i opgørelser over de andre sektorer og produkters miljøbelastning. Transportsektoren udleder en lang række miljøbelastende stoffer, hvoraf især udledningen af CO₂, NO_x, VOC og de helt små partikler samt støj er problematiske for miljø og sundhed.

Det tværsektorielle samarbejde

Transport er et af de områder, der er prioriteret højt i strategien for et bæredygtigt Norden samt i EU og i andre internationale fora. Det nordiske miljø samarbejde har gennem længere tid været i dialog med transportsektoren om at etablere et tværsektorielt samarbejde. Den nordiske ad hoc støjgruppe har udviklet en beregningsmodel for alle typer udendørs støj, som forventes at ville lede til et højere ambitionsniveau i EU/EØS.

Etablering af et samarbejde mellem miljø og transportsektoren vil blive prioriteret i de næste fire år, og i det følgende er beskrevet, hvilke indsatsområder og aktiviteter som samarbejdet kan omfatte.

Overordnede mål

De nordiske lande skal arbejde for, at miljøhensyn indarbejdes i transportsektoren og -politikken med henblik på at reducere transportbehovet og de negative påvirkninger af miljø og sundhed.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for at reducere miljø- og sundhedsbelastningen fra trafikken gennem:

- at udledningen af luftforurenende stoffer og støj er reduceret, så den samlede belastning fra transport ikke overskrider de kritiske belastningsniveauer
- at miljø- og sundhedskonsekvensvurderinger inddrages i fysisk planlægning og i alle projekter, der påvirker transporten, herunder tilrettelægge byudvikling, erhvervsudvikling og udformning af infrastruktur med henblik på at mindske transportbehovet
- at mindske transportsektorens energiforbrug og udslip af kuldioxid, NO_x, VOC
- at der i EU stilles strammere krav til køretøjers emission af små partikler samt NO_x og VOC og til støjegenskaber, så WHO's grænseværdier er overholdt
- at virke for skærpede krav til skibs- og lufttransporten i internationale fora, for eksempel IMO, ICAO

Aktiviteter

- Samle nordiske erfaringer med brugen af biodrivmidler i transportsektoren samt aktiviteter for at mindske udslip af klimagasser og andre luftforurenende stoffer og støjgener.
- Udarbejde en vejledning for strategiske miljøvurderinger ved infrastrukturplanlægning og støtte nærømråderne med at opbygge kapacitet for miljøvurderinger i forbindelse med infrastrukturbeslutninger.
- Gennemføre et studie om informationsteknologiens og -samfundets muligheder for at mindske transportbehovet.
- Arbejde for at skærpe EU-kravene vedrørende køretøjers emissioner af små partikler og støjegenskaber.
- Nordisk indspil til hvordan et system til miljøafgifter inden for flytransport og skibsfart kan udformes.

Forventede resultater

- Rapport om de nordiske erfaringer med brugen af biodrivmidler i transportsektoren samt sektorens aktiviteter for at mindske udslip af klimagasser, andre luftforurenende stoffer og støj.
- Studie om informationsteknologi og –samfundet i forbindelse med at mindske transportbehovet.
- Vejledning for strategiske miljøvurderinger ved infrastrukturplanlægning.
- Kapacitetsopbygning i nærområderne vedrørende miljøvurderinger i infrastrukturbeslutninger.
- Skærpede EU-krav til køretøjers emissioner af små partikler og støjegenskaber.
- Udredning om miljø afgifter inden for flytransport og skibsfart.

Produktorienteret miljøstrategi (poms)

En væsentlig del af vores miljøproblemer er knyttet til produktion, brug og bortskaffelse af produkter. Ud over at sætte fokus på industrisektoren, hvor anvendelsen af miljøbelastende stoffer og materialer skal reduceres, og forbruget af energi og ressourcer skal effektiviseres, skal miljøbelastningen fra produktet i hele dets livscyklus – fra vugge til grav – derfor i fokus. En produktorienteret indsats vedrører en lang række aktører fra hele produktkæden, fra udvinding af råstoffer til affaldshåndtering. Dermed kommer ikke blot hele miljøsektoren, men også konsument og næringsliv samt en lang række andre sektorer i spil, og markedet for renere produkter kommer i fokus. Arbejdet skal forankres i virksomhederne, og centrale aktører er produktudviklere, professionelle indkøbere, ledere, producenter og forbrugere.

Det tværsektorielle samarbejde

Det tværsektorielle POMS-samarbejde blev etableret i 1999. Repræsentanter fra miljø, næring og konsument deltager. Hensigten med arbejdet er at koordinere og identificere fælles problemstillinger inden for området og arbejde med en nordisk POMS/IPP (Integrated Product Policy). Samarbejdet er stærkt rettet mod det europæiske arbejde på området.

Det tværsektorielle Miljø- og Konsumentssamarbejde har først og fremmest arbejdet med miljømærkning, det nordiske miljømærke Svanen, og forbrugerspørgsmål. Samarbejdet vil blandt andet vurdere miljøeffekterne af miljømærkning og give anbefalinger vedrørende forbrugerkendskab. Der er udarbejdet en handlingsplan for det nordiske forbrugersamarbejde til år 2004.

Overordnede mål

Mindske de negative effekter på miljø og sundhed fra produktion og konsumtion af varer og tjenester i hele livscyklus samt fremme effektiv anvendelse af ressourcer

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at få en ledende international rolle inden for udvikling af en produktorienteret miljøstrategi, herunder fremme af ressourceeffektivitet, miljøvenlig produktion og udnyttelsen af fornybare fremfor ikke fornybare ressourcer
- at der findes metoder og værktøjer til miljø og sundhedsinformation, herunder miljømærkninger, LCA og andre informationssystemer
- at viden om renere produktionsprocesser i de nordiske lande anvendes i EU i forbindelse med udvikling af BAT-reference dokumenter(BREF)
- at nærområderne aktivt inddrages for at fremme POMS i disse områder
- at fremme markedet af renere produkter

Aktiviteter

- Udarbejde og følge op på en nordisk produktorienteret miljøstrategi samt udvikle indikatorer for ressourceeffektivitet.
- Koordinere nordiske synspunkter og indsatser for udvikling af POMS med henblik på, at påvirke arbejdet i EU og i andre internationale fora.
- Koordinere nordiske indsatser for udvikling af metoder for livscyklusanalyser (LCA), herunder datagrundlag og kobling til metode for fare- og risikovurderinger.
- Koordinere og udvikle værktøjer for miljø- og produktinformation i produktkæden, herunder miljøvaredeklarationer, miljøvejledninger samt fremme dialog mellem aktørerne.
- Spredte information om brugen af BAT (Best Available Technology)- i små og mellemstore virksomheder (SME) til EUs arbejde med BAT noter, suppleret med videreformidling til andre SME'er.
- Fremme udvikling og omsætning af renere produkter gennem koordinering og fremme af offentlige grønne indkøb i de nordiske lande.

Forventede resultater

- Fremmet udvikling af renere produkter, herunder renere teknologier i Norden og i EU.
- Styrket nordisk rolle i udviklingen af IPP i EU med udgangspunkt i Norden som foregangsland.
- Fælles metoder for LCA og LCA datagrundlag, inklusiv bedre kobling med metoder til fare- og risikovurderinger.
- Øget viden om POMS i nærområderne .
- Øget produkt- og serviceefterspørgsel efter renere produkter og serviceydelser.

Økonomi

At etablere en bæredygtig udvikling indebærer, at der skal etableres et samspil mellem natur- og miljøpolitik og økonomisk politik. Økonomiske konsekvenser af miljøindsatsen skal vurderes, ligesom miljøkonsekvenser af den økonomiske sektorpolitik skal indgå i de politiske beslutninger. Hvis der på lang sigt skal opnås en bæredygtig udvikling, må økonomisk vækst ikke fortsat medføre vækst i forbruget af de ikke-fornybare ressourcer. Livstils spørgsmål er af stor betydning for udbud og efterspørgsel af varer og tjenester. I dag findes der uudnyttede muligheder for at afkoble sammenhængen mellem økonomisk vækst og miljø- og ressourcebelastningen, men der er behov for øget viden og udvikling af metoder. Udvikling af vidensgrundlag, analysemetoder og styringsmidler/-instrumenter har været væsentlige indsatsområder i det nordiske samarbejde. Med dette samarbejde styrkes muligheden for at påvirke den internationale dagsorden.

Det tværsektorielle samarbejde

Det nordiske miljøsamarbejde har haft et mangeårigt samarbejde med den økonomiske sektor. Samarbejdet er koncentreret om analyser og vurderinger af økonomiske styringsmidler og af naturområdets økonomiske værdi. Arbejdet har blandt andet resulteret i et beslutningsgrundlag til finansministrene om økonomiske styringsmidler i den nordiske miljøpolitik. I forbindelse med bæredygtig udvikling og sektorintegration vil spørgsmålet om økonomisk integration stå centralt i de kommende år.

Overordnede mål

Sikre integration af miljøhensyn i den økonomiske sektor.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for at:

- styrke gennemførelsen af miljøøkonomiske analyser på områder, hvor Norden har fælles interesser
- sprede fælles information og analyser af miljøøkonomiske spørgsmål i de nordiske lande og nærområderne, internationalt og især til EU

Aktiviteter

- Gennemføre analyser om optimal anvendelse af styringsmidler, herunder især med henblik på økonomiske styringsmidler, hvilket betyder både skatter og afgifter samt afvikling af miljømæssige negative subsidier blandt andet i samarbejde med nærområderne.
- Fortsætte analyser inden for affaldssektoren for at nå omkostningseffektive løsninger specielt i forhold til genvindingscertificat. I denne sammenhæng bør producent/ansvarsprincippet holdes for øje.
- Bidrage og supplere (internationale) økonomiske analyser vedrørende klimaspørgsmål.
- Udarbejde analyser om integrering af miljøhensynet i økonomiske sektorpolitikker og i andre sektorpolitikker.
- Forsætte samarbejde vedrørende økonomisk vurdering af miljøressourcer og ressourceeffektivitet.
- Udarbejde grundlag for at deltage aktivt i EU/ENVECO samarbejdet, specielt vedrørende guidelines for miljøstøtte og effekterne heraf.
- Øget viden om miljøøkonomiske spørgsmål i de nordiske lande, nærområderne og EU.

Forventede resultater

- Øget erfaringsudveksling og samarbejde med kolleger og forskningsinstitutioner inden for Norden.
- Øget samarbejde og erfaringsudveksling med nærområderne vedrørende grønne afgifter.
- Øget spredning af information om gennemførte analyser, rapporter mv.
- Præsentation af nordiske analyser samt erfaringer i forskellige nationale som internationale fora.

Sundhed

Miljø og sundhed berører alle mennesker, og dette aspekt har høj prioritet i mange internationale processer, for eksempel EU's 6. miljøprogram og OECD's miljøstrategi. WHO/EURO startede i 1989 miljø og sundhedsprocessen og har afholdt 3 ministermøder. Som resultat af processen har de fleste europæiske lande udarbejdet nationale programmer om miljø og sundhed. På ministermødet i London i juni 1999 blev en protokol om vand og sundhed godkendt som bilag til ECE's konvention om beskyttelse og udnyttelse af grænseoverskridende vandløb og internationale søer. Der blev også vedtaget en deklaration om transport, miljø og sundhed. Ved WTO-forhandlingerne har handelsreglerne for bioteknologi og genmodificerede organismer været centrale temaer.

De nordiske lande har stærkt betonet anvendelsen af forsigtighedsprincippet. I det nordiske samarbejde spiller miljø og sundhed en vigtig rolle i forbindelse med kemikaliespørgsmål, luftkvalitet og støjspørgsmål. I sektorsamarbejdet betones mindskningen af trafikens miljø- og sundhedsskader samt betydningen af fødevarer sikkerhed. Sundhedsaspektet er også vigtigt i samarbejdet med Nærområderne og i Arktis.

Det tværsektorielle samarbejde

Samarbejdet om miljø og sundhed forventes i de kommende år at få en stadig stigende rolle. Rene og sunde omgivelser og produkter er ethvert menneskes grundlæggende rettighed. Miljø- og sundhedsaspektet er prioriteret i internationale processer, så som udarbejdelsen af EU's og OECD's nye strategier. Et nordisk samarbejde herom kan styrke indsatsen for at forbedre miljø

og sundhed såvel nationalt som internationalt. Det foreslås derfor, at der etableres et tværsektorielt miljø- og sundhedsamarbejde, der skal drøfte aspekterne ved sektorintegration.

Det første skridt er at kortlægge, hvilken rolle miljø- og sundhedsaspektet spiller ved forskellige aktiviteter. På baggrund af denne kortlægning kan det besluttes, i hvilken form det er relevant at fortsætte arbejdet

Overordnede mål

Evaluere og styrke miljø og sundhedsmæssige aspekter i nordisk samarbejde for at opfylde menneskets ret til at leve i rene og sunde omgivelser

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at integrere miljø og sundhedsaspekter i forskellige virksomheder og områder, som for eksempel luftkvalitet, kemikalier, trafik, levnedsmidler og jordbrug i Norden og Nærområderne
- at forbedre grundlaget for at analysere og mindske skadelige miljø- og sundhedseffekter
- at styrke indsatsen i de internationale processer vedrørende miljø og sundhed

Aktiviteter

- Udarbejde en redegørelse i hvilken der kortlægges følgende:
  - miljø og sundhed i miljøsektorens arbejde, i sektorsamarbejdet og i de nationale institutioner
  - de vigtigste internationale processer, som har tilknytning til miljø og sundhed
  - anbefalinger for det videre arbejde.
- På baggrund af redegørelsen beslutter miljøsektoren det videre arbejde, for eksempel: mulige nye projekter, workshops, samarbejdsformen mellem miljø- og sundhedssektoren.

Forventede resultater

- En redegørelse for miljø- og sundhedssamarbejdet.
- En aktivitetsliste for det nordiske miljø- og sundhedssamarbejdes videre arbejde.

Energi

Anvendelsen af fossile brændsler er en stor kilde til forurening af det globale, regionale og lokale miljø. Især udledningen af CO₂ er i fokus, men også stoffer som svovl og kvælstof er væsentlige. Energisektorens aktiviteter ses derfor i tæt sammenhæng med klimaområdet (se oven for 4.1). Klimaområdet er højt prioriteret såvel i det nordiske samarbejde som i EU og i andre internationale processer. Aktiviteter på klimaområdet inddrages i det tværsektorielle samarbejde med energi, hvorfor der vedrørende klima er sammenfald mellem de listede aktiviteterne i henholdsvis klimaafsnittet og energiafsnittet.

Det tværsektorielle samarbejde

I Nordisk Ministerråd behandles klimasamarbejdet tværsektorielt. Grundlaget for arbejdet er årlige arbejdsprogrammer, som godkendes af embedsmandskomiteerne for henholdsvis energi og miljø. Man har arbejdet med en række projekter i grænseområdet mellem energi og miljø. Siden 1999 er arbejdet med at udvikle Østersøområdet som forsøgsområde for afprøvning af Kyoto-mekanismerne højt prioriteret.

Overordnede mål

De nordiske lande skal arbejde for øget miljöhensyn i energipolitikkerne med henblik på at reducere udslippet af klimagasser og anden luftforurening, forbedret energieffektivitet samt øget anvendelse af vedvarende energikilder.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at brugen af vedvarende energi og naturgas øges samtidig med at brugen af øvrige fossile brændsler reduceres
- at emissioner af klimagasser og anden forurening fra energiproduktion og -brug reduceres
- at Norden og Østersøregionen bliver testområde for afprøvning af Kyoto-mekanismerne

Aktiviteter

- Udvikle politikker og virkemidler for øget anvendelse af vedvarende energi.
- Udveksle erfaringer fra arbejdet med at reducere klimagasser og anden forurening fra energisektoren i de nordiske lande og Nærområderne.
- Fortsætte arbejdet med at udvikle Østersøregionen som et forsøgsområde for afprøvning af Kyotomekanismerne, inklusive en rammeaftale, etablering af en investeringsfacilitet samt kompetence- og kapacitetsopbygning.
- Undersøge mulighederne for at etablere et nordisk marked for CO₂-kvoter.
- At øge kendskabet til mulighederne for omkostningseffektive nedskæringer af udslip inden for såvel produktionen som konsumtionen af energi i de forskellige lande og i Nærområderne.

Forventede resultater

- Styrket grundlag for reduktion af klimagasser og anden forurening fra energisektoren i de nordiske lande og Nærområderne.
- Østersøregionen er en foregangsregion med hensyn til afprøvning af Kyoto-mekanismerne inklusiv en rammeaftale mellem interesserede lande, en investeringsfacilitet samt forbedret kapacitet og kompetence på klimaområdet. Øget viden og erfaringer om mulighederne for at etablere et kvotemarked for CO₂ i Norden.
- Bedre grundlag for gennemførelse af energieffektivisering i Norden og Nærområderne

7 Tværgående emner

Arbejdet med en bæredygtig udvikling forudsætter, at miljø og natur sættes ind i en større sammenhæng, og at synlighed og informationsformidling sikres i alle processer. I nedenstående afsnit beskrives nogle tværgående emner, som er et led i at fremme det nordiske miljøsamarbejdes indsats på natur- og miljøområdet. Det drejer sig om information og oplysning samt finansiering.

Information og oplysning

Adgang til information og deltagelse i beslutningsprocesser er vigtig for, at befolkningen engagerer sig i natur- og miljøspørgsmål. Principper for adgang til information og deltagelse er fastlagt i Århus-konventionen, og disse principper skal være retningsgivende for det nordiske miljøsamarbejde. Indsatsen for at sikre kendskabet til det nordiske samarbejde og til de resultater, som opnås med natur- og miljøsamarbejdet, skal rettes både til myndighederne i Norden og til offentligheden i øvrigt. Kendskabet til Nordens natur og miljø skal også øges. De forskellige interessegruppers forskelligartede behov skal tilgodeses.

Overordnede mål

At øge informationen om nordisk natur- og miljøsamarbejde til offentligheden og myndigheder i Norden og bidrage til at øge forudsætningerne for et stærkere engagement og øget miljøbevidsthed samt bidrage til, at resultaterne af samarbejdet udnyttes bredt i Norden.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at øge informationen om det nordiske natur- og miljøsam arbejde til offentligheden i tråd med Århuskonventionens principper for samarbejde med offentligheden
- at øge kendskabet til det nordisk samarbejde og effektivisere anvendelsen af resultaterne heraf i de nordiske lande
- at øge kendskabet til nordisk natur og miljø i Norden og internationalt

Aktiviteter

- Udarbejde en plan for information om handlingsprogrammet, resultaterne af det nordiske miljøsam arbejde samt Nordens natur og miljø. De prioriterede indsatser i det nordiske natur- og miljøsam arbejde skal ligge til grund for planens
  - forslag til relevant formidling (IT, publikationer, workshops m.v.)
  - prioritering af målgrupper (medier, samarbejdspartnere, offentligheden i øvrigt. herunder NGO'er mv.)
- Undersøge eksisterende informationskanaler med henblik på at udnytte eventuelle synergi-effekter og undgå dobbeltarbejde.
- Koordinere arbejdet med tilsvarende arbejde i opfølgningen af den nordiske strategi for bæredygtig udvikling.
- Øget koordination og informationsformidling

Forventede resultater

- Der er udarbejdet en effektiv informationsplan om miljøhandlingsprogrammet
- Større kendskab til og deltagelse i det nordiske natur- og miljøsam arbejde hos såvel offentligheden som myndighederne

Finansiering af miljøindsatser i nordens nærområder

Finansiering af indsatser til afhjælpning af miljøproblemerne i Nordens nærområder kræver dels store indsatser fra de pågældende lande selv og dels en omfattende international indsats. Fra nordisk side ydes der ud over en bilateral finansiel indsats også en indsats via Nordisk Ministerråd gennem finansieringsinstitutionerne NIB og NEFCO. Via det nordiske samarbejde arbejdes der endvidere for, at EU og de internationale finansieringsinstitutioner går aktivt ind i miljøfremmende investeringer i Nordens nærområder.

Overordnet mål

At nedbringe miljøbelastningen og fremme en bæredygtig udnyttelse af naturressourcerne i Nordens nærområder.

Specifikke mål

I det nordiske samarbejde vil man arbejde for:

- at tilvejebringe de finansielle midler til fremme af den miljømæssige indsats i området
- at styrke det nordiske og internationale samarbejde vedrørende finansieringen og koordineringen af miljøindsatsen i området, herunder overførsel af teknologi og viden

Aktiviteter

- Bidrage til at videreføre NEFCOs virksomhed, herunder miljøfinansieringsfonden NMF .
- Bidrage til at videreføre NIBs virksomhed, herunder MIL ordningen.
- Støtte de nordiske finansieringsinstitutioners rolle som samarbejdspartnere i forhold til EU og de internationale finansieringsinstitutioner.

Resultater

- Reduceret miljøbelastning.
- Bedre koordinering af og samarbejde vedrørende miljøindsatsen.
- Spredning af miljøviden og teknologi.

8 Gennemførelse og opfølgning

Handlingsprogrammet lægges til grund for Nordisk Ministerråds miljø samarbejde til og med udgangen af 2004. Gennemførelsen af og opfølgningen på dette handlingsprogram skal også bidrage til gennemførelsen af og opfølgningen på strategien for bæredygtig udvikling i Norden og dets Nærområder.

Handlingsprogrammet gennemføres og følges op som følger:

Organisationen af det nordiske miljø samarbejde skal tilpasses handlingsprogrammet. Der skal udarbejdes et forslag til reorganisering af det nordiske miljø samarbejde, som imødekommer kravet om større fleksibilitet i løsningen af de opgaver, der er et resultat af handlingsprogrammet.

Organisationen skal bygge på følgende grundelementer:

- *Miljøministrene*, MR-M, har det overordnede politiske ansvar for opfølgningen på handlingsprogrammet inden for rammerne af Nordisk Ministerråd. MR-M har ansvaret for fordelingen af det miljøpolitiske budget med udgangspunkt i handlingsprogrammet.
- *Embedsmandskomitéen for miljø spørgsmål*, EK-M, har ansvaret for, at MR-Ms beslutninger gennemføres, og at handlingsprogrammet efterkommes i overensstemmelse med MR-Ms politiske retningslinjer.
- EK-M bistås i sit arbejde af et *arbejdsudvalg*, AU. AU kan håndtere de opgaver ved delegation, som EK-M beslutter sig for.
- Det nordiske miljø samarbejde organiseres gennem et fornødent antal *arbejdsgrupper*. Arbejdsgrupperne er ansvarlige for gennemførelsen af handlingsprogrammet på de områder, som ligger inden for rammen af arbejdsgruppernes mandat.
- *Sektorsamarbejdet* med prioriterede sektorer inden for Nordisk Ministerråd styres gennem særskilte strategier, handlingsplaner eller årlige arbejdsprogrammer. Disse skal også følge op på strategien for bæredygtig udvikling og på dette handlingsprogram. Sektorsamarbejdet administreres, når det er hensigtsmæssigt, gennem ad hoc samarbejdsgrupper med repræsentation fra de berørte sektorer. Miljøhandlingsprogrammet håndterer sektorsamarbejdet på et overordnet niveau og gennem konkretisering af nogle udvalgte, højt prioriterede aktiviteter.

Finansieringen af Nordisk Ministerråds gennemførelse af og opfølgning på handlingsprogrammet sker hovedsagligt inden for rammen af Nordiske Ministerråds budget, såvel gennem det miljøpolitiske budget som nærområdebudgettet og andre relevante dele af det fælles nordiske budget. I det omfang handlingsprogrammet følger op på og konkretiserer strategien for bæredygtig udvikling, søges midler til finansiering fra den centrale pulje til gennemførelse af strategien for bæredygtig udvikling.

Rapportering om gennemførelsen af og opfølgningen på handlingsprogrammet skal udarbejdes, indgå i Nordisk Ministerråds årlige virksomhedsberetning og forelægges MR-M.

Information om gennemførelsen af handlingsprogrammet gøres tilgængelig blandt andet gennem rapportering om gennemførelse og opfølgning. Man bør herudover aktivt arbejde for at nå ud med information om handlingsprogrammet og resultatet af det nordiske miljøarbejde til berørte aktører og organisationer. En informationsplan for information om handlingsprogrammet og resultatet af det nordiske miljøarbejde skal udarbejdes.

Initiativ til samarbejde om *nye og aktuelle spørgsmål* bør løbende vurderes. Dette kan sikre, at handlingsprogrammet bliver et fleksibelt og politisk relevant styringsinstrument for det nordiske miljøarbejde. Initiativ til samarbejde om sådanne nye spørgsmål kan tages gennem formandskabsprogrammet for det nordiske miljøsamarbejde, ad hoc gennem MR-M eller på anden hensigtsmæssig måde.

De nordiske lande kan beslutte en *fordeling af arbejdsopgaver* imellem sig for at løse sådanne arbejdsopgaver, hvor de har samme interesse, og hvor der er en effektivitetsgevinst ved, at et land varetager arbejdsopgaven på de øvrige landes vegne. Forslag om arbejdsfordeling i den konkrete sag fremsættes af miljøministrene efter forslag fra formandskabslandet, et andet land eller en af miljøsektorens arbejdsgrupper. Arbejdsfordelingen kan tilrettelægges som en del af samarbejdet inden for Nordiske Ministerråd eller som overenskomster mellem de enkelte lande.

Mod slutningen af virksomhedsperioden (2003-2004) gennemføres en evaluering af resultaterne samt erfaringerne med gennemførelsen af handlingsprogrammet, som forelægges MR-M.

I 2004 udarbejdes med udgangspunkt i evalueringen af handlingsprogrammet et forslag til revision af handlingsprogrammet, som forelægges MR-M. Revisionen bør indeholde et forslag til en fortsættelse af handlingsprogrammet efter 2004. Evalueringen og revisionen bør tilrettelægges således, at de følger op på og reflekterer resultatet af evalueringen og revisionen af strategien for holdbare udvikling.

Handlingsprogrammet forelægges for *Nordisk Råd* til udtalelse inden endelig vedtagelse i MR-M.

Målsætningen med Nordiske Ministerråds retningslinjer for samarbejde med *den frivillige sektor/NGOer* er åbne, transparente og strukturerede kontakter med NGOer med sigte på en dialog, som varetager deres synspunkter og kompetencer, inden beslutninger træffes.

Det Nordiske Ministerråd tilsigter i sit arbejde med gennemførelsen af handlingsprogrammet i overensstemmelse med Århuskonventionen og resolutionen i tilknytning til Århuskonventionen at styrke offentlighedens deltagelse og at arbejde for, at NGOer får bedre mulighed for at deltage aktivt i Nordisk Ministerråds miljøarbejde.

Handlingsprogram er *godkendt* af de nordiske miljøministre, MR-M.

Handlingsprogrammet *træder i kraft* den 1. januar 2001.

BILAG 1

Kriterier for en effektiv miljøintegration

Det Europæiske Miljøagentur har udarbejdet kriterier for en effektiv miljøintegration. Disse kriterier kan være en hjælp for diskussionen i det tværsektorielle samarbejde om sektorintegration.

A Målsætninger

- 1 Er der identificeret overordnede miljømæssige målsætninger (for eksempel økologisk effektivitet, bevarelsen af naturlig kapital og miljøressourcer) som sektorerne skal opfylde, og har de samme status som økonomiske og sociale målsætninger?

B Institutionel integration

- 2 Er der skabt enighed om mere konkrete, sektorspecifikke målsætninger og tidsrammer (for eksempel mål for sektorens miljøintensitet og ressourceforbrug)?
- 3 Sker der en effektiv horisontal integration mellem sektoren, miljø, finans og planlægningsmyndigheder?
- 4 Sker der en effektiv vertikal integration mellem de europæiske, nationale, regionale og lokale myndigheder?
- 5 Er der etableret tilstrækkelige mekanismer til offentlighedens/berørte parters forsyning med information og deltagelse?
- 6 Bliver synergier mellem økonomiske, miljømæssige og sociale målsætninger maksimeret?
- 7 Bliver ”studehandler” mellem miljømæssige og sociale målsætninger minimeret, og sker det gennemskueligt?
- 8 Er der afsat tilstrækkelige ressourcer til at opnå miljømålsætningerne inden for tidsrammerne?

C Økonomisk integration

- 9 I hvilken udstrækning er negative miljømæssige konsekvenser blevet kvantificeret?
- 10 I hvilken udstrækning er negative miljømæssige konsekvenser blevet internaliseret i markedspriserne gennem økonomiske virkemidler?
- 11 I hvilken udstrækning er provenuet fra disse virkemidler blevet brugt til at ændre adfærd?
- 12 I hvilken udstrækning er provenuet fra disse virkemidler blevet brugt til at fremme beskæftigelsen?
- 13 I hvilken udstrækning er miljøskadelige subsidier og skattefradrag blevet afskaffet?
- 14 I hvilken udstrækning er økonomiske incitamenter, som medfører miljømæssige forbedringer blevet indført?

D Integration gennem styring

- 15 Gennemføres strategiske vurderinger af lovforslags, planers og programmets virkninger på miljøet i stat, amt og kommune?
- 16 Gennemføres grundige vurderinger af projekters virkninger på miljøet inden de implementeres?
- 17 Bliver grønne indkøb i offentlige/private institutioner tilskyndet?
- 18 I hvilken udstrækning er systemer for miljøstyring blevet vedtaget?
- 19 I hvilken udstrækning er miljøaftaler blevet brugt/forsøgt fremmet?

E Kontrol og evaluering

- 20 Findes der en kontrol-/evalueringsmekanisme, som følger fremskridt i forhold til overordnede målsætninger, sektorspecifikke målsætninger og virkemidler?
- 21 Evalueres omkostningseffektiviteten af politikker og virkemidler relateret til miljøintegration?

BILAG 2**Anvendte forkortelser**

AEPS	Artic Environmental Protection Strategy (nu Arktisk Råd)
AU	Nordisk Ministerråds Arbejdsudvalg for miljø
BAT	Best Available Technology (Bedst tilgængelig teknik)
BNP	Bruttonationalprodukt
CAP	Common Agricultural Policy (EU)
CBSS	Council of the Baltic Sea States
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna
CSD	Commission on Sustainable Development (FN)
ECE-LRTAP	Economic Commission for Europe - Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution (FN)
ECE-HM	Economic Commission for Europe - Protocol on Heavy Metals
EEA	European Environment Agency
EK-M	Nordisk Ministerråds Embedsmandskomiteen for miljø
EMAS	Eco-Management and Audit Scheme
EØS	Europæisk Økonomisk Samarbejdesområde
FAO	Food and Agriculture Organisation (FN)
GMO	Genmodificerede organismer
GPA	Global Programme of Action for the Protection of the Marine Environment from Land-based Activities (FN)
HELCOM	Helsingfors-kommissionen
HFC	Hydrofluorocarbon
ICZM	Integrated Coastal Zone Management
IFF	Intergovernmental Forum of Forest
IMO	International Maritime Organization
IPF	Intergovernmental Panel of Forests
IPP	Integrated Product Policy
IPPC	International Plant Protection Convention
ISO	International Organization for Standardization
JPC	The Baltic Sea Joint Comprehensive Environmental Action Programme
LA21	Lokal Agenda 21
LCA	Livscyklusanalyse
MARPOL	International Convention for the Prevention of Pollution from Ships
MIFI	Nordisk samarbejde om Miljø og Fisk
MIL	Miljølånefonden under Nordisk Investeringsbank
MR-M	Nordisk Ministerråd Miljøministre
MR-Sam	Nordisk Ministerråd Samarbejdsministre
NEFCO	Nordic Environment Finance Corporation
NGO	Non-Governmental Organization
NIB	Nordisk Investeringsbank
NMF	Nordisk miljøinvesteringsfond under NEFCO
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OSPAR	Oslo Paris konventionen
POMS	Produktorienteret Miljøstrategi
POP	Persistent Organic Pollutants (Persistente Organiske Forbindelser)
QSAR	Quantitative Structure Activity Relationships
TBT	Tributyltin
UN/ECE	United Nation's Economic Commission for Europe
UNGASS	United Nations General Assembly Special Session
WHO	World Health Organization
WTO	World Trade Organization
TRIPS	Council on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (WTO)
VVM	Vurdering af Virkninger på Miljøet

Närområdesutskottets betänkande

Ministerrådsförslag om strategi för hållbar utveckling i Norden

(Reservation se s. 97)

(Ministerrådsförslag se s. 98)

1 Förslag

Närområdesutskottet föreslår att

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar och Nordiska ministerrådet

att verka för att en ratificering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att protokollet träder i kraft innan 10-årsuppföljningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;

att genomföra projekt för att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad för kvothandel upprättas senast 2005;

att ta initiativ till åtgärder på internationellt plan för att bemöta och mildra konsekvenserna av de förväntade klimatförändringarna och att därvid ta stor hänsyn till utvecklingsländernas behov och möjligheter att anpassa sig till den nya situationen;

att verka för att de indikatorer som utvecklas på internationellt plan för att mäta bärkraftig utveckling tar hänsyn till såväl sociala som ekonomiska och miljömässiga faktorer;

att som ett led i utvecklandet av en väsentligt ökad resurseffektivitet vidareföra de insatser som hittills gjorts på nationell och nordisk nivå angående reduktions- och effektiviseringsmålen faktor 4 och faktor 10, bärkraftiga produktions- och konsumtionsmönster och materialsflödesanalyser m.m.;

att initiera forskning och utveckling angående teknologi för vätgas (hydrogen) som framtida energibärare;

att fastställa ministerrådsförslag B 201/när om "Bæredygtig utveckling – En ny kurs for Norden" med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet Närområdesutskottet i dess betänkande över förslaget.

Reservation

Per Roar Bredvold, (FrP) Norge, reserverar sig mot den första och andra att-satsen:

att verka för att en ratificering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att protokollet träder i kraft innan 10-årsuppföljningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;

att genomföra projekt för att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad för kvothandel upprättas senast 2005;

och anser att dessa att-satser bör utgå ur betänkandet.

2 Bakgrund

Närområdesutskottet har vid ordförandemöte på Arlanda den 8 januari 2001, vid möte i Köpenhamn den 6 februari 2001, vid möte i Oslo den 3 april 2001, vid ordförandemöte per telefon den 23 maj 2001 samt vid möte i Riga 31 maj 2001 behandlat ministerrådsförslag B 201/när om Bæredygtig udvikling – en ny kurs for Norden. Vidare har ministerrådsförslaget diskuterats vid Nordiska rådets temamöte i Oslo den 2-3 april 2001

Ministerrådsförslaget

Arbetet är igångsatt på uppdrag av de nordiska statsministrarna och strategin är tänkt att inte enbart omfatta Norden utan också Nordens närområden. Ett första utkast till ministerrådsförslag togs fram i juni och publicerades på den nordiska hemsidan www.norden.org. Förslaget sändes på remiss till ca 200 miljöorganisationer m.m. och det inkom mer än 30 remissvar.

Strategin fokuseras på fem insatsområden som är tvärgående i förhållande till de ekonomiska sektorerna: klimat, biodiversitet, havet, kemikalier och matvarusäkerhet och det påpekas att dessa endast representerar ett första utval av tvärgående ämnen som har betydelse för bärkraftig utveckling i Norden och dess närområden.

Strategi fokuserar därutöver i sitt första skede på följande sektorer: transport-, energi-, jordbruk- och skogsbruks-, fiske-, närings- och sysselsättningssektorn. Det påpekas att ett antal viktiga sektorer såsom turism-, utbildnings-, bygg- och bostads- och finanssektorn inte medtagits i den första utgåvan av strategin. Utskottet noterar dock att MR-Finans på basis av det första utkastet till ministerrådsförslag har uttalat sig om strategins samhällsekonomiska aspekter.

Slutligen innehåller utkastet till strategi också insatser för forskning för att utöka faktakunskaperna och beslutsunderlaget om bärkraftig utveckling, åtgärder för ökad resurseffektivitet, folkligt stöd och medverkan, bl.a. genom styrkande av lokalt Agenda 21-arbete samt en särskild insats vad gäller närområdena.

Det framhålls att statsministrarnas mål för en bärkraftig utveckling ligger i linje med Agenda 21, Rio-deklarationen och Brundtlandkommissionens definition af bärkraftig utveckling:

”En bæredygtig udvikling er (...) en udvikling som opfylder nuværende generationers behov uden at bringe fremtidige generationers mulighed for at opfylde deres behov i fare. (...). I sidste ende er bæredygtig udvikling dog ikke nogen endegyldig tilstand af harmoni, men snarere en ændringsproces hvor udnyttelsen af ressourcerne, styringen af investeringerne, retningen for den teknologiske udvikling og institutionelle ændringer kommer i overensstemmelse med fremtidige såvel som nutidige behov”.

Det framförs också att en bärkraftig utveckling innehåller tre av varandra avhängiga dimensioner: en ekonomisk, en social och en miljömässig dimension. En bärkraftig utveckling innebär att det etableras ett samspel mellan de tre dimensionerna.

Till detta betänkande bifogas den korta versionen av strategin, se särtryck. Ministerrådet har dessutom producerat en mer utförlig version, vilken publicerats på den nordiska hemsidan: www.norden.org.

3 Närområdesutskottets synpunkter

Att uppnå en bärkraftig utveckling på det globala, regionala och lokala planet är en av de viktigaste utmaningarna under det 21:a seklet. Arbetet är ytterst angeläget och behoven av att genomföra djupgående insatser inom en mängd samhällssektorer måste tas på allvar. Uppgiften att utveckla en bärkraftig utveckling på det globala planet kan te sig överväldigande. Det bör därför ses som ett viktigt initiativ om ett seriöst arbete kan inledas på regional nivå. Närområdesutskottet välkomnar att Nordiska ministerrådet på statsministrarnas uppdrag tagit fram en strategi för en bärkraftig utveckling både på nordisk nivå och vad gäller nordiska insatser för att få bärkraftighet i Nordens närområden. Kan det göras troligt att strategin leder till en positiv trend

och kan det inom en inte alltför lång tid påvisas synliga resultat kan den få betydelse som inspiration och ha en positiv inverkan långt utanför Nordens gränser.

Det är viktigt att arbetet snabbt kommer igång. I ministerrådsförslaget framhålls att befolkningstillväxten och den globala ekonomiska utvecklingen kommer att öka pressen både på icke-förnybara och förnybara naturresurser och tjänster. Om nuvarande och kommande generationers utvecklingsmöjligheter verkligen skall tas tillvara krävs en betydligt effektivare resursanvändning och en betydande reduktion av miljöbelastningen. Som illustration till behoven har det sagts att de industrialiserade ländernas resursförbruk måste reduceras med en faktor 10 i förhållande till dagens nivå om framtida generationers utvecklingsmöjligheter skall säkras.

Utskottet vill framhålla att arbetet för att åstadkomma bärkraftighet rimligen kommer att kräva en förstärkning av de åtgärder som hittills gjorts för att förbättra miljön. Den viktigaste konsekvensen av strategin är dock att arbetet för att minska utsläpp av farliga ämnen måste kompletteras med olika typer av åtgärder inom alla viktiga samhällssektorer, åtgärder som innebär att användningen av icke-förnybara naturresurser minimeras och att också de förnybara resurserna används mycket mer sparsamt än idag. Av största vikt är dessutom att insatserna inte motverkar varandra. De skall ha en positiv inverkan i alla de tre dimensioner som tillsammans utgör basen för ett bärkraftigt samhälle.

Den Europeiska Miljöagenturen konkluderar att trots mer än 25 års gemensam miljöpolitik kan det inte noteras någon betydlig förbättring av den generella miljökvaliteten inom EU, inom några områden snarare en försämring.

Miljöagenturen framhåller också att utvecklingen inom vissa samhällsekonomiska sektorer står i vägen för en bärkraftig utveckling. Ökande utsläpp av drivhusgaser, ökad miljöbelastning till följd av växt i väg- och lufttransport, ökande urbanisering, stigande avfallsmängder och förlust av naturvärden och av biologisk mångfald utgör växande och allvarliga miljöproblem. Vidare medför de stora antalet kemiska ämnen som omger oss samt mikroorganismer och tillsatser i matvaror risker för miljö- och hälsoproblem.

Närområdesutskottet vill framhålla att dessa trender i flera avseenden också beskriver utvecklingen i Norden och dess närområden. Den nordiska strategin för bärkraftig utveckling måste innehålla åtgärder för att bemöta och förändra denna negativa utveckling.

Utskottet kan konstatera att insatser för att stödja arbetet med bärkraftig utveckling pågår inom många organ. Inför Förenta nationernas konferens Rio + 10 pågår förberedelser inom FN-systemet att ge en global lägesrapport om vad som skett med ländernas åtaganden inom ramen för Agenda 21 och miljöutvecklingen under de 10 år som gått sedan Rio-konferensen om bärkraftig utveckling.

Inom OECD pågår ett arbete ur ekonomiskt perspektiv inom fyra projekt: klimatförändring, inverkan av ekonomiska styrmedel, teknologi och bärkraftig utveckling samt indikatorer för analys av "läget" vad gäller bärkraftighet, dvs som kan fänga upp sammanhanget mellan den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga dimensionen.

Utskottet noterar vidare att det i en lägesrapport till OECD:s ministerrådsmöte år 2000 om det pågående projektarbetet betonas behovet av en likartad målsättning och policy för alla samhällssektorer av betydelse för utvecklingen och på alla politiska nivåer. Policyarbetet kompletteras genom insatser på några prioriterade områden, dels de fyra ovan nämnda, dels hanteringen av tillgången till vatten och vattenbesparande åtgärder.

Också inom EU pågår ett omfattande arbete med att utveckla en policy för bärkraftig utveckling.

Ministerrådsförslaget framhåller att strategin inte omhandlar alla relevanta internationella perspektiv, bl.a. inte förhållandet till utvecklingsländerna och den stigande fattigdomen. Utskottet är inte enigt utan anser för sin del att förutsättningarna för en globalt hållbar utveckling måste lyftas fram tydligare i strategin. Dessa förutsättningar är av så avgörande betydelse även för det nordiska arbetet med hållbar utveckling att de förtjänar att utgöra ett särskilt insatsområde. Inte minst de nordiska ländernas arbete på ett internationellt plan för global fattigdomsbekämpning är avgörande för att uppnå en globalt hållbar utveckling. Utskottet anser att även problemen med globalisering i det sammanhanget bör lyftas fram tydligt i strategin.

Utöver dessa synpunkter på behovet av insatser på globalt respektive regionalt och nationellt plan har utskottet följande generella synpunkter på ministerrådsförslaget till strategi för bärkraftig utveckling i Norden.

Strategin är i sin nuvarande form inte tillräckligt förpliktigande. Den består till stor del av i och för sig goda, men alltför sällan specificerade och kvantifierade målsättningar. Målsättningarna är i många fall grundade på redan tagna beslut om framtida insatser. Bristen på förpliktigande målsättningar är beklaglig, men får anses förklarlig i det inledande utvecklingsstadium där strategin ännu befinner sig. Målsättningarna i strategin bör dock snarast konkretiseras, främst genom fortsatt uppföljning i sektorerna. Det vore önskvärt att en sålunda konkretiserad strategi, med kvantifierade målsättningar där så är möjligt, förelåg till Rio + 10-konferensen år 2002. Under alla förhållanden bör en konkretisering av strategin ske i så god tid att den kan utgöra underlag för nästa kortsiktiga planperiod, dvs. före utgången år 2004 av den första planperioden på kort sikt.

Strategin består av tre dimensioner. Det bör undvikas att sektorerna alltför ensidigt uppmärksammar miljödimensionen och bortser från att också de två andra dimensionernas behov skall vara uppfyllda. Meningarna är dock delade om detta utgör en risk eller inte. Utskottet noterar att vissa av de organisationer som yttrat sig över det tidigare strategiutkastet anser att miljödimensionen har en mer grundläggande betydelse än de andra två, andra organisationer menar att miljödimensionen ges alltför stor betydelse i strategin.

Utskottet anser för sin del att en aktivitets bärkraftighet inte bör bedömas enbart efter om den eller den naturresursen används på ett sätt som garanterar förnyelse. Förutom att bevaka att aktiviteten är miljömässigt bärkraftig bör man också beakta ekonomiska och sociala faktorer betydelse för den totala situationen vad gäller bärkraftigheten i användandet av naturresursen, t.ex. möjligheter till alternativ, mer resurseffektiv verksamhet. Det krävs en sådan sammanvägd bedömning för att avgöra vilka prioriteringar som bör göras angående användandet. Detta är en avancerad process som kommer att behöva utvecklas och finslipas. I nuvarande inledningsskede tillvaratas den inte i tillräcklig omfattning i strategin.

Även vad gäller samverkan mellan sektorerna kunde strategin vara mer långtgående och uppfinningsrik. Det är viktigt att arbetet med att ta fram indikatorer för att mäta den aktuella situationen vad gäller bärkraftighet utformas med hänsyn till alla faktorer av betydelse. Bland annat måste beaktas de förändrade förutsättningar inom ekonomi, sysselsättning m.m. som följer i spåren av det framväxande kunskaps- och informationssamhället och den allt mer ökande användningen av informationsteknologi.

Så snart som möjligt måste också strategin kompletteras så att ytterligare andra viktiga samhällssektorer ingår, turism, regionalpolitik, bygg- och bostad m.fl. Strategin är inledningsvis regional, men måste i ett senare skede sättas in i sitt globala sammanhang.

Avgörande för om strategin skall få reellt genomslag är att den blir integrerad i de olika sektorernas verksamhet och blir en naturlig del av deras målsättningar, att den blir "deras" och inte uppfattas som något som miljösektorn pådyvlar dem.

Utskottet instämmer med ministerrådet att det finns ett behov av forskning för att få fram ett underlag för ett effektivt genomförande av strategin. Utskottet tillstyrker därför att det nordiska forskningssamarbetet styrks inom områden av relevans för genomförandet av strategin och utskottet stödjer det förslag till modell för forskningssamarbete som framläggs.

Vidare är det positivt att behovet av information, utbildning och folklig förankring betonas vad gäller genomförandet av strategin, bl.a. med hjälp av ett lokalt Agenda 21-arbete. Särskilt vad gäller den sociala dimensionen måste begreppen redas ut vad gäller "legitima" behov och hur den sociala bärkraftigheten skall föras in i de andra dimensionerna. Här uppstår avvägningsfrågor. Hur tillvaratar man t.ex. de boendes rättigheter att försörja sig i ett område vars natur är känslig för resursutnyttjande och känslig för miljöpåverkan? I samtliga tre dimensioner kunde också innefattas en övergripande, etisk synvinkel, t.ex. vad gäller användandet av bioteknologi, av genmodifierade organismer (GMO) i födoämnen m.m.

Det innebär också en utmaning att finna former för genomförandet av strategin som inte innebär en tung byråkrati och som inte medför behov av en planekonomisk styrning av sovjetisk modell.

Som Närområdesutskottet redan påpekat innehåller ministerrådsförslaget ett antal långsiktiga målsättningar för arbetet med tvärgående insatsområden och under respektive sektorsavsnitt fram till 2020 och ett antal målsättningar för arbetet fram till år 2004. Närområdesutskottet har vissa detaljsynpunkter på de olika avsnitten.

Det anförs i ministerrådsförslaget att klimatförändring i dag anses för det största globala miljöproblemet och kanske det största hotet mot en bärkraftig utveckling. Det framförs också att även om arbetet är globalt inriktat är inte nationella och regionala insatser betydelselösa. Målmedvetna och framåtsyftande insatser är tvärtom viktiga för att driva processen framåt. Det påpekas också att det inte räcker med en reduktion av drivhusgasutsläppen. De nordiska länderna bör också analysera konsekvenserna av möjliga klimatförändringar i Norden, för att bättre kunna bedöma behovet av insatser för anpassning.

Mot den bakgrunden anser utskottet att avsnittet är alltför passivt. Inga konkreta åtaganden framläggs, endast överväganden om olika insatser. Behovet av att snabbt få till stånd globala åtgärder understryks av att ca 200 av världens klimatforskare vid ett möte i Shanghai i januari 2001 enades om att uttala att mänsklig aktivitet med stor sannolikhet bidrar till att jordens klimat ändrar sig och att jordens medeltemperatur kommer att stiga med nästan sex grader under kommande 100-årsperiod. Utskottet anser att det är viktigt att Kyotoprotokollet snarast möjligt kan träda i kraft.

Vidare bör Norden agera på ett internationellt plan för att få igång en diskussion om vilken anpassning som kan ske och vad som kan göras för att bemöta och mildra konsekvenserna av de förmodade klimatförändringarna. Därvid bör särskilt lyftas fram det hot mot den känsliga miljön i Arktis som klimatförändringen kan medföra.

I detta arbete måste vidare tas stor hänsyn till utvecklingsländernas behov och möjligheter att anpassa sig till den nya situationen.

Behovet av att fortsätta förhandlingarna om Kyotoprotokollet, behovet av att pröva Kyoto-mekanismerna samt om behovet av internationellt agerande togs upp på en konferens som arrangerades gemensamt av Nordiska rådet, Benelux Interparlamentariska råd och Baltiska Församlingen i Bryssel den 27 april 2001. En resolution antogs angående dessa frågor. Resolutionen bifogas betänkandet.

Det är alltså viktigt att de nordiska länderna verkar aktivt för att förhandlingsprocessen hålls vid liv och att de verkar för att tillräckligt många länder, bl.a. EU-länderna, ratificerar Kyotoprotokollet så att det snarast kan träda i kraft. Det skulle ligga en god symbolik i att detta skedde innan Rio + 10-mötet år 2002.

Utskottet finner det vidare viktigt att de föreslagna projekten angående att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet konkretiseras och genomförs, att ett kompetensnätverk upprättas, att en gemensam nordisk marknad för kvothandel upprättas senast 2005, m.m. Vad gäller inriktningen av insatserna vill utskottet hänvisa till det som framförts i rekommendation nr 17/1999/när angående nordisk handel med CO₂-kvoter. Det bör vidare framhållas att tillämpningen av de flexibla mekanismerna i vårt närområde inte får ses som en metod för att begränsa eller undvika nationella åtgärder som gör att våra egna utsläpp minskas till den ambitionsnivå som Kyoto-protokollet sätter upp.

Flera sektorer berörs av och har en roll i arbetet att motverka klimatförändringen, bl.a. transportsektorn. Transporter förorsakar förutom utsläpp av CO₂ också negativa miljö- och hälsoeffekter. Utskottet tillstyrker de mål både på kort och lång sikt som anges för reduktion av dessa effekter. Av särskild betydelse är forskning och utveckling angående användande av informationsteknologi för att effektivisera transporter, minska transportbehov m.m. Utskottet anser att sektorn bör prioritera denna fråga.

Vad gäller skydd för och bevarandet av biologisk mångfald instämmer utskottet i att det nordiska arbetet skall vara en del av en global strategi. De föreslagna målsättningarna och åtgärder-

na på kort sikt tillstyrks. Bl.a. är det viktigt att ursprungsbefolkningarnas vetande om naturskydd och biologisk mångfald tas tillvara, sprids och bevaras.

Vad gäller havet finns flera utmaningar. Det måste förhindras att en människoskapad klimatförändring leder till ändringar av temperatur och strömförhållanden i Nordatlanten, tillförseln till haven av miljöbelastande ämnen skall stoppas och utnyttjandet av havsresurserna måste göras bärkraftigt. Utskottet tillstyrker de målsättningar på kort och lång sikt som anges under avsnittet, bl.a. att utsläpp av farliga ämnen helt skall upphöra innan år 2020.

Att utveckla en bärkraftig användning av kemikalier måste ges hög prioritet. Det är bland annat viktigt att de nordiska länderna lyckas att få in ett krav i EU-lagstiftningen att det inom ett visst datum skall föreligga dokumentation om egenskaperna hos alla de kemiska ämnen som används i process och produktion av varor och att ett ämne inte får användas efter detta datum om inte dokumentation föreligger.

Utskottet noterar som positivt att Nordiska ministerrådet under Nordiska rådets temamöte 2001 om strategin framförde att användandet av kemikalier i jordbruket skall minska. Utskottet anser därutöver att vissa kemikalier och tungmetaller där vi i dag har väldokumenterade erfarenheter av riskerna bör fasas ut snabbt, t.ex. vad gäller kvicksilver. Kemikaliestrategin bör vidare kompletteras med en strategi för att begränsa mängden försöksdjur.

Vad gäller matvarusäkerhet vill utskottet påtala att den ekologiska odlingen är väsentlig även för ökad livsmedelssäkerhet. Vidare anser utskottet att det bör eftersträvas att transporter av levande djur minimeras. Detta begränsar risken för smittspridning – vilket bidrar till ökad livsmedelssäkerhet - och åstadkommer ett förbättrat djurskydd.

Det är också angeläget att det nordiska och internationella utvecklingsarbetet fortsätter av vad gäller "verktyg" för att bedöma produkters bärkraftighet. Produktorienterad miljöstrategi/integrerad produktpolitik samt analys av miljöpåverkan under olika produkters livscyklar är exempel på den typ av redskap som behövs för bedömningen. Ett annat viktigt redskap är resurseffektivisering. Det påpekas i ministerrådsförslagets avsnitt om behov av ökat vetande, m.m. att man tidigare räknade med möjligheten att vissa resurser skulle uttömmas. I dagens framskrivning av det globala miljötillståndet pekas snarare på de miljömässiga effekterna av resursförbrukningen. Analyserna pekar också på att särskilt de förnybara resurserna och de naturliga ekosystemen kommer att utsättas för ett ökat tryck.

En väsentligt ökad resurseffektivitet anses vara en av nyckelfaktorerna för att motverka denna utveckling och de insatser som hittills gjorts på nationell och nordisk nivå angående resursbesparings- och effektiviseringsmålen på kort sikt (faktor 4 – fyrdubblad resursproduktivitet med hälften av resursförbruket) och på lång sikt (faktor 10 – 10-faldig minskning av resursförbruket hos industrialiserade ekonomier inom en generation), angående bärkraftiga produktions- och konsumtionsmönster och materialsflödesanalyser m.m. bör enligt utskottets mening vidareföras och ges en mycket hög prioritet. Det är bl.a. viktigt att påverka konsumtionsmönstren, så att en ökad resurseffektivitet inte "äts upp" av en ökad konsumtion. Närområdesutskottet instämmer i att det krävs en fördjupad kunskap inom ett antal sektorer och finner det viktigt att resurser ges till en ökad forskning bl.a. för att belysa sammanhangen mellan resurseffektivitet och miljöbelastning, resurser till utvecklande av analysmetoder för att identifiera ekonomiska och teknologiska innovationers potential m.m.

Under Nordiska rådets temamöte i Oslo påpekades från miljöorganisationen Bellona att man i arbetet med bärkraftig utveckling bör uppmärksamma vätgasens (hydrogen) potential som energibärare i samband med transporter, i industrin m. m.

Utskottet delar uppfattningen att vätgasen kan få en stor betydelse i framtidens energisystem. Som komplement till andra såväl kortsiktiga som långsiktiga åtgärder för att minska energiförbrukets miljöpåverkan bör det därför göras en satsning i strategiarbetet på forskning och utveckling av teknologi för att använda vätgas som energibärare.

I detta sammanhang bör påpekas att omställningen till ett bärkraftigt Norden också medför positiva effekter i form av ekonomisk och teknologisk utveckling och sysselsättning, utvecklande av nya marknader och efterfrågan på nya produkter.

Vad gäller utvecklingen i Nordens närområden instämmer utskottet i de långsiktiga målsättningar som uppställs i ministerrådsförslaget. Särskilt hög prioritet bör ges till åtgärder för att öka den nukleära säkerheten i området och en säker hantering av nukleärt avfall. Detta gäller självfallet också anläggningar och avfallshantering i Norden.

Utskottet tillstyrker också de kortsiktiga målsättningarna vilka uppställs för de olika delarna av närområdet. Som särskilt viktigt vill utskottet framhålla stöd till implementering av internationella avtal som begränsar bruket av och därmed transporten av persistenta organiska föreningar och tungmetaller till Arktis.

Alla insatsområden är på sitt sätt viktiga för att skapa ett bärkraftigt Norden. Utskottet anser trots detta att vissa områden bör prioriteras i den nordiska budgeten från år 2002 om man inom den första fyraåriga perioden skall nå de uppställda delmålen. Utskottet anser det viktigt att Nordiska rådet ger sådana prioriteringar som tydliggör parlamentarikernas vilja till styrande och samspel med Ministerrådet och de nordiska ländernas regeringar.

Energi och klimat

Uppföljning av befintlig rekommendation om miljöräkenskaper för energi, i vilket ingår att etablera ett system för prissättning av miljökostnaderna vid produktion av elektricitet samt projekt för att pröva Kyotomekanismerna i östersjöområdet.

Hav

Utskottet prioriterar arbete för miljöskydd i hav och kustområden, bl.a. vad gäller att motverka oljeförorening, att stoppa utsläpp av radioaktiva ämnen från Sellafield m.fl. anläggningar samt att stoppa läckage till hav och vattendrag från använt kärnbränsle.

Matvarusäkerhet och förbättrat djurskydd

Utskottet prioriterar målet om att styrka det nordiska inflytandet i internationella förhandlingar och processer, särskilt i FAO, WHO och WTO samt i utvecklingen av ett nytt regelverk inom livsmedelsområdet i EU/EES

Slutligen vill utskottet instämma i att ett mer omfattande nordiskt samarbete om bärkraftig utveckling ställer nya krav till det framtida nordiska samarbetet.

Uppföljningen av strategin förutsätter en löpande politisk dialog i de nordiska ländernas parlament och i Nordiska rådet samt en förankring på statsministernivå vad gäller uppföljningen på ministermöten och i de ämbetsmannakommittéer som har ansvar inom respektive områden. Nya områden kan komma att integreras i det nordiska samarbete om bärkraftig utveckling i perioden 2004-2008 och ett antal indikatorer för bärkraftig utveckling förutsätts utvecklas i perioden 2001-2004. Detta medför behov av en grundlig nationell politisk behandling av insatsplanen för perioden 2004-2008.

Utskottet vill vidare framhålla att genomförandet av en bärkraftig utveckling i de nordiska länderna kräver ett aktivt nationellt deltagande och ett nationellt stöd för de många utvecklingsinsatser och projekt som kommer att utföras på det nordiska planet. Det är viktigt att finna effektiva former för samråd mellan ministerrådet och parlamenten så att ett stöd i parlamenten för ett planmässigt genomförande kan säkras.

4 Konklusioner

Den föreslagna strategin för en bärkraftig utveckling både på nordisk nivå och vad gäller nordiska insatser för bärkraftighet i Nordens närområden är ett viktigt första steg och kan fungera som basis för det kommande utvecklingsarbetet.

Strategin är dock i sin nuvarande form alltför oförpliktigande och det finns ett generellt behov av att målsättningarna i strategin snarast konkretiseras. En konkretiserad strategi, med i möjligaste mån kvantifierade målsättningar, bör tas fram till Rio + 10-konferensen år 2002. Un-

der alla förhållanden bör en konkretisering av strategin ske i så god tid att den kan utgöra underlag för planperioden 2004-2008.

Inom några områden anser utskottet att det finns behov av kompletterande insatser från de nordiska ländernas regeringar och från Nordiska ministerrådet, dels vad gäller ikraftträdande av Kyotoprotokollet, dels vad gäller vissa forsknings- och utvecklingsinsatser.

Närområdesutskottet föreslår att

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar och Nordiska ministerrådet

att verka för att en ratificering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att protokollet träder i kraft innan 10-årsuppföljningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;

att genomföra projekt för att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad för kvothandel upprättas senast 2005;

att ta initiativ till åtgärder på internationellt plan för att bemöta och mildra konsekvenserna av de förväntade klimatförändringarna och att därvid ta stor hänsyn till utvecklingsländernas behov och möjligheter att anpassa sig till den nya situationen;

att verka för att de indikatorer som utvecklas på internationellt plan för att mäta bärkraftig utveckling tar hänsyn till såväl sociala som ekonomiska och miljömässiga faktorer;

att som ett led i utvecklandet av en väsentligt ökad resurseffektivitet vidareföra de insatser som hittills gjorts på nationell och nordisk nivå angående reduktions- och effektiviseringsmålen faktor 4 och faktor 10, bärkraftiga produktions- och konsumtionsmönster och materialsflödesanalyser m.m;

att initiera forskning och utveckling angående teknologi för vätgas (hydrogen) som framtida energibärare;

att fastställa ministerrådsförslag B 201/när om "Bæredygtig udvikling – En ny kurs for Norden" med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet Närområdesutskottet i dess betänkande över förslaget.

Reservation:

Vid utskottets möte i Riga reserverade sig Per Roar Bredvold, (FrP) Norge, mot den första och andra att-satsen:

att verka för att en ratificering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att protokollet träder i kraft innan 10-årsuppföljningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;

att genomföra projekt för att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad för kvothandel upprättas senast 2005;

och ansåg att dessa att-satser bör utgå ur betänkandet.

Riga den 31 maj 2001

Christel Anderberg (m)

Agneta Brendt (s)

Erik Dalheim (A)

Ann-Marie Fagerström (s)

Per-Kristian Foss (H)

Gunn Karin Gjul (A)

Lennart Gustavsson (v)

Ola Karlsson (m)

Mogens Kleist (K)

Ewa Larsson (mp)

Paula Lehtomäki (Kesk.)

Heli Paasio (SDP)

Jonas Ringqvist (v)

Sigríður Jóhannesdóttir (A)

Jan Erik Ågren (kd)

Ministerrådsforslag

om Bæredygtig udvikling – en ny kurs for Norden

(Overleveret af Nordisk Ministerråd)

Nordisk Ministerråd oversender hermed et ministerrådsforslag om en strategi for holdbar udvikling i Norden – ”Bæredygtig udvikling – en ny kurs for Norden” for behandling på Nordisk Råds temamøde d. 2.-3. april i Oslo.

Ministerrådet beder om rådets synspunkter.

Helsingfors, 25. januar 2001

På Nordisk Ministerråds vegne

Jan-Erik Enestam
Nordisk samarbejdsminister
(sign.)

Søren Christensen
Generalsekretær
(sign.)

Bæredygtig udvikling – en ny kurs for Norden

1 Bæredygtig udvikling – en ny kurs for Norden

De nordiske statsministre og de politiske ledere for de selvstyrende områder vedtog i november 1998 Deklarationen om et bæredygtig Norden. Statsministrene opfordrede i deklARATIONEN Nordisk Ministerråd til at udarbejde en tværsektorielt forankret strategi for Norden og Nærområderne.¹ De nordiske lande omfatter her også de selvstyrende områder Færøerne, Grønland og Åland. Statsministrenes deklARATION lyder:

---

¹ De nordiske samarbejds- og miljøministre har haft denne opgave, og en forhandlingsgruppe på mandat fra samordningsministrene har udarbejdet strategien. Forhandlingsgruppens medlemmer fremgår af bilag 4 i den lange version af strategien ”Bæredygtig udvikling – En ny kurs for Norden”.

“Ett hållbart Norden”

Oslo den 9. november 1998

Vi, statsministrar från Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, lagmanden på Färöarna, landstyreformanden i Grönland samt lantrådet på Åland: **är eniga om** att arbetet för en hållbar utveckling är en av de viktigaste utmaningarna inför 2000-talet.

Vi är medvetna om betydelsen av EU:s nya Amsterdampfördrag och slutsatserna från Europeiska Rådets möte i Cardiff i juni 1998 om hållbar utveckling i Europeiska Unionen, liksom av arbetet med den nordliga dimensionen i Europeiska Unionens politik, en Agenda 21 för Östersjöområdet (Baltic 21) verksamheten i AEPS (nu Arktisk Råd), Barentsdeklarationen och samarbetet som en följd av vår gemensamma deklaration i Bergen om en hållbar energiförsörjning runt Östersjön.

Vi är överens om att följande mål bör vara vägledande för utvecklingen av ett hållbart Norden och en hållbar utveckling i våra närområden

1. Nuvarande och kommande generationer skall tillförsäkras ett säkert och hälsosamt liv.
2. Ett hållbart samhälle måste grundas på demokrati, öppenhet och delaktighet i lokalt, regionalt och nationellt samarbete.
3. Den biologiska mångfalden och ekosystemens produktivitet skall bevaras.
4. Utsläpp av föroreningar till luft, mark och vatten skall inte överstiga gränserna för vad naturen tål.
5. Förnybara naturresurser måste nyttjas och vårdas effektivt inom ramen för sin återskapande förmåga.
6. Icke-förnybara naturresurser skall användas på ett sådant sätt att de naturliga kretsloppen värnas och förnybara alternativ utvecklas och stöds.
7. En hög medvetenhet om de åtgärder och processer som leder till hållbar utveckling måste skapas i samhället.
8. Principen om hållbar utveckling bör fortsatt integreras i arbetet inom alla samhällssektorer.
9. Ursprungsbefolkningens roll för skapandet av en hållbar utveckling bör framhävas.
10. Naturfrämmande ämnen som är skadliga för människan och naturen bör på sikt ej få förekomma.
11. Nödvändigt nytänkande bör stimulera till en effektivare användning av energi- och naturresurser.

Vi ger Nordiska ministerrådet i uppdrag att, med ledning av dessa mål, utarbeta en tvärsektoriellt förankrad strategi för en hållbar utveckling i Norden och dess närområden. Strategin bör fokusera på områden där Norden har gemensamma intressen och särskilt goda förutsättningar att bidra till en hållbar utveckling och där det nordiska samarbetet skapar ett särskilt mervärde. Arbetet bör vara klart år 2000.

Statsministrenes mål for en bæredygtig udvikling ligger i forlængelse af Agenda 21, Rio-deklarationen og Brundtlandkommissionens definition af bæredygtig udvikling:

”En bæredygtig udvikling er (...) en udvikling som opfylder nuværende generationers behov uden at bringe fremtidige generationers mulighed for at opfylde deres behov i fare. (...) I sidste ende er bæredygtig udvikling dog ikke nogen endegyldig tilstand af harmoni, men snarere en ændringsproces hvor udnyttelsen af ressourcerne, styringen af investeringerne, retningen for den teknologiske udvikling og institutionelle ændringer kommer i overensstemmelse med fremtidige såvel som nutidige behov”.

De nordiske velfærdsstater har lagt vægt på at inddrage sociale hensyn i den økonomiske udvikling. Den miljømæssige dimension af bæredygtig udvikling og inddragelse af miljøhensyn i sektorer og andre politik-områder har været, og er fortsat en meget stor udfordring i Norden. Tilsvarende skal målsætninger om sundhed herunder arbejdsmiljø, beskæftigelse og ligestilling mellem kønnene udvikles som en del af mål og indsats for de enkelte sektorer. Dette må omfatte alle grupper.

Omstillingen mod en bæredygtig udvikling kan indebære væsentlige fordele i forhold til økonomisk udvikling, konkurrenceevne og beskæftigelse. Denne omstilling kræver udvikling af nye teknologier og kompetencer, og kan skabe nye markeder for produkter og tjenesteydelser. Norden kan opnå en fordelagtig position på de nye markeder ved konsekvent at satse på bæredygtig udvikling. Vækst indenfor f.eks. miljøområdet skaber nye arbejdspladser. Samtidig kan en indsats for at opbygge kompetencer indenfor bæredygtig udvikling medvirke til at sikre beskæftigelsen ved ændrede konjunkturer og omstilling.

Strategien indeholder de nordiske landes langsigtede mål for en bæredygtig udvikling frem til 2020 og mål og initiativer i perioden 2001-2004 for at opnå de langsigtede mål for en række sektorer og indsatsområder.

Strategien skal være udgangspunkt for en løbende omstilling mod en bæredygtig udvikling i de nordiske lande og i det nordiske samarbejde, og der kan være behov for at formulere delstrategier og handlingsplaner indenfor strategiens indsatsområder.

Hovedansvaret for at følge op på strategiens mål og initiativer ligger hos de nordiske landes regeringer, og strategien vil være et vigtigt element i de nationale politikker for bæredygtig udvikling. Det er også nødvendigt, at alle aktører, herunder kommuner, erhvervslivet og NGO'er deltager aktivt i, og tager medansvar for at gennemføre strategien. En folkelig og politisk forankring af strategien er derfor vigtig. I slutningen af strategiens periode frem til 2004 vil de nordiske lande vurdere gennemførelse og opfølgning af strategien.

Et bærende princip for det nordiske samarbejde om bæredygtig udvikling er på en del områder ”højeste tillempede ambitionsniveau”. Ved at følge det nordiske land med det højeste ambitionsniveau kan det nordiske samarbejde blive en løftestang både nationalt og internationalt. Samarbejdet om bæredygtig udvikling indeholder en positiv vision om velfærd i og udenfor Norden. Strategien supplerer de nordiske landes nationale strategier og andre internationale og regionale strategier for bæredygtig udvikling og bidrager til de initiativer, som gøres i andre fora. Samtidig udgør strategien et nordisk bidrag til markering af Rio+10.

Det er en forudsætning for en generel bæredygtig udvikling, at man ændrer produktions- og forbrugsmønstre, og inddrager miljøhensyn og bæredygtig udvikling i sektorer og andre politikområder. En vigtig model er Cardiff-strategierne, hvor hver sektor i EU-regi er ansvarlig for integration af miljøhensyn og bæredygtig udvikling i deres respektive sektorpolitikker. I Østersøområdet er Baltic 21 ligeledes baseret på sektorernes ansvar for en bæredygtig udvikling.

Denne nordiske strategi for bæredygtig udvikling sætter fokus på arbejdet med at inddrage miljøhensyn og bæredygtig udvikling i seks vigtige nordiske sektorer - energi, transport, landbrug, erhvervsliv, fiskeri og skovbrug. Andre sektorer er også vigtige i arbejdet med bæredygtig udvikling. De er ikke med i denne første nordiske strategi for bæredygtig udvikling, og sektortilgangen resulterer heller ikke i et antal klart afgrænsede sektorer. Sektorerne under Nordisk

Ministerråd og sektormyndigheder og miljømyndigheder i de nordiske lande og i de selvstyrende områder har bidraget til at udarbejde strategien.

I det nordiske samarbejde er integration af miljøhensyn og bæredygtig udvikling i alle samfundssektorer et princip, som de nordiske lande vil udvikle yderligere i en tæt dialog med de relevante sektorer. Det videre nordiske samarbejde om bæredygtig udvikling vil indebære, at flere vigtige sektorer og områder kan sættes i fokus.

Der er også i første omgang udvalgt fem væsentlige tværgående samfundsmæssige indsatsområder i strategien: Klimaændringer, biologisk mangfoldighed, havet, kemikalier og fødevarerikkerhed. Strategien indeholder også initiativer for at styrke befolkningens deltagelse i arbejdet med bæredygtig udvikling, det Lokale Agenda 21 arbejde og initiativer for at udvikle videngrundlaget, samarbejdet om virkemidler og ressourceeffektivitet. Strategien peger også på særlige initiativer i forhold til Nordens nærområder.

De nordiske lande prioriterer fælles værdier, som danner udgangspunkt for at styrke det organiserede forskningsarbejde i Norden på områder af relevans for at gennemføre strategien for bæredygtig udvikling og i det internationale samarbejde, og hvor der ud fra et omkostningsmæssigt og effektivitetsmæssigt perspektiv kan opnås fælles fordele.

De nordiske landes fælles udgangspunkt

De nordiske lande vedkender sig som nogle af verdens rigeste lande deres ansvar for bæredygtig udvikling. Målet er som ansvarlige samfund at skabe positive forandringer inden for en overskuelig tidshorisont.

Bæredygtig udvikling kan ikke etableres i et land eller i en region isoleret set. Norden er stærkt afhængig af udviklingen i Europa og globalt, og de nordiske landes produktion og forbrug giver anledning til en væsentlig miljøbelastning i andre lande. Denne strategi er rettet mod, hvad de nordiske lande kan gøre hver især og gennem det nordiske samarbejde. Den omhandler ikke alle relevante internationale perspektiver for bæredygtig udvikling, og berører ikke direkte det vigtige forhold til udviklingslandene og den stigende fattigdom. Denne strategi kan dog tjene som udgangspunkt for det globale arbejde for bæredygtig udvikling.

De nordiske resultater skal udnyttes i forhold til de regioner, der omgiver Norden, hvor de nordiske lande har en særlig mulighed for at bidrage til bæredygtig udvikling gennem et frugtbart samarbejde.

Der er mange ligheder mellem de nordiske lande med hensyn til samfundsstruktur, kultur og traditioner. En række fælles problemer og muligheder danner grundlag for et nært samarbejde. De nordiske lande har en ambition om i fællesskab at skabe en merværdi i kraft af samarbejde om bæredygtig udvikling.

Samtidig afspejler arbejdet med bæredygtig udvikling, at der trods ligheder også er store forskelle i betingelser og forudsætninger og i udfordringerne med at inddrage miljøhensyn og bæredygtig udvikling i de nordiske lande. Strategien afspejler disse forskelle.

Udfordringer

Især tre samfundsmæssige forandringsprocesser udfordrer og stiller spørgsmål ved udviklingen i de industrialiserede lande: Globalisering, udviklingen af informationssamfundet og bæredygtig udvikling. Globaliseringen indebærer, at markedsøkonomien bliver mere international, og at landene i stigende grad bliver afhængige af hinanden.

I informationssamfundet er viden den mest afgørende produktionsfaktor, og viden vil spille en afgørende rolle i de industrialiserede landes fremtidige vækststrategier. Informationsteknologien åbner mulighed for at udvikle nye relationer i erhvervslivet, civilsamfundet og i det politiske liv.

Det Europæiske Miljøagentur har konkluderet, at indsatsen for at skabe en bæredygtig udvikling og de opnåede resultater hidtil i mange tilfælde er blevet opvejet af de negative konsekvenser af stigende økonomisk materiel vækst. Miljøagenturet nævner desuden; "at udviklingen indenfor visse samfundsøkonomiske sektorer står i vejen for en bæredygtig udvikling og udgør dermed den største hindring for en forbedring af miljøtilstanden".

Stigende udledninger af drivhusgasser, øget miljøbelastning som følge af vækst i vej- og lufttransport, øget urbanisering, stigende affaldsmængder og tab af naturværdier og biologisk mangfoldighed er voksende og presserende miljøproblemer. Det store antal kemiske stoffer der omgiver os og mikroorganismer og tilsætningsstoffer i fødevarer er også væsentlige problemer for miljø og sundhed.

Befolkningsudviklingen og målet om lighed mellem og indenfor generationer betyder, at naturens ressourcer må bruges meget mere varsomt, og at miljøet må skånes for skadelige påvirkninger. Der er som en illustration peget på, at de industrialiserede landes resourceforbrug bør reduceres med en faktor 10 på længere sigt og en faktor 4 på kortere sigt, hvis vi skal sikre fremtidige generationers udviklingsmuligheder indenfor naturens bæreevne.

Oprindelige folk spiller på grund af deres viden om anvendelige traditionelle metoder en vigtig rolle i naturforvaltning og udviklingsspørgsmål. I Norden er samer og inuitter oprindelige folk. De nordiske lande har arbejdet for at fremme de oprindelige folks sag og vil fortsat arbejde for at styrke de oprindelige folks rettigheder gennem en dialog baseret på bl.a. internationale deklARATIONER og aftaler.

Der er en voksende erkendelse af de grænseoverskridende og globale miljøproblemers alvor og natur, udviklingsproblemer og den stigende fattigdom i verden. Omstillingen mod en bæredygtig udvikling i Norden bør forbinde væsentlige drivkræfter for forandring, som f.eks. globalisering og udvikling af informationssamfundet med hensyn til miljø, velfærd og fælles værdier. Gennem fremsynede politikker og indsatser, der er baseret på en stærk politisk og folkelig vilje til omstilling, kan der i Norden ske en udvikling i retning af bæredygtige samfund. Der er behov for at skabe bæredygtige produktions- og forbrugsmønstre, hvor den økonomiske vækst er afkoblet fra øget miljøbelastning og øget resourceanvendelse. Der skal arbejdes for, at samfundets forbrug af ikke-fornybare ressourcer foregår på en sådan måde, at naturens kredsløb bevarer og at fornybare alternativer udvikles.

Frem til 2020 skal der være opnået væsentlige resultater i forhold til de presserende problemer. En tidlig omstilling øger de fremtidige handlemuligheder og frihedsgrader, men er betinget af, at der i dag tages fremsynede beslutninger.

2 Klimaændringer

Klimakonventionens langsigtede mål er at opnå, at koncentrationerne af drivhusgasserne i atmosfæren stabiliseres på et niveau, som kan forhindre farlig menneskeskabt indvirkning på klimasystemet. Det internationale klimapanel (IPCC) påpeger, at en stabilisering af koncentrationen af klimagasser på et niveau, som gør det muligt at undgå alvorlige menneskeskabte klimaforandringer, kan kræve, at udslippene må reduceres med omkring 50-70% i forhold til dagens niveau. Mange anser derfor klimaproblemet for at være den største globale udfordring i dette århundrede.

Det internationale energiagentur (IEA) forventer, at de globale energirelaterede CO₂-udslip vil stige med omkring 70% fra 1995 til 2020. I EU forventer det europæiske miljøagentur (EEA) en stigning i udslip af drivhusgasser på 6% i perioden 1990-2010. EEA har peget på, at den årlige middeltemperatur for verden og Europa er steget med 0,3-0,6 grader C siden år 1900.

Der er behov for at industrilandene kraftigt begrænser udledningen af drivhusgasser og forbruget af fossile energikilder som kul, olie og naturgas. Øget brug af naturgas til erstatning af kul kan være et element i begrænsningen af drivhusgasserne i en yderligere udvikling frem mod mere miljøvenlige energiformer og en langt større fremtidig anvendelse af vedvarende energiformer.

Kyoto-protokollen er et vigtigt første politiske skridt mod at mindske drivhusgasudledningen, men ambitionsniveauet vil ikke være tilstrækkeligt på længere sigt. De nordiske lande vil arbejde for, at der internationalt bliver aftalt yderligere reduktioner for perioden efter 2012. Det synes ligeledes klart, at der ikke på lang sigt kan opnås en stabilisering af atmosfærens koncentration af drivhusgasser uden væsentlige begrænsninger også i udviklingslandene. Gennem udviklingsbistand, investeringer, kapacitetsopbygning og teknologioverførsler kan industrilandene

hjælpe udviklingslandene til at kunne påtage sig større forpligtelser. Mulighederne vil også afhænge af, om der opnås reduktion og mere effektiv udnyttelse af de fossile brændsler, overgang til renere brændsler, øget anvendelse af vedvarende energikilder, en målrettet indsats for energi-effektivisering og energibesparelser inden for alle sektorer og ved en indsats i forhold til udledninger af CO₂, metan, lattergas og de industrielle drivhusgasser samt øget binding af CO₂.

Udledningen af metan og lattergas fra landbruget har stor betydning for den samlede udledning af drivhusgasser. Desuden forventes udledningen af de industrielle klimagasser at blive forøget væsentligt de kommende år, hvis der ikke sættes ind med yderligere tiltag. Endelig forventes transportsektorens udledninger at blive forøget markant. Der er derfor behov for initiativer i alle sektorer og overfor alle drivhusgasser.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil arbejde for, at Kyoto-protokollen ratificeres så hurtigt som muligt. For at dette kan ske, er det vigtigt, at der opnås enighed om den videre udmøntning af reglerne for Kyoto-mekanismerne, sinks og de øvrige udestående spørgsmål i Kyoto-protokollen.

De nordiske lande vil udvikle Østersøområdet som forsøgsområde for troværdigt og ansvarsfuldt at anvende Kyoto-mekanismerne, især Joint Implementation. En nordisk investeringsfond for klimarelaterede projekter i NEFCO kan understøtte dette.

Et kompetencenetværk for Kyoto-mekanismer i Østersøregionen vil kunne fungere som udviklingsforum og bidrage til især at opbygge kapacitet, kompetenceudvikling samt regler og former for verificeringer m.v.

For at opnå større erfaringer med kvoter, og i lyset af EU's arbejde for at etablere et europæisk kvotemarked, vil de nordiske lande undersøge mulighederne for at etablere et kvotemarked hurtigst muligt med udgangspunkt i de kvotesystemer, der forventes etableret nationalt. Hvis kvotemarkedet kan skabes tidligt, vil det kunne medføre værdifulde erfaringer inden Kyoto-protokollens første forpligtelsesperiode i 2008-12.

De nordiske lande vil gå foran med at mindske brugen af de industrielle drivhusgasser, så forbruget kan afvikles snarest og for at fremme de tekniske betingelser for en sådan udfasning.

De nordiske lande vil samarbejde videre om at skabe et fagligt grundlag for en afklaring af arealanvendelsens og skovbrugets forhold til drivhusregnskabet. Der lægges vægt på bæredygtigt skovbrug og på skovtiltag, som har positive miljøvirkninger bl.a. i forhold til den biologiske mangfoldighed og kulturlandskabet, og som bidrager til at øge optaget eller reducere udledningen af drivhusgasser.

De nordiske lande vil undersøge mulighederne for et større samarbejde om klimaforskning, primært om regionale klimaforandringer og deres konsekvenser.

3 Biologisk mangfoldighed, genetiske ressourcer – natur- og kulturmiljø

De nordiske lande vil beskytte den biologiske mangfoldighed og sikre bæredygtig brug af de genetiske ressourcer. De nordiske lande vil også holde hus med naturressourcerne og beskytte kulturmiljøværdierne.

I Norden har vi store værdier inden for biologisk mangfoldighed, genetiske ressourcer og natur- og kulturlandskab. Det er en del af den nordiske identitet. Der er især i løbet af de seneste 100 år forsvundet mange arter og levesteder i Norden. For at sikre en bæredygtig udvikling er det derfor nødvendigt at bremse tabet af biologisk mangfoldighed.

Landbrug, skovbrug, industri og trafik påvirker de naturlige betingelser for dyre- og planteliv samt landskabet. Derfor har alle sektorer et selvstændigt ansvar for at tage hensyn til den biologiske mangfoldighed, de genetiske ressourcer samt natur- og kulturmiljøet. Forsigtighedsprincippet må lægges til grund for arbejdet.

En række internationale aftaler og konventioner på europæisk og internationalt niveau som er indgået i f.eks. FAO, WTO og EU sætter rammerne for indsatsen i forhold til biologisk mangfoldighed og natur- og kulturmiljø. FN's konvention fra 1992 har til formål at bevare og

udnytte biologisk mangfoldighed bæredygtigt samt at sikre en retfærdig og ligelig fordeling af de goder, som fremkommer når genetiske ressourcer udnyttes.

De nordiske lande har været meget aktive i det internationale arbejde. De nordiske lande vil fortsat lægge vægt på at være foregangslande i arbejdet med at beskytte den biologiske mangfoldighed. Det er vigtigt at finde fælles løsninger for de industrialiserede lande og udviklingslandene, hvor de langsigtede fælles interesser er prioriteret.

Det indebærer, at de nordiske lande vil arbejde for at sikre, 1) variationen af alle naturlige og kulturpåvirkede økosystemer og større sammenhængende urørte naturområder, 2) levedygtige bestande af naturligt forekommende arter og deres levesteder, og 3) den genetiske variation indenfor og mellem bestande og arter med særlig vægt på arter, som er truede eller sårbare, som kun findes i Norden, samt på udnyttede eller dyrkede planter og husdyrracer. For at sikre den biologiske mangfoldighed er det afgørende at se bevaring af den biologiske mangfoldighed, kortlægning af forskellige arters egenskaber og en udnyttelse i sammenhæng.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil *styrke den nordiske* indsats i de internationale forhandlinger, bl.a. i opfølgningen af FN's konvention om biologisk mangfoldighed.

Alle nordiske lande vil inden 2004 have udarbejdet nationale strategier og handlingsplaner for biologisk mangfoldighed og øge udveksling af erfaringer herom. Sådanne strategier er allerede udarbejdet i Sverige og Finland. I strategierne vil også indgå de genetiske ressourcer og naturressourcerne. Der vil blive fokuseret på, hvordan disse hensyn kan inddrages i landbrug, skovbrug, fiskeri og transport.

De nordiske lande sigter mod at udarbejde en fælles *strategi, som kan tilpasses lokale forhold, for at beskytte variationen i de nordiske landskaber, deres særegenhed og rekreative værdi*. Arbejdet skal bygge på gensidig udveksling af erfaringer og følge op på den europæiske landskabskonvention.

I bevaringen af det nordiske *kulturmiljø* lægges vægt på de mangfoldige spor af historien i landskabet. De nordiske lande vil arbejde for en *bedre adgang til naturen* og udveksle metoder til at vejlede besøgende i sårbare områder. Adgang til naturen kan medvirke til at skabe forståelse for værdierne i naturen. Endvidere vil de nordiske lande udvikle redskaber til at vurdere *konsekvenserne for den biologiske mangfoldighed* ved ændret arealanvendelse.

De nordiske lande vil samarbejde om at *bevare den genetiske variation i laksebestandene*, herunder overveje genbanker for laks.

De nordiske lande vil samarbejde om at sikre, at *jagt foregår indenfor rammerne af bæredygtig ressourceforvaltning*. Det skal ske ved at sammenstille eksisterende viden gennem forskning og udvikling og ved at fremme udveksling af information mellem grundejere og jægere.

De nordiske lande vil *intensivere arbejdet omkring Arktis* ved at gennemføre den nordiske handlingsplan for at beskytte natur- og kulturmiljøet i Arktis. I den nordlige og vestlige del af Norden vil der også blive sat fokus på at *udvikle metoder til at genskabe plantedække efter erosion*.

De nordiske lande vil arbejde for at *forebygge, at naturen påvirkes negativt af udsætning af genmodificerede organismer* og ikke hjemmehørende arter. De nordiske lande vil lægge vægt på at samarbejde om reglerne på området, på information og på forskning. De nordiske lande vil arbejde for at protokollen om grænseoverskridende overførsler af levende modificerede organismer (Cartagena-protokollen) ratificeres og træder i kraft inden 2002.

De nordiske lande vil styrke og videreudvikle arbejdet med at bevare genetiske ressourcer af betydning for land- og skovbruget. Nordisk genbank og Nordisk genbank for husdyr skal styrkes og videreudvikles. Samarbejdet med Nærområderne om de genetiske ressourcer i land- og skovbrug skal videreudvikles og styrkes.

4 Havet

De nordiske havområder skal være økosystemer i balance, og havets ressourcer skal kunne udnyttes på et bæredygtigt grundlag. Havets økosystemer og den biologiske mangfoldighed skal beskyttes og bevares. Havene skal ikke være forurenedede, og det er nødvendigt at begrænse, og for nogle stoffers vedkommende helt at stoppe, udledning til havet. Udledning af farlige stoffer, så som tungmetaller og svært nedbrydelige stoffer, skal være ophørt inden 2020. Udledningen af næringsalte til områder med eutrofieringsproblemer skal være reduceret med 50%, og koncentrationer af naturligt forekommende farlige stoffer i havmiljøet skal nærme sig deres oprindelige baggrunds-koncentrationer.

Havet rummer vigtige ressourcer og udgør livsgrundlaget for mange kyst- og øsamfund. Havet og kysterne er vigtige rekreative områder. Øget forurening især fra aktiviteter på land truer dog i stigende grad de nordiske havområder.

Selvom der er store naturgivne forskelle på de nordiske havområder og på de lokale problemer, er sammenhængende en nordisk indsats for at beskytte havmiljøet afgørende. En væsentlig del af forureningen i de nordiske havområder stammer fra lande udenfor Norden. Det er derfor også vigtigt, at Nordens indflydelse i internationale samarbejdsfora og konventioner styrkes. Endvidere er det vigtigt at samordne og stimulere forskning inden for beskyttelse og udnyttelse af havet. Der er behov for mere viden om samspillet mellem udslip, belastning og effekt.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil *mindke belastningen af havområderne med kvælstof og fosfor*. Det er vigtigt i det fortsatte arbejde at belyse sammenhængen mellem miljøkvaliteten og udledninger af kvælstof og fosfor i udvalgte hav- og kystområder.

De nordiske lande vil styrke samarbejdet om, at *gældende internationale aftaler på havmiljøområdet bliver overholdt og styrket*. Det gælder for eksempel OSPAR, HELCOM, Londonkonventionen, MARPOL-konventionen og det globale handlingsprogram for at beskytte havmiljøet fra landbaserede kilder (GPA).

Norden vil arbejde for at stoppe *belastningen af havmiljøet med farlige stoffer herunder tungmetaller*. De nordiske lande vil arbejde for, at den globale FN-konvention om POP'er bliver færdigforhandlet, samt at det globale program, GPA, bliver implementeret hurtigst muligt. Herudover vil de nordiske lande arbejde for, at UN-ECE-protokollerne om POP'er og tungmetaller under LRTAP-konventionen bliver ratificeret og implementeret hurtigt, og at antallet af ratificerende lande øges. Desuden skal der laves kriterier for at prioritere de farlige stoffer, som i løbet af en generation ikke længere bør udledes til havmiljøet. Det er et mål, at den naturlige baggrundskoncentration af forskellige stoffer (f.eks. tungmetaller) i det biologiske system skal defineres.

Der er behov for at *kortlægge nye forureningsproblemer*. Norden vil forebygge risikoen fra stoffer, som kan være miljøbelastende, men som ikke hidtil er blevet undersøgt eller som anvendes i små mængder i dag. Desuden skal der gennemføres screeningsundersøgelser i det marine miljø for at vurdere forekomst og udbredelse af sådanne "nye" stoffer.

I kystområderne vil de nordiske lande lægge vægt på, at alle hensyn tilgodeses, så de marine økosystemer kan bevares og beskyttes. Et første skridt er at *karakterisere og kortlægge kystområderne*.

5 Kemikalier

De kemikalier, vi bruger i samfundet, må ikke medføre risiko for menneskers sundhed eller miljø. Udslip af kemiske stoffer, som er en trussel mod sundhed og miljø, skal ophøre indenfor en generation. Om 10-15 år bør varer, der introduceres på markedet, ikke indeholde tungmetaller som f.eks. cadmium, kviksølv og bly eller menneskeskabte organiske stoffer, som har særlige problematiske virkninger på sundhed eller miljø. Det vil sige kemikalier, der er svært nedbrydelige og ophobes i kroppen hos dyr og mennesker, kemikalier der er kræftfremkaldende, påvirker arvmassen eller reproduktionsevnen eller er hormonforstyrrende. De nordiske lande skal arbejde for, at erhvervslivet får ansvaret for, at de kemikalier, de markedsfører, kan bruges uden risiko for sundhed og miljø.

Det moderne samfund er afhængigt af mange kemikalier, og hvert år kommer der nye til. Det er i Norden lykkedes at mindske udslip fra industrivirksomheder. Fremover er det vigtigt at styrke indsatsen for at nedbringe spredningen i miljøet af farlige kemikalier, der stammer fra produkter og varer. I Europa anvendes ca. 30.000 kemiske stoffer i dag. For størstedelen findes der ikke konkret viden om deres eventuelle farlige egenskaber og skadelige virkninger for miljø og sundhed. Den viden er vigtig for at kunne mindske risici i forbindelse med stoffernes anvendelse, herunder om nødvendigt at kunne regulere deres brug. I denne sammenhæng er brugen af forsigtighedsprincippet vigtigt.

Mange kemiske stoffer transporteres over landegrænser via luft og vand, og den globale handel medfører, at de kemiske stoffer spredes mere. Derfor er en international indsats på kemikalieområdet og især en målrettet indsats for at påvirke EU's kemikaliepolitik vigtig.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande ønsker, at EU sætter en tidsfrist for, hvornår der skal foreligge *tilstrækkelig viden om de kemikalier, der bruges i dag*. Efter denne tidsfrist må stofferne ikke anvendes, hvis den nødvendige viden ikke foreligger.

Der skal stilles *samme krav til at undersøge og vurdere alle kemikalier*, uanset om de betragtes som eksisterende eller nye stoffer, eller om de indgår i legetøj, kosmetik eller anvendes som industrikemikalier.

Erhvervslivet skal have ansvar for at undersøge og vurdere kemikaliers farlighed og for at sikre, at de kan bruges uden fare for sundhed og miljø. Der skal være stærke krav til, at producenter, importører og forhandlere skal give klar og letforståelig *information til brugerne* om kemiske stoffers virkning, og måden de kan bruges på.

Beslutninger i EU skal i højere grad bygge på *forsigtighedsprincippet*, og på at farlige stoffer skal erstattes med mindre skadelige stoffer, samt at forureneren skal betale for skader på miljøet.

Arbejdet med *miljø- og sundhedsklassificeringer og risikovurderinger* skal fremmes og effektiviseres. Der skal udvikles kriterier for at klassificere hormonforstyrrende stoffer. Hensynet til særlige følsomme grupper som børn og gravide skal indgå i risikovurderinger. Arbejdet med at vurdere stoffernes risiko skal forenkles og effektiviseres f.eks. ved at bruge computerbaserede modeller til fareklassificering og risikovurdering.

Kemikaliespørgsmålet skal indgå i den *produktorienterede miljøindsats*, for eksempel i Svanemærket, miljøvaredeklarationer, retningslinjer for offentlige indkøb og i miljøstyringsstandarder.

Der bør etableres *bedre tilsyn og efterlevelse af lovgivningen på kemikalieområdet*.

De nordiske lande vil bidrage til, at *globale og regionale konventioner på kemikalieområdet bliver gennemført effektivt og rettidigt*, og at målet om at stoppe udledningen af miljøfarlige stoffer til havmiljøet inden for en generation kan gennemføres. De nordiske lande vil udarbejde *konkrete handlingsplaner* for at nå målet om, at udslip som udgør en trussel mod sundhed og miljø skal ophøre inden for én generation.

De nordiske lande vil fortsat *mindske brugen af bekæmpelsesmidler på offentlige arealer og i private haver* og undersøge muligheden for snarest muligt helt at udfase brugen af dem på disse arealer, som det allerede er besluttet i Danmark.

6 Fødevarsikkerhed

Forbrugere skal kunne få sikre og sunde fødevarer af høj kvalitet, som er fremstillet med produktionsmetoder, som forbrugerne ønsker at støtte. Forbrugerne skal gennem mærkning af fødevarerne og forbrugerinformation have mulighed for at foretage et reelt og oplyst valg ud fra f.eks. etiske overvejelser. Fødevarerhvervene har ansvaret for, at fødevarerne er i orden, men det er vigtigt for fødevarsikkerheden, at landbruget og fiskerisektoren ikke påvirkes negativt af f.eks. jord- og havforurening. Sunde og sikre fødevarer skal sikres i hele kæden fra råvarer over producent til forbruger – populært sagt fra jord til bord. Risikofaktorer som smittestoffer, antibiotika, miljøforureninger, pesticider m.m. skal bekæmpes ved kilden.

Udbuddet af fødevarer er med den stigende verdenshandel og moderne fødevareteknologi vokset, og mangfoldigheden af fødevarer er en udfordring for fødevarsikkerheden. Fødevarskandaler som sygdomme, kogalskab og forurenede fødevarer har medvirket til at sætte fokus på fødevarsikkerheden. Forbrugerne stiller store krav til fødevarsikkerhed og -kvalitet samt til dyrevelfærd, økologi, miljø og arbejdsmiljø.

Norden har en stor produktion af fødevarer og har gode forudsætninger for at have en fødevarereproduktion, som er økonomisk, social og miljømæssig bæredygtig. En høj fødevarsikkerhed er vigtig for at bevare og udvikle fødevarereproduktionen i den retning. Fødevarereproducenterne har ansvaret for, at fødevarerne er sikre, og brancherne må gå forrest i arbejdet for åbenhed og troværdighed. Myndighederne kan være med til at sikre forbrugernes tillid til nordiske og importerede fødevarer gennem strenge regler for fødevarsikkerhed og fødevarerekvalitet, effektiv og nærgående kontrol med at reglerne overholdes og ubetinget åbenhed omkring regler og kontrol.

De nordiske lande har opnået en højt sikkerhedsniveau, som har ført til, at de nordiske lande i internationale sammenhænge er spydspids for god fødevarerekvalitet. Det bør sikres, at vi også fremover kan bevare denne position .

Udviklingen i EU's fødevarerlovgivning er af stigende betydning for Norden. Internationalt har fødevarsikkerhed også fået større opmærksomhed, men det er en udfordring at styrke mulighederne for at anvende høje standarder for hensynet til forbrugere, dyrevelfærd, miljø og arbejdsmiljø i internationale aftaler. I Østersøområdet er der på fødevarerområdet store opgaver, hvor de nordiske lande kan bidrage med viden og erfaringer.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil styrke *den nordiske indflydelse i internationale forhandlinger og processer* - særligt i FAO, WHO og WTO og i udviklingen af et nyt regelsæt på fødevarerområdet i EU/EØS. Det er vigtigt for de nordiske lande at sikre, at harmonisering af regler ikke medfører et fald i beskyttelsesniveauet.

De nordiske lande vil styrke og koordinere *den nordiske forskning i fødevarsikkerhed*. Eksempler er kostens betydning for sundhed, data om kostvaner, tilsætningsstoffers betydning for sundheden og kontrol med allergifremkaldende ingredienser. Også uddannelse i fødevarsikkerhed er vigtig.

Sygdomme overført fra dyr til mennesker skal bekæmpes både nationalt og gennem internationalt samarbejde. De nordiske lande vil arbejde for, at beskyttelsesniveauet i Norden styrkes mest muligt, herunder at harmoniseringer ikke medfører et fald i beskyttelsesniveauet i de nordiske lande.

De nordiske lande vil arbejde for at *begrænse brugen af antibiotika, medicin og tilsætningsstoffer i fødevarereproduktionen*. Der skal fastsættes sikre grænseværdier for restkoncentrationer af antibiotika, medicin og bekæmpelsesmidler. Der skal være regler, der begrænser anvendelse

af medicin og antibiotika. De nordiske lande vil samarbejde om at mindske behovet for at behandle dyr med antibiotika og forbyde antibiotika som *vækstfremmere* fra dyrefoder.

Tilsætningsstoffer skal kun tillades, hvis de f.eks. ikke giver anledning til sundhedsmæssige betænkeligheder. De nordiske kriterier for brug af tilsætningsstoffer bør fremmes i internationale regler på området.

Forbrugernes muligheder for at vælge sunde og sikre fødevarer skal styrkes. Det skal ske ved at give forbrugerne information ved at mærke varer og lave bedre regler for *mærkning*. *Forbrugerne skal have indflydelse på fødevarerområdet* nationalt, nordisk og internationalt. Der skal være fuld åbenhed om regler og kontrol og forbrugerne skal inddrages i beslutninger om regler og kontrol af fødevarer.

For *genmodificerede organismer* (GMO) skal der fortsat være krav om streng sundhedsmæssig og miljømæssig risikovurdering, og forsigtighedsprincippet skal være grundlag for markedsføring af GMO-produkter. Kriterierne for risikovurdering må gennemgås i takt med, at der opnås ny viden. Der skal arbejdes aktivt for at udvikle nye og bedre metoder til at påvise GMO'er i foder og fødevarer. Forbrugerne skal have tydelig besked, når der er anvendt genteknologi ved fremstilling af fødevarer, så de reelt kan vælge, om de vil købe varer, der indeholder GMO'er.

Høje standarder for dyre- og plantesundhed i Norden skal fremmes og videreudvikles for at opnå højere produktkvalitet, sikrere fødevarer og en mere miljøvenlig produktion.

7 Energi

De nordiske landes energipolitik skal sikre et effektivt energisystem, hvor der er stor forsyningssikkerhed og selvforsyningsgrad, og som bidrager til industriens konkurrenceevne og en bæredygtig udvikling. Energisystemet skal bidrage til, at der sker en afkobling mellem fortsat økonomisk vækst og udslip af klimagasser og anden luftforurening samtidig med at den vedvarende energis andel fortsat øges.

Norden har et højt energiforbrug. Det skyldes den geografiske beliggenhed, en lav befolkningstæthed og en energiintensiv industri. Nordens nærområder, der tidligere har brugt meget energi, har gennem 1990'erne oplevet et drastisk fald i energiforbruget.

De vigtigste miljøproblemer på energiområdet er klima- og forsyningsproblemerne og risiko fra nabolandenes forældede atomkraftværker. Den intensive indsats gennem de seneste år har givet resultater på forsyningsområdet. Gøteborg-protokollen sætter mål for begrænsning af SO₂ og NO_x i år 2010. Selvom målsætningerne i Gøteborg-protokollen bliver opfyldt, vil der være behov for yderligere reduktioner af SO₂ og NO_x, før forsyningsproblematikken er løst.

Selv om de nordiske lande har gjort meget, er udviklingen i forhold til CO₂ udslip gået den forkerte vej i 1990'erne. En reduktion af CO₂ udslippene er en af de væsentligste udfordringer, og første skridt er at opfylde Kyoto-protokollens målsætninger.

Internationale aftaler og samarbejde med lande i EU og omkring Østersøen har stigende indflydelse på udformningen af nordiske energipolitikker og -systemer. Den øgede markedsintegration og et bredere samarbejde vil kunne medføre betydelige fordele i forhold til forsyning og handel med el og gas, reduktion af klimagasser og andre miljøproblemer, energieffektivisering inklusiv øget anvendelse af fjernvarme og kraftvarme.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil styrke *samarbejdet om handel med energi* om at harmonisere virkemidler og om at udvikle rammevilkårene for at udbygge og finansiere infrastruktur i de nye demokrati-er. Dette vil kræve samarbejde mellem myndigheder og forsyningsselskaber.

Østersøregionen skal udvikles som testområde for at afprøve Kyoto-mekanismene, især joint implementation, så der snarest kan tages stilling til en formalisering af testområdet.

For at opnå større erfaringer med kvoter og i lyset af EU's arbejde med at etablere et europæisk kvotemarked vil de nordiske lande undersøge mulighederne for at *etablere et kvotemarked* hurtigst muligt med udgangspunkt i de kvoter, der forventes etableret nationalt. Hvis kvo-

temarkedet kan skabes tidligt, vil det kunne medføre værdifulde erfaringer inden Kyoto-protokollens første forpligtelsesperiode i 2008-12.

Samarbejdet i Østersøregionen om energieffektivisering og energianvendelse skal fortsat udvikles og konkrete projekter på kraftvarme- og fjernvarmeområdet vil blive prioriteret.

De nordiske lande vil lave en regional strategi for *vedvarende energi og undersøge mulighederne* for at øge anvendelsen af vedvarende energi. Et samarbejde om politikker, teknologier og virkemidler vil være nødvendig for at opnå en øget og mere effektiv udnyttelse af vedvarende energi i regionen.

De nordiske lande vil igangsætte et arbejde, hvor sigtet er at etablere et *nordisk grønt elmarked* under hensyn til den udvikling, som sker internationalt og i EU.

De nordiske lande vil etablere et udvidet *samarbejde om normer og standarder* for at fremme anvendelsen af energieffektive el-forbrugende apparater, og som kan videreføres i EU og i Nærområderne.

De nordiske lande vil i *samarbejde med Nærområderne og andre lande* udvide indsatsen for at tilvejebringe forudsætningerne for at afvikle usikre atomkraftværker i Nordens nærområder.

En fælles database med energistatistik og indikatorer vil være vigtig for at overvåge udviklingen mod en bæredygtig energisektor, og et udvidet nordisk forskningssamarbejde på energiområdet vil styrke udviklingen mod bæredygtige energisystemer. Samarbejdet bør tage udgangspunkt i det nordiske forskningssamarbejde på energiområdet under Nordisk ministerråd.

8 Transport

En bæredygtig udvikling på transportområdet indebærer, at transporten ikke truer menneskers sundhed eller naturens økosystemer og opfylder behovet for fleksible, sikre og effektive transportmuligheder. Anvendelsen af ikke-fornybare ressourcer skal begrænses, og genanvendelsen skal øges. Det skal sikres, at der udvikles fornybare alternativer, som kan opveje forbruget af de ikke-fornybare ressourcer. Samtidig skal transporten bruge fornybare ressourcer i en langsommere takt, end de gendannes. Transport er tæt knyttet til den økonomiske vækst, og derfor er det nødvendigt at afkoble udviklingen i miljøbelastningen fra transporten fra den økonomiske vækst.

Transportpolitikken skal medvirke til at skabe rammer for, at varer, tjenester og personer kan transporteres effektivt, sikkert og fleksibelt - for befolkningen og erhvervslivet. Samtidig skal hensyn til miljø og sundhed integreres i transportpolitikken, så påvirkning af miljø og sundhed begrænses til et bæredygtigt niveau.

Den stigende transport betyder voksende udslip af drivhusgasser, øget støjbelastning, påvirkning af biodiversiteten samt forbrug af ikke-fornybare ressourcer. Stigningen betyder også, at den lokale luftforurening ikke falder så meget, som det ellers ville være tilfældet. Dermed bliver det vanskeligt at opnå en bæredygtig udvikling på transportområdet. Transportsektoren i Norden står for eksempel for 25% af Nordens samlede udledninger af CO₂, og især vej- og flytransporten bidrager i stigende grad til drivhuseffekten.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil *fremme miljøvenlige og energieffektive transportmidler og brændstoffer* ved at skabe et større marked for miljøvenlige transportmidler. For eksempel ved at fremme miljøvenlige teknologiers adgang til markedet, ved bedre og standardiseret information om miljøbelastningen fra transportmidler og ved at udbrede grønne indkøb og miljøstyring.

Der skal sættes mere målrettet på, at der på europæisk niveau *bruges økonomiske virkemidler* baseret på princippet om at internalisere de eksterne miljøomkostninger i priserne. Et eksempel herpå er, at priserne på ikke-fornybare ressourcer og deponeringsafgifter for produkter fra transportsektoren afspejler de miljøomkostninger, som brug og deponering medfører. Der bør endvidere være en international afgift på flytransport, f.eks. en afgift på flybrændstof.

De nordiske lande vil *begrænse anvendelsen af ikke-fornybare ressourcer* og øge genanvendelsen ved målrettede regler og økonomiske incitamenter. Det vil være i alle led: produktion af transportmidler, ved kørsel, i infrastruktur og transportanlæg.

Det er vigtigt at *fremme og kombinere transportformer*, som er særligt miljø- og sundhedsvenlige og trafiksikre.

Byudvikling, lokalisering og udformning af infrastruktur skal være forenelig med bæredygtig udvikling. Midlerne er bedre fysisk planlægning og bedre beslutningsgrundlag og procedurer, f.eks. miljøkonsekvensvurderinger og lokale transport- og miljøhandlingsplaner.

De nordiske lande vil *stimulere til bedre forbrugsvaner og transportløsninger*. Det skal ske ved at oplyse om miljøvenlig transport, inddrage alle relevante aktører i alle vigtige transportbeslutninger samt oprette en nordisk database om initiativer i de nordiske lande til at fremme gode løsninger ("best practice").

De nordiske lande vil samarbejde om *forskning i bæredygtig transportudvikling*.

De nordiske lande lægger vægt på *internationalt samarbejde om bæredygtig transportudvikling* i Østersøregionen. I EU skal der være *strammere krav* til blandt andet udledninger, støj og energieffektivitet for køretøjer og fly.

9 Landbrug

Målet er et bæredygtigt landbrug, der også på længere sigt kan producere både sunde og sikre fødevarer og andre produkter af høj kvalitet uden at forringe ressourcegrundlaget eller påvirke naturens økosystemer negativt.

Landbruget skal bidrage til at skabe og bevare veludviklede og levedygtige landsbysamfund, også i egne med særlige vanskeligheder. Landbruget skal være ramme for rekreative udfoldelser og bevare og værne om den biologiske mangfoldighed, landskabet og kulturminde. Norden ønsker at have en ledende rolle i en landbrugsproduktion, der lægger vægt på sunde og sikre fødevarer, dyrevelfærd og på at beskytte miljø og natur.

Landbruget har både positive og negative effekter på miljøet. Landbruget former og opretholder et kulturlandskab, som er en del af natur- og kulturarven. Landbrugets økosystemer er levesteder for mange dyre- og plantearter.

En af de største udfordringer for at nå målsætningen om et bæredygtigt landbrug er at udvikle driftsformer i landbruget, der er mere miljøvenlige, effektive og som samtidig kan sikre social og økonomisk bæredygtighed under de forskellige natur- og klimaforhold i Norden.

Landbruget i Danmark, Sverige og Finland indgår i EU's fælles marked. Norges og Islands forhold til EU er reguleret gennem EØS-aftalen. På veterinær- og til dels på planteområdet er Norge og Island gennem EØS-aftalen underlagt de samme bestemmelser som EU-landene. Norge og Island fører i øvrigt national landbrugspolitik inden for de rammer, som internationale aftaler afstikker. Regler og betingelser for Nordens landbrugsproduktion bliver i stadig stigende omfang besluttet i internationale forhandlinger og aftaler - både i EU og på globalt plan, for eksempel i WTO.

I Nordens nordligste områder er det vanskeligt at få en rentabel landbrugsproduktion. De nordiske lande vil arbejde for, at landbruget kan bevares i disse egne. I de sydlige egne af Norden er betingelserne for at drive landbrug blandt de bedste i Europa. Her er landbrugsproduktionen intensiv, og landbruget anvender blandt andet næringsstoffer og bekæmpelsesmidler. De kan udvaskes til grundvandet og overfladevandet og transporteres videre til vandløb, søer og havet. Også den biologiske mangfoldighed kan blive påvirket.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil styrke indsatsen i *de internationale forhandlinger, regler og aftaler*, så det fælles nordiske syn på bæredygtig landbrugsproduktion får gennemslagskraft i de internationale aftaler og regler, især i WTO.

De nordiske lande vil styrke samarbejdet om forskning og uddannelse i bæredygtige produktionssystemer i landbruget. Samarbejdet om forskning i landbrug og i miljø skal udvikles, så der opnås synergieffekter og så forskningen får større effekt og medvirker til konkrete forbedringer for eksempel i landbrugets energiforbrug, miljøpåvirkning og dyresundhed.

De nordiske lande vil mindske brugen af kemiske bekæmpelsesmidler og næringsstoffer i landbruget. Der skal være konkrete mål, og de nordiske lande vil lave en koordineret nordisk strategi for tab af næringsstoffer og andre udslip fra landbruget. Vigtige reduktionsmål fra Nordsødeklarationen, HELCOM og OSPAR vil indgå. De nordiske lande vil også fastsætte kvantitative mål for at reducere pesticidanvendelsen. Indsatsen på den enkelte bedrift er vigtig. Det vil også være vigtigt at udnytte en større del organisk affald på landbrugsjorden end i dag. Det organiske affald skal overholde kvalitetskrav og grænseværdier for miljø og sundhed.

De nordiske lande vil i fællesskab fremme økologisk landbrug. Man vil iværksætte en koordineret nordisk indsats for øget økologisk landbrug gennem at sammenstille eksisterende viden, udvikle viden gennem forskning og udvikling, produktudvikling og ved at stimulere udvikling og bedre distributions- og kommunikationskanaler mellem producenter og forbrugere.

De nordiske lande vil sikre god dyresundhed, -velfærd og -etik, så Norden fortsat kan ligge i front internationalt på dette område.

Brug af genmodificerede organismer forudsætter, at risikoen for at påvirke miljø og sundhed er vurderet nøje, og at risikovurderingsmetoder, baseret på forsigtighedsprincippet, bliver udviklet. Gensplejsede landbrugsplanter må kun tillades, hvis der er en acceptabel lav miljø- og sundhedsmæssig risiko. Der skal være en tilfredsstillende mærkning af produkter, som er fremstillet med brug af genmodificerede organismer, så forbrugerne får mulighed for at foretage et reelt valg.

Bæredygtighedsplanen for Østersøområdet "Baltic 21" – lægger rammerne for et bæredygtigt landbrug i Østersøregionen. De nordiske lande ser sektorprogrammet for landbrug i Baltic 21 som udgangspunkt for at udvikle og udbygge samarbejdet mellem Norden, de baltiske lande og Rusland.

Hovedudfordringen for bæredygtig rendrift er at opnå en balanceret udnyttelse af ressourcerne. Rendriften er præget af overudnyttelse og rovdyrtab. Det fører til såvel økonomisk som social ubalance og til at erhvervet ikke magter sin funktion som kulturbærer for de oprindelige folk i Norden. De nordiske lande vil udvide det faglige grundlag for et nordisk samarbejde om rendriftspolitikken og om konkrete tiltag, som kan gøre erhvervet bæredygtigt. Det er vigtigt at bygge på det samarbejde, som samebefolkningerne i Norden har udviklet.

10 Erhvervsliv

Bæredygtig udvikling indebærer, at erhvervslivet til konkurrencedygtige priser kan levere varer og tjenester, som tilgodeser samfundsmæssige og individuelle behov, bidrager til en øget livskvalitet og bidrager til at nå målene i statsministerdeklarationen. Erhvervslivet har et særligt ansvar for, at varer og tjenester i et livscyklusperspektiv bidrager til at nå statsministrenes mål om biodiversitet, udslip af forurening og forvaltning og effektiv anvendelse af de fornybare og ikke-fornybare ressourcer.

De nordiske lande vil bidrage til at fremme gunstige betingelser for, at virksomhederne kan udvikle, producere og afsætte renere produkter ved at stimulere efterspørgslen efter renere produkter og ved at fjerne barrierer for miljøvenlige og ressourceeffektive teknologiers markedsgang. De nordiske lande vil satse på at få en ledende rolle i forskning og udvikling af miljøvenlige og ressourceeffektive produkter og teknologier.

De nordiske lande vil derfor frem mod 2020 gennemføre overgangen til en bæredygtig udvikling, hvor der er sket en afkobling af sammenhængen mellem økonomisk vækst og øget belastning af miljøet og øget ressourceforbrug.

Informationsteknologi, færre handelshindringer og globalisering ændrer erhvervslivets betingelser gennem større markeder og større konkurrence. Nye teknologier inden for eksempel bioteknologi, mikro-elektronik, telekommunikation og materialer giver nye muligheder i omstillingen

mod en bæredygtig udvikling. Forbrugere og medarbejdere stiller i stigende grad krav om miljø, bæredygtig udvikling, etik, fødevarer sikkerhed og socialt ansvar, og det er med til at ændre erhvervslivets betingelser.

Handelsreglerne i EU og WTO må ikke hindre, at der kan stilles krav til varernes miljøegenskaber. Det er også en udfordring at fremme miljøvenlige og ressourceeffektive teknologiers markedsadgang.

På europæisk plan er industriens miljøeffektivitet forbedret, og mange virksomheder har frivilligt påtaget sig et ansvar for miljøet. Samtidig er industriens brug af miljøfremmede og sundhedsskadelige stoffer steget betydeligt. Stofferne spredes i miljøet fra udledninger ved brug af produkter og fra affald.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil *udvikle grønne erhvervsstrategier* for at styrke udbud, markedsadgang og efterspørgsel for miljøvenlige og ressourceeffektive produkter og teknologier. De nordiske lande vil gå foran med at udvikle og fremme et regionalt og globalt grønt marked.

De nordiske lande vil *videreudvikle samarbejdet om produktorienteret miljøindsats*. De nordiske lande vil styrke efterspørgslen efter renere produkter ved bedre information om produkterne og ved at varens reelle miljøomkostninger i højere grad afspejles i priserne. For at fremme det nordiske miljømærke Svanen og EU's Blomsten skal der udvikles kriterier for mange flere produktgrupper. Der er også brug for bedre information om produkternes miljøegenskaber imellem producenter, leverandører og aftagere af produkter. De nordiske lande vil stimulere til, at *virksomhederne tager hensyn til miljøaspekterne i produktudviklingen* bl.a. ved at udvikle metoder og databaser, som kan hjælpe virksomhederne med viden om produkternes miljøvirkning i alle faser af produktets liv – fra vugge til grav.

De nordiske lande vil bidrage til at *videreudvikle og øge anvendelsen af systemer til miljøledelse på virksomhederne og i den offentlige sektor*. Tankegangen om produkternes livscyklus skal indgå i miljøledelsessystemerne og dermed også i dokumentationen, når virksomhederne certificeres.

Produktionen af varer bliver mere specialiseret, og det giver mere godstransport. De nordiske lande vil samarbejde om initiativer, der kan medvirke til at effektivisere *erhvervslivets transportforbrug*. Også *telekommunikation og informationsteknologi* som led i en bæredygtig udvikling vil de nordiske lande se på i fællesskab og i samarbejde med erhvervslivet.

11 Fiskeri, fangst og akvakultur

Målet er at sikre en bæredygtig udvikling indenfor fiskeri, fangst og akvakultur. De nordiske lande vil beskytte og bevare fiskebestande og havpattedyr og sikre, at fiskeri og fangst sker på et bæredygtigt grundlag, hvor der tages hensyn til bestandenes mulighed for at udfylde deres funktion i de økologiske sammenhænge.

Et rent havmiljø er en forudsætning for at vedligeholde havets produktivitet og at opnå, at ressourcerne udnyttes bæredygtigt. Norden skal gå foran i at beskytte havmiljøet og også pege på det fælles globale ansvar.

Nordiske havområder er en vigtig del af erhvervsgrundlaget i Norden. Nordisk fiskeri og akvakultur leverer fødevarer til en stor del af verden. I det nordatlantiske område er fangst af havpattedyr også en vigtig del af livsgrundlaget.

De nordiske lande er bevidste om det nødvendige i at opbygge, styrke og få anerkendt internationalt samarbejde om fiskeri og fangst – både videnskabeligt og politisk - og deltager aktivt i en lang række globale og regionale fiskeriorganisationer m.v. De nordiske lande lægger vægt på at integrere miljøhensyn i fiskeripolitik og -forvaltning som en forudsætning for bæredygtig udvikling.

I fiskerikommissionen for Østersøen er målet at udarbejde langsigtede forvaltningsstrategier for alle vigtige bestande. Og i EU udarbejder sektoren en strategi for at integrere miljøhensyn, der skal foreligge juni 2001.

Det er vigtigt at være opmærksom på, hvordan økonomiske faktorer påvirker bæredygtigt fiskeri. Ulovligt og ureguleret fiskeri og omsætning herfra, liberalisering af verdenshandlen med lovligt fangede fisk og fiskeprodukter, negative effekter af subsidier til fiskerierhvervet og overkapacitet af fiskerfartøjer er blandt de vigtige spørgsmål.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil styrke indsatsen i det *internationale samarbejde*, lægge vægt på at integrere miljøhensyn i fiskeripolitikken og at medvirke til, at de indgåede aftaler overholdes. Også det nordiske tværsektorielle samarbejde om miljø og fiskeri vil blive prioriteret.

De nordiske lande vil øge indsatsen for at identificere områder, hvor fiskerisektoren selv direkte kan bidrage til at *mindke forurening*, f.eks. energiforbruget fra fiskerflåden. De nordiske lande vil arbejde for at begrænse, at akvakultur belaster miljøet, – herunder begrænse at miljøet påvirkes af næringsstoffer, antibiotika, antibegroningsmidler og andre miljøfremmede stoffer samt sikre, at biodiversiteten påvirkes mindst muligt.

Det er vigtigt at fortsætte med at udvikle *selektive fangstredskaber* i fiskeriet for at sikre, at fiskeredskaberne ikke påvirker miljøet negativt og for at nedsætte bifangsterne.

De nordiske lande vil arbejde for at *mindke ulovligt og ureguleret fiskeri* og omsætning herfra, for at liberalisere handelen med lovligt fangede fisk og for at afskaffe subsidier.

For at nå målet om bæredygtig fiskeri og fangst vil de nordiske lande lægge vægt på at *forbedre data- og vidgrundlaget for fiskeri- og fangstforvaltningen*. Det gælder forskning i, hvordan havressourcer kan udnyttes bæredygtigt, forskning om bifangster, data om udsmid og data om utilsigtede bifangster af havfugle og pattedyr. *Information* om bæredygtig forvaltning og udnyttelse af havets ressourcer er vigtig for at øge bevidstheden, deltagelsen og nytænkningen i fiskerisektoren. De nordiske lande vil lægge vægt på fælles information om, hvordan man i Norden forvalter havets ressourcer.

De nordiske lande vil arbejde for, at *nye teknologier* vinder indpas. Det kan være for at medvirke til at styrke arbejdssikkerheden ombord på fiskefartøjer, for at etablere mere effektive kontrolsystemer og for at øge effektiviteten i produktionsprocesser.

De nordiske lande er enige om, at det er nødvendigt at få den internationale hvalfangstkommissions IWC til igen at fungere som en institution for bevaring, forskning og forvaltning.

12 Skovbrug

Målet er et bæredygtigt skovbrug, hvor skov og skovarealerne bruges og forvaltes, så skoven både nu og i fremtiden kan opfylde økologiske, økonomiske og samfundsmæssige funktioner. Skovbruget skal være et konkurrencedygtigt erhverv, som sikrer indtægter og arbejdspladser og kan levere skovprodukter af høj kvalitet. Skovbruget skal samtidig sikre og bevare sunde og levedygtige skovressourcer samt sikre og bevare den biologiske mangfoldighed og andre miljøværdier. Skoven skal også bruges til rekreative formål og til friluftsliv.

Norden har meget store skovområder og skovbruget har stor erhvervsmæssig betydning i Norden. Men der er stor forskel på de enkelte nordiske lande. Skovbruget varetager også miljømæssige opgaver. Skovbruget har fokus på den biologiske mangfoldighed, medvirker til at beskytte grundvandet og at forhindre erosion og til at binde CO₂. Miljøhensyn får en stadig større betydning som konkurrenceparameter inden for skovbruget. Udfordringen er at udvikle miljø- og naturvenlige driftsformer, som samtidig er effektive og økonomisk og socialt bæredygtige.

Regler og betingelser for skovbruget bliver i stadig stigende omfang besluttet i internationale forhandlinger og aftaler. Der er nu en international aftale om bæredygtigt skovbrug og et forum for skovspørgsmål under FN. I EU er der udarbejdet en fælles skovbrugsstrategi.

De nordiske lande fører alle en aktiv skovpolitik. Skovpolitikken og lovgivningen er fornyet i de seneste år. Der er fokus på en bæredygtig udnyttelse og på skovens mange funktioner i samfundet. De nordiske lande lægger vægt på at inddrage offentligheden i beslutningerne. De nordiske lande arbejder med at miljøcertificere træprodukter og skove.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil styrke deres *indsats i det europæiske og internationale samarbejde om skove*, så det nordiske syn på bæredygtig skovdrift kommer til at indgå i de internationale regler og aftaler. Et organiseret nordisk samarbejde skal bygge på en fælles nordisk strategi med basis i nationale og internationale mål og retningslinjer for et bæredygtigt skovbrug.

Den *nordiske skovforskning* skal fortsættes, målrettes og koordineres. Norden vil fortsat have fokus på bæredygtigt skovbrug.

De nordiske lande vil videreudvikle *natur- og miljøvenlige driftsformer* i skovbruget. Indsatsen vil blive koordineret imellem de nordiske lande. Målene skal være i overensstemmelse med målene i det pan-europæiske skovsamarbejde.

De nordiske lande vil bidrage til, at bevare en repræsentativ og fagligt set tilstrækkelig andel af de forskellige nordiske skovtyper.

Det er vigtigt at fremme *miljøvenlige produkter fra skovbruget*. Træprodukter kan erstatte andre materialer, og der kan udvikles nye træprodukter. Træforædlingen skal også videreudvikles. Midlerne er forskning og informationssystemer.

Skovene er af stor *betydning for rekreation og friluftsliv* og for folks velvære. De nordiske lande vil styrke skovens sociale funktioner i samfundet. Øget adgang til skovene er vigtig for et aktivt friluftsliv. Samtidig skal der tages hensyn til kulturhistorien og til skoven som levested for planter og dyr. Det skal ske i samarbejde med friluftorganisationer, skovejorganisationer og miljø-beskyttelsesorganisationer. Initiativer kan være kurser, undervisning, pilotprojekter og øget forskning.

Bæredygtighedsplanen for Østersøområdet "Baltic 21" skal medvirke til, at *de nordiske og de baltiske lande og Rusland udveksler erfaringer og samarbejder* om bæredygtig skovdrift.

De nordiske lande vil samarbejde om at stimulere til, at der udvikles flere *fornybare energikilder baseret på ressourcer fra skovbruget*.

13 Videngrundlag, virkemidler og ressourceeffektivitet

De nordiske lande vil samarbejde om at etablere et videngrundlag om f.eks. ressourceeffektivitet og den forskning, der er nødvendig for at gennemføre omstillingen til en bæredygtig udvikling. Det omfatter også en fælles indsats om udvikling og anvendelse af virkemidler, der fremmer integration af miljøhensyn og bæredygtig udvikling i sektorer og øvrige politikker. Fokus skal være på de udfordringer, som de nordiske lande alle står overfor i arbejdet med at skabe bæredygtig udvikling.

Et samarbejde omkring forskning er et vigtigt virkemiddel til at få en bedre viden om, hvordan strategien kan gennemføres effektivt. Et udvidet samarbejde om forskning må laves på de områder, hvor samarbejdet vil understøtte arbejdet med bæredygtig udvikling og vil være mere omkostningseffektivt.

Det kræver indsigt, forståelse og færdigheder at skabe en bæredygtig udvikling i et demokratisk samfund. Derfor er det et vigtigt indsatsområde i Norden at få viden om en bæredygtig udvikling med i skolernes læseplaner. Uddannelse og forskning har på forskellige måder stor betydning for udvikling af viden om bæredygtig udvikling i samfundet. Forudsætningen for det omstillingsarbejde, som er nødvendigt for at realisere en bæredygtig udvikling, er bred deltagelse fra alle samfundets aktører. Der er derfor også behov for langsigtet uddannelse af befolkningen.

At indarbejde miljøhensyn i forbrugeres og virksomheders adfærd afspejler et ønske om, at produktions- og forbrugsmønstre skal ændres. Dette er tidligere sket ved administrativ regule-

ring, men sker nu i stigende grad med økonomiske virkemidler. I mange tilfælde kan effekten af yderligere regulering være aftagende og forbundet med stigende omkostninger. I integration af miljøhensyn er brugen af økonomiske virkemidler i mange tilfælde et omkostningseffektivt alternativ til administrativ regulering.

I integration af miljøhensyn vil der derfor i stigende grad være behov for at supplere med økonomiske virkemidler. Udfordringen vil i høj grad være at finde den rette blanding af instrumenter, der gennem incitamenter og frivillige foranstaltninger bidrager til den nødvendige omstilling. Ved at priserne afspejler miljøomkostningerne får markedsaktørerne incitament til at handle på en miljømæssig hensigtsmæssig måde. Det kan ske ved at anvende f.eks. skatter, afgifter, subsidier, gebyrer og handel med omsættelige forureningstilladelser eller ressourcekvoter. Informationsteknologi og udvikling af e-forretninger giver nye muligheder for at anvende økonomiske instrumenter f.eks. gennem kvotehandler over Internetbørser.

Vigtige principper vil være princippet om at forureneren betaler og princippet om at internalisere omkostningerne for de eksterne miljøeffekter. I indsatsen for integration af miljøhensyn i sektorpolitikker er det afgørende at udvikle og anvende den rette blanding af virkemidler, som er tilpasset den enkelte sektor og til de specifikke nationale forhold og betingelser. Det er især afgørende, at anvendelsen af økonomiske virkemidler også fremmes på internationalt niveau.

Den globale befolkningsudvikling og økonomisk vækst vil medføre et stigende pres på naturens ressourcer og en stigende belastning af miljøet - de såkaldte skalaeffekter af produktions- og forbrugsmønstre især i de industrialiserede lande. Bæredygtige produktions- og forbrugsmønstre forudsætter derfor en meget større effektivitet i anvendelsen af naturens ressourcer. En reduktion af ressourceforbruget og miljøbelastningen med faktor 10 på lang sigt og en faktor 4 på kortere sigt er i nogle lande centrale i debatten om større ressourceeffektivitet. Der er behov for at få udvikle metoder og strategier med henblik på at fremme ressourceeffektiviteten i brancher og sektorer. I arbejdet med udvikling af metoder og strategier vil det være af betydning at præcisere begrebet ressourceeffektivitet f.eks. i forhold til forskellige materialeflows miljøbelastning.

De nordiske lande vil styrke videngrundlaget for en bæredygtig udvikling på følgende områder:

De nordiske lande vil i højere grad udvikle og anvende *miljøøkonomiske metoder og virkemidler*. Det kan ske ved at udvikle metoder til at miljøvurdere statsbudgettet, ved at udvikle grønne regnskaber, ved at vurdere mulighederne for markedsbaserede instrumenter som omsættelige forureningstilladelser, ved at udvikle regionale og lokale markeder for emissionskvoter og ved at sikre, at princippet om at "forureneren betaler" bliver gennemført. De nordiske lande vil også se på cost-benefit analyser og metoder til at værdisætte naturens goder. Desuden er det målet at analysere og vurdere mulighederne for større samordning af anvendelsen af miljørelaterede skatter og afgifter.

Det vil være vigtigt at udvikle og anvende en *fælles målestok for integration af miljøhensyn i sektorpolitikker*. Som et første skridt skal der etableres en fælles ramme for at vurdere fremskridt med henblik på at overvåge indsatsen og identificere områder, hvor der er behov for yderligere tiltag.

Norden vil udvikle *analysemetoder og redskaber, som kan belyse øget ressourceeffektivitet*. Målet er at kunne vurdere mulighederne for ressourceeffektivitet i forskellige sektorer og på den baggrund lave mål for en bedre ressourceeffektivitet. Der vil også være vigtigt at udvikle egne indikatorer for ressourceeffektivitet. De nordiske lande vil samarbejde om forskningsindsatsen indenfor ressourceeffektiv teknologi.

14 Nærområderne

De overordnede mål for de nordiske landes indsats i Nordens nærområder er at medvirke til at udnytte det økonomiske potentiale og fremme en bæredygtig vækst i Nærområderne, at medvirke til at afbøde de sociale uligheder og at støtte integration af bæredygtig udvikling i sektorerne. I forhold til miljøet vil de nordiske lande bidrage til at bevare den biologiske mangfoldighed, at genoprette miljøkvaliteten, mindske forureningen og sikre en bæredygtig udnyttelse af ressourcerne. Norden vil støtte åbenhed, demokrati, offentlighedens deltagelse og en effektiv lokalforvaltning for at opnå en bæredygtig udvikling i nærområderne.

Udviklingen i Nordens nærområder har stor betydning for de nordiske lande, og samarbejdet med landene i nærområderne skal medvirke til at udvikle og stimulere fælles holdninger i arbejdet for fred, sikkerhed, demokrati og bæredygtig udvikling. Et fortsat udbygget samarbejde med de baltiske lande og det nordvestlige Rusland er et vigtigt bidrag til stabilitet og demokrati i regionen.

Nærområderne er inde i en hastig udvikling på forskellige områder. I de baltiske lande går samfundsudviklingen i retning af en stabilisering af demokratiet og overgang til markedsøkonomi. Østersøregionen er gradvis ved at blive en sammenhængende region, som på længere sigt vil opnå et fælles højt velfærdsniveau.

Miljøforurening i Østersøregionen, Barentsregionen og i de arktiske områder har flere steder nået et omfang, hvor visse skader er svære at genoprette. Det medvirker til sundhedsproblemer og dalende velfærd. Problemerne omfatter energiproduktion, industri, trafik, spildevand, landbrug, affaldshåndtering, miljøgifte og tungmetaller og forurenede landområder bl.a. tidligere militære områder. Usikre atomkraftværker og radioaktivt affald er en alvorlig risiko.

De økonomiske ændringer har medvirket til at nedbryde infrastrukturen og til store sociale uligheder i de nye Østersølande og russiske områder, der har påvirket den sociale sammenhængskraft især for børn og enlige ældre. Brug af narkotika, og sygdomme og kriminalitet er vokset.

Der er et stort økonomisk vækstpotentiale i Nærområderne, og barrierer for handel og investeringer skal afvikles. En nordisk indsats kan supplere det øvrige regionale samarbejde i blandt andet Arktisk Råd, Østersørådet, Barentsrådet, EU's nordlige dimension, HELCOM, Baltic 21 mv.

Nordens nordatlantiske nærområder er på flere områder relevant i forhold til de nordiske målsætninger for bæredygtig udvikling - særligt i forhold til havmiljøet og havets ressourcer.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil støtte implementering af relevante handlingsprogrammer og *internationale aftaler* for bæredygtig udvikling i de forskellige fora.

De nordiske lande vil støtte implementering af *Aarhuskonventionen*, støtte effektive lokale forvaltninger, der er relevante for en bæredygtig udvikling og støtte udviklingen af indikatorer for bæredygtig udvikling i samarbejde med andre internationale aktører.

De nordiske lande vil udvikle samarbejdet og arbejdsdelingen mellem de regionale processer og institutioner i det *arktiske område*.

De nordiske lande vil støtte netværk for Lokal Agenda 21 og netværk for de oprindelige folk i *Barentsregionen*.

De nordiske lande vil støtte implementering af bæredygtighedsprincipper inden for energi, transport, industri, landbrug og sundhed i *Rusland* samt bidrage til at øge den *nukleare sikkerhed* og håndteringen af nukleart affald i Rusland.

De nordiske lande vil støtte og deltage i fortsat implementering af Baltic 21 og dets sektorprogrammer – f.eks. støtte en bæredygtig *transport og energiudvikling* i Østersøregionen.

De nordiske lande vil støtte gennemførelse af programmer og rekommandationer i Østersøområdet inden for de organisationer, som aktivt deltager i arbejdet for bæredygtig udvikling f.eks. HELCOM.

De nordiske lande vil *identificere behovet for additional nordisk støtte* indenfor Nordisk Ministerråds Nærområdeprogram og de nordiske finansieringsinstitutioner (NEFCO og NIB).

15 Offentlighedens deltagelse og Lokal Agenda 21

Bæredygtig udvikling kan kun føres ud i livet, hvis alle dele af samfundet arbejder engageret med. En bred offentlig deltagelse i beslutningsprocesserne er en af de grundlæggende forudsætninger for bæredygtig udvikling. Det forudsætter adgang til information om miljøspørgsmål, adgang til at deltage i beslutningsprocesserne og adgang til at klage. Derfor er det vigtigt at støtte implementeringen af Aarhuskonventionen i de nordiske lande og i Nærområderne i de kommende år. Også arbejdet med Lokal Agenda 21 er vigtigt for at gennemføre en bæredygtig udvikling.

Et bæredygtigt samfund bygger på demokrati og åbenhed og på at befolkningen, lokale og regionale myndigheder og landene deltager i lokalt, regionalt og internationalt samarbejde. En væsentlig del af Agenda 21 handler om behovet for at styrke alle gruppers mulighed for at bidrage til en bæredygtig udvikling.

Nogle spørgsmål er helt centrale for, at befolkningen kan være miljøbevidste og for, at der er tillid til det politisk administrative system. Aarhuskonventionen giver en vidtgående ret til indsigt på miljøområdet. Myndighederne skal sikre borgerne adgang til information om miljøet og fremme at virksomhederne informerer om, hvordan de påvirker miljøet. Befolkningen skal være med i beslutninger på miljøområdet, i planlægning og i arbejdet med nye love. Borgerne skal kunne klage over myndighederne og gå til domstolene. Derfor er det vigtigt, at Aarhuskonventionen ratificeres hurtigt i de nordiske lande og i Nærområderne.

Mange af de problemer, der skal findes løsninger på, for at bevæge samfundet i en bæredygtig retning, har deres udgangspunkt i lokale aktiviteter. De lokale myndigheder spiller derfor en vigtig rolle i realiseringen af en bæredygtig udvikling. Derfor foreslår Agenda 21, at de lokale myndigheder begynder en samtale med befolkningen for at nå frem til en fælles forståelse af, hvordan en bæredygtig udvikling kan realiseres, og hvad det vil betyde for befolkningen i praksis. Lokalt bør man komme til enighed om en Lokal Agenda 21. Arbejdet bør bygge på Nordens stærke traditioner for åbenhed i forvaltningen, nærhed i lokale beslutningsprocesser og inddragelse af borgerne. Der er fortsat behov for en aktiv indsats i forhold til Lokal Agenda 21.

I byerne er der perspektiver i en sammenhængende politik for økologi, boliger, sundhed, uddannelse og beskæftigelse - en integreret byforvaltning. Nordiske byer samarbejder med Nærområderne om Lokal Agenda 21. Disse netværk fremmer udviklingen i nærområderne, styrker de demokratiske processer og borgernes ansvarsfølelse.

Mål og indsats 2001-2004

De nordiske lande vil gå i spidsen med at *gennemføre og ratificere Aarhuskonventionen* og støtte landene i nærområderne i dette. Nordisk Ministerråd vil arbejde for at gennemføre tilsvarende principper for adgang til oplysninger og for at deltage i Ministerrådets arbejde med bæredygtig udvikling.

De nordiske lande vil *styrke og udbrede det Lokale Agenda 21 arbejde* i alle nordiske kommuner. Der skal være en særlig indsats for at motivere flere lokale virksomheder til at deltage og udveksle erfaringer. Bykommuner bør fremme sundhed og sociale spørgsmål i Lokal Agenda 21 og opnå en integreret byforvaltning. I landkommuner er det vigtigt at inddrage omstillingen til et mere miljøvenligt land- og skovbrug og nye arbejdspladser ud fra lokalsamfundets naturgivne og menneskelige ressourcer. De nordiske lande vil støtte arbejdet med at udvikle og udbrede *indikatorer for Lokal Agenda 21* og bæredygtig byudvikling, så det er muligt for kommunerne at sammenligne deres indsats. De nordiske lande vil udvikle et nordisk netværk for erfaringsudveksling om Lokal Agenda 21.

De nordiske lande vil forsat bidrage til at styrke og udbrede *Lokal Agenda 21 i Nærområderne*. Der skal lægges vægt på den sociale og demokratiske udvikling og på at skabe netværk i Østersøregionen og Barentsregionen.

16 Gennemførelse og opfølgning

Den nordiske strategi for bæredygtig udvikling sætter langsigtede mål for, hvordan Norden skal udvikle sig frem til år 2020 og beskriver, hvilke mål og indsatser Norden vil arbejde for i perioden fra 2001-2004. Et bærende princip er integration af miljøhensyn og bæredygtig udvikling i sektorpolitikker og øvrige politikområder. Det kræver en betydelig omstilling i de nordiske lande og i det nordiske samarbejde. Det forudsætter politisk lederskab og en løbende dialog mellem myndigheder. Det forudsætter endvidere deltagelse fra andre aktører i tråd med Aarhuskonventionens principper.

De nordiske lande har hovedansvaret for at gennemføre strategien. Gennemførelsen af strategien finansieres primært ved, at de enkelte landes regeringer har det nationale ansvar for at følge op på strategien. Nordisk Ministerråd har ansvaret for at finansiere gennemførelsen af strategien på de områder, som ikke omfattes af landenes ansvar for opfølgning af strategien. Nordisk Ministerråd har endvidere ansvar for information, rapportering, vurdering og revision om/af strategien.

Strategien vil blive gennemført og fulgt op inden for rammerne af Nordisk Ministerråd af statsministrene, samordningsministrene og fagministerrådene. Samordningsministrene har det overordnede ansvar for, at Nordisk Ministerråd gennemfører strategien.

Fagministerrådene har det primære ansvar for at gennemføre og følge op på indholdet i strategien inden for deres arbejdsområder ved at sektorerne integrerer arbejdet med bæredygtig udvikling i deres ordinære arbejdsområder. De forskellige sektorer under Nordisk Ministerråd vil tilpasse deres sektorstrategier og handlingsprogrammer tidsmæssigt til strategien for bæredygtig udvikling, så de følger samme 4 års cyklus og 20 års cyklus som strategien for bæredygtig udvikling.

Strategien skal revideres i løbet af 2004 og forelægges statsministrene og de politiske ledere for de selvstyrende områder, samt samordningsministrene og miljøministrene. Inden strategien revideres, skal resultater og erfaringer fra gennemførelse af strategiens første periode vurderes.

Et udkast til strategi har været i nordisk NGO-høring. Det vil være en udfordring, i arbejdet med gennemførelse, opfølgning og revidering af strategien, i højere grad at inddrage de aspekter, som flere NGO'er har peget på som væsentlige for en bæredygtig udvikling.

Som led i strategien vil de nordiske lande udarbejde indikatorer, der kan belyse, hvordan strategiens mål og initiativer bliver gennemført, og hvordan udviklingen kan beskrives ud fra centrale parametre i en bæredygtig udvikling.

Strategien omfatter de nordiske lande og de nordiske landes relation til nærområderne om bæredygtig udvikling. De nordiske lande vil arbejde for at gennemføre relevante dele af strategien inden for rammerne af regionalt og internationalt samarbejde. Det gælder bæredygtighedsplanen for Østersøregionen "Baltic 21", Arktisk Råd, Barentsrådet, Østersøsamarbejdet, de internationale finansieringsinstitutter og arbejdet med EU's nordlige dimension.

Strategien gælder fra den 1. januar 2001 med forbehold for Nordisk Råds behandling.

Regler för genomförande av Nordiska rådets 6:e extrasession

1. Regler för begränsning av talartiden i debatten om ”Et bæredygtigt Norden”

Presidiet föreslår

att tidsbegränsningen av inläggen i debatten sätts till

- 15 minuter för ministrarnas huvudanförande
- 8 minuter för partigruppernas talesmenn
- 5 minuter för övriga talare

Presidiet hänvisar i övrigt till kapitel 1 §10 i Arbetsordningen.

2. Replikskiften

Presidiet föreslår

att följande regler skall gälla för replikskiften:

- a) den som direkt berörs i ett huvudanförande skall ges möjlighet till replik
- b) i övrigt ges replik i regel endast till den som hållit eget huvudanförande
- c) den som repliken riktas till bör ges möjlighet till att svara genast
- d) presidenten kan ge möjlighet till replik såväl på huvudanförande som på replik
- e) presidenten kan ge samma rådsmedlem högst två repliker i ett och samma replikskifte
- f) huvudinläggets talare skall ges rätt att ge ett avslutande svar
- g) för varje replik gäller en tidsbegränsning på två minuter
- h) för varje svar gäller en tidsbegränsning på två minuter
- i) presidenten eftersträvar att begränsa hela replikskiftet till högst 10 minuter

Presidiet hänvisar i övrigt till kapitel 1 §10 i Arbetsordningen.

Vedtak

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordisk miljöhandlingsprogram 2001-2004*

REKOMMENDATION 8/2001

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 26 juni 2001 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av Närområdesutskottet (*B 199/när*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att föra in resurseffektivisering samt kärnsäkerhet som insatsområden i det nordiske miljöhandlingsprogram 2001-2004;

att vad gäller den nordiska budgeten samt arbetet under 2002 prioriteras följande:

- a) Uppföljning av befintlig rekommendation om miljöräkenskaper för energi, samt etablering av ett system för prissättning av miljökostnaderna vid produktion av elektricitet samt projekt för att pröva Kyotomekanismerna i Östersjöområdet.
- b) Arbeta för miljö säkerhet i hav och kustområden, bl.a. vad gäller att motverka oljeförorening.
- c) Åtgärder för att stoppa utsläpp av radioaktiva ämnen till hav och luft från Sellafield m.fl. anläggningar samt att stoppa läckage av radioaktiva ämnen till hav och vattendrag från använt kärnbränsle, mot bakgrund av att den Ryska Duman beslutat om att importera använt kärnbränsle.
- d) Rapportera årligen om utvecklingen i Ryssland vad gäller import av använt kärnbränsle samt vad gäller utvecklingen i Sellafieldanläggningen.
- e) Vad gäller matvarusäkerhet och förbättrat djurskydd styrka det nordiska inflytandet i internationella förhandlingar och processer, särskilt i FAO, WHO och WTO samt i utvecklingen av ett nytt regelverk inom livsmedelsområdet i EU/EES.

att fastställa ministerrådsförslag B 199/när om det nordiske miljö-handlingsprogram 2001-2004 med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet Närområdesutskottet i dess betänkande över förslaget samt årligen rapportera om genomförandet av handlingsprogrammets olika projekt och eventuella förslag till justeringar av Nordiska rådets prioriteringar.

Kungälv den 26 juni 2001

Svend Erik Hovmand
Præsident

Frida Nokken
Rådsdirektør

Nordiska rådet har tillstållt de nordiska ländernas regeringar och Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *strategi för en bæredygtig udvikling*

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 26 juni 2001 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av Närområdesutskottet (*B 201/när*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar och Nordiska ministerrådet

att verka för att en ratificering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att protokollet träder i kraft innan 10-årsuppföljningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;

att genomföra projekt för att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad för kvothandel upprättas senast 2005;

att ta initiativ till åtgärder på internationellt plan för att bemöta och mildra konsekvenserna av de förväntade klimatförändringarna och att därvid ta stor hänsyn till utvecklingsländernas behov och möjligheter att anpassa sig till den nya situationen;

att verka för att de indikatorer som utvecklas på internationellt plan för att mäta bärkraftig utveckling tar hänsyn till såväl sociala som ekonomiska och miljömässiga faktorer;

att som ett led i utvecklandet av en väsentligt ökad resurseffektivitet vidareföra de insatser som hittills gjorts på nationell och nordisk nivå angående reduktions- och effektiviseringsmålen faktor 4 och faktor 10, bärkraftiga produktions- och konsumtionsmönster och materialsflödesanalyser m.m.;

att initiera forskning och utveckling angående teknologi för vätgas (hydrogen) som framtida energibärare;

att fastställa ministerrådsförslag B 201/när om "Bæredygtig udvikling – En ny kurs for Norden" med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet Närområdesutskottet i dess betänkande över förslaget.

Det företogs votering om första att-satsen (*att* verka för att en ratificering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att protokollet träder i kraft innan 10-årsuppföljningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;) i Närområdesutskottets betänkande.

De 61 medlemmar som röstade *för* att-satsen var:

Eero Akkaan Penttilä, Christel Anderberg, Hanne Andersen, Ásta R. Jóhannesdóttir, Dorte Bennedsen, Per Berthelsen, Charlotta Bjälkebring, Berit Brørby, Ole Vagn Christensen, Frank Dahlgaard, Lennart Daléus, Erik Dalheim, Øystein Djupedal, Ann-Marie Fagerström, Reynoldh Furustrand, Aud Gaundal, Jette Gottlieb, Per Erik Granström, Lis Greibe, Åke Gustavsson, Tuula Haatainen, Søren Hansen, Chris Heister, Lars Hjertén, Odd Holten, Svend Erik Hovmand, Kaj Ikast, Margareta Israelsson, Johan J. Jakobsen, Anita Johansson, Eva Johansson, Elver Jonsson, Laila Kaland, Bjarne Kallis, Ola Karlsson, Mogens Kleist, Ewa Larsson, Kaj Larsson,

Harriet Lindeman, Svein Ludvigsen, Pehr Löf, Hannes Manninen, Eva Møller, Astrid Marie Nistad, Outi Ojala, Kent Olsson, Heli Paasio, Vibeke Peschardt, Dan Reinert Petersen, Riitta Prusti, Aulis Ranta-Muotio, Jonas Ringqvist, Petri Salo, Sigríður Jóhannesdóttir, Steingrímur J. Sigfússon, Valgerd Svarstad Haugland, Hasse Svensson, Kristen Touborg, Rita Tveiten, Jari Vilén och Jan Erik Ågren.

Inga medlemmar röstade *mot* att-satsen.

Följande medlemmar *avstod* från att rösta:

Arnbjörg Sveinsdóttir, Kristian Thulesen Dahl, Hjálmar Jónsson, Ísólfur Gylfi Pálmason, Jógvan við Keldu och Sigríður Anna Þórðardóttir

Följande medlemmar var *frånvarande*:

Tuija Brax, Per Kaalund, Paula Lehtomäki, Ragnwi Marcelind, Petri Neittaanmäki, Bror Yngve Rahm, Sonja Irene Sjøli og Hannu Takkula.

Kungälv den 26 juni 2001

Svend Erik Hovmand
Præsident

Frida Nokken
Rådsdirektør

Presidium, arbeidsutvalg, sekretariat, sakkyndige m.m.

Presidium, arbeidsutvalg, sekretariat, sakkyndige m.m.**Presidium**

Svend Erik Hovmand, præsident, DK
Dorte Bennedsen, DK
Berit Brørby, NO
Chris Heister, SE
Kaj Ikast, DK
Johan J. Jakobsen, NO
Anita Johansson, SE
Elver Jonsson, SE
Bjarne Kallis, FI
Outi Ojala, FI
Riitta Prusti, FI
Rannveig Guðmundsdóttir, IS
Jari Vilén, FI

Arbeidsutvalg*Danmark*

Dorte Bennedsen (S)
Svend Erik Hovmand (V)
Kaj Ikast (KF)
Kristen Touborg (SF)

Finland

Outi Ojala, (Vas.)
Petri Salo (Kok.)
Tuija Brax (Vihr.)
Bjarne Kallis (KD)
Pehr Löf (SFP)
Hannes Manninen (Kesk.)
Riitta Prusti (SDP)
Hasse Svensson (lib)

Norge

Berit Brørby (A)
Valgerd Svarstad Haugland (KrF)
Erik Dalheim (A)
Lodve Solholm (FrP)
Per-Kristian Foss (H)
Johan J. Jakobsen (Sp)
Øystein Djupedal (SV)
Odd Einar Dørum (V)

Sverige

Chris Heister (m)
Anita Johansson (s)
Reynoldh Furustrand (s)
Charlotta Bjälkebring (v)
Lennart Daléus (c)
Jan Erik Ågren (kd)

De nasjonale delegasjonenes sekretariater*Danmark*

Karen Bue, fuldmægtig
 Henrik Hagemann, generalsekretær
 Lavst Riemann-Hansen, stf.
 generalsekretær
 Ulla Stegemüller, overassistent

Færøylene

Páll Isholm, fuldmægtig

Grønland

Martin Christiansen, delegasjonssekretær
 Jakob Hartmann Hansen,
 delegasjonssekretær

Finland

Magnus Eriksson, sekreterare för
 internationella ärenden
 Paula Moisander, sekreterare för
 internationella ärenden
 Kari Salo, sekreterare för internationella
 ärenden
 Kristiina Tallqvist, informationsassistent
 Patrick Zilliacus, råd för internationella
 ärenden, sekretariatschef

Åland

Arne Selander, delegasjonssekreterare

Island

Belinda Theriault, chef for internationella
 afdelingen
 Stígur Stefánsson, delegasjonssekretær

Norge

Bjørn Andreassen, delegasjonssekretær
 Sølvi Brun, førstekonsulent
 Kjell Myhre-Jensen, sekretariatsleder
 Synnøve Ness, førstesekretær
 Bjørn Willy Robstad, førstekonsulent

Sverige

Mila Eklund, byråassistent
 Eva Hjelm, byrådirektör
 Eric Hultén, avdelningsdirektör
 Bertil Johnson, expeditjonsassistent
 Margareta Lindström, chefsekreterare
 Nina Mimon, förste byråsekreterare
 Rosy Saboh, tekniker
 Eva Smekal, sekretariatschef

Rådssekretariatet

Charlotta Gotthardt, assistent
 Guðrún Garðarsdóttir, rådssekreterare
 Hilde Elisabeth Haaland,
 dokumentasjonsansvarlig
 Merete Henriksen, chefsekretær
 Kristín Ólafsdóttir, rådssekretær
 Päivikki Lindroos, rådssekreterare
 Göran Lundberg, rådssekreterare

Birgitte Møller, rådssekretær
 Frida Nokken, rådsdirektør
 Jonna Sandø, sekretær
 Jesper Schwarz, rådssekretær
 Ulla Toropainen, assistent
 Raija Wallenius, rådssekreterare
 Jan Widberg, rådssekreterare

Nordisk Råds og Nordisk Ministerråds informasjonsavdeling

Britt-Marie Forslund, informatör
 Sissel Klingenberg, redaksjonssekretær
 Ole Lindboe, redaktør
 Johan Lindholm, översättare

Ulla Lundberg, informationsassistent
 Sigrún Stefánsdóttir, informationschef
 Sune Sørensen, publikationsmedarbejder
 Tarja Taarup, publikationsmedarbejtere

De nordiske partigruppenes sekretariater*Den sosialdemokratiske gruppen*

Ann Bakas, sekreterare
 Johanna Hämäläinen, sekreterare
 Gunnar Stenarv, politisk sekreterare
 Jerry Svensson, partigruppssekreterare
 Ragnhild Mathisen, politisk rådgiver
 Øyvind Slåke, politisk rådgiver

Den venstresosialistiske gruppen

Karin E. Olsson, partigruppssekreterare

Midtengruppen

Lena Granvik, sekreterare för
 internationella ärenden
 Lennart Rohdin, politisk sekreterare

Den konservative gruppen

Heikki Pakarinen, gruppssekreterare
 Billy Östh, partigruppssekreterare

Nordisk Ministerråds sekretariat

Loa Bogason, rådgiver
 Jaakko Hissa, specialrådgiver
 Martin Dan Petersen, IT medarbejder

Frank Stilbo, servicechef
 Birgitte Skjoldager Wøhlk, rådgiver

Tolker

Aino Ahonen
 Pirrko-Liisa Andersson
 Sirpa Hellström
 Ahti Jussila

Ritva Laakso
 Maj Lönnroth
 Leif Nerdrum
 Liisa Vermeer

Sakkyndige*Norge*

Trygve Hallingstad, avdelingsdirektør
 Fridtjov Clemet, ekspedisjonssjef
 Eilif Gundersen, rådgiver
 Gabrielle Østern, rådgiver

Færøyene

Niels á Velbastað, fuldmægtig

Særskilt innbudte

Roi Arting, Foreningen Norden, Færøyene
 Knud Enggaard, Foreningen Norden,
 Danmark
 Ester Sigurðardóttir, Foreningen Norden,
 Island
 Larserik Häggman, Foreningen Norden,
 Finland
 Åsa Juslin, Foreningen Norden, Åland
 Birgir Kruse, Foreningen Norden,
 Færøyene

Anders Ljunggren, Foreningen Norden,
 Sverige
 Simon Ollus, Foreningene Nordens
 Ungdomsforbund
 Antra Prane, Foreningene Nordens Forbund
 Ragnar Sohlman, Foreningen Norden,
 Sverige
 Terje Tveito, Foreningene Nordens
 Forbund

Register

Personregister

(Tallene viser til sider)

Dahlgaard, Frank, Danmarks del. (UP)

Valgt medlem

Uttalelse:

- Debatt: 44

Dalheim, Erik, Norges del. (A)

Valgt medlem

Uttalelser:

-Debatt: 31 og 45

Djupedal, Øystein, Norges del. (SV)

Valgt medlem

Uttalelser:

- Debatt: 30 og 40

Karlsson, Ola, Sveriges del. (m)

Valgt medlem

Uttalelse:

- Debatt: 4e

Jógvan við Keldu, Færøynes del. (Ff)

Valgt medlem

Uttalelse:

- Debatt: 38

Kosmo, Jørgen, Norges del. (A)

Regjeringsrepresentant

Uttalelser:

- Debatt: 28, 30 og 46

Larsson, Ewa, Sveriges del. (mp)

Valgt medlem

Uttalelse:

- Debatt: 32

Kaj Larsson, Sveriges del. (s)

Valgt medlem

Uttalelse:

- Debatt: 42

Marcelind, Ragnwi, Sveriges del. (kd)

Valgt medlem

Uttalelse:

- Debatt: 39

Peschardt, Vibeke, Danmarks del. (RV)

Valgt medlem

Uttalelse:

- Debatt: 45

Rahm, Bror Yngve, Norges del. (KrF)

Valgt medlem

Uttalelse:

- Debatt: 41

Ringqvist, Jonas, Sveriges del. (v)

Varamedlem

Uttalelse:

- Debatt: 36

Sigríður Anna Þórðardóttir, Isl. del. (Sj)

Valgt medlem

Uttalelse:

- Debatt: 44

Vilén, Jari, Finlands del. (Kok.)

Valgt medlem

Uttalelse:

- Debatt: 34

Ågren, Jan Erik, Sveriges del. (kd)

Valgt medlem

Uttalelse:

- Debatt: 43

Regjeringsrepresentanenes
og rådsmedlemmenes
plassering i salen

Plassering i sesjonssalen

